

Tisdagen den 1 juni

Kl. 10.00

Tisdagen den

1 juni 1971

---

*Ang. ungdoms-
boxningar*

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Ang. ungdomsboxningar

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Sjöholms*, (fp) i kammarens protokoll för den 19 maj intagna fråga, nr 263, och anförde:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat mig om de planerade s. k. knatteboxningarna med en nedre åldersgräns av tolv år enligt min mening är förenliga med de förhållningsregler för amatörboxnings bedrivande som uppställdes i den av riksdagen antagna propositionen med förslag till lag om förbud mot professionell boxning.

I den av herr Sjöholm nämnda propositionen förutsattes att vissa säkerhetsföreskrifter för amatörboxningen skulle komma att genomföras genom Svenska boxningsförbundets försorg. Bland föreskrifterna ingick krav på en nedre åldersgräns för tävlande om minst 17 år. I den mån de s. k. knatteboxningarna inrymmer tävlingar enligt vanliga boxningsregler torde detta därför inte överensstämma med vad som förutsattes i propositionen.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret, som var relativt tillfredsställande. Anledningen till min fråga är att jag blivit alarmerad av de satsningar på s. k. knatteboxningar som Boxningsförbundet gör. Jag har tidningsurklipp som mycket tydligt illustrerar det. Det har dessutom redan förekommit tävlingar i knatteboxningar bl. a. i Landskrona.

Nu hade jag inte behövt besvara justitieministern och ta tid i anspråk här med denna fråga. Jag har frågat Riksidrottsförbundet, som ju egentligen är det organ som skall kontrollera att gällande regler efterlevs, och fått ett mycket anmärkningsvärt svar – även på en del andra frågor – som visar att man ägnar detta spörsmål ett ganska förstrött intresse.

Riksidrottsförbundet säger: "Om Boxningsförbundet beslutar att inrätta åldersklasser för 'knatteboxning' och hemställa om RF:s godkännande om sådan ändring av sina tävlingsbestämmelser så kommer riksidrottsstyrelsen ej att besluta i detta ärende förrän uttalande erhållits från medicinsk expertis."

Det verkar som om Riksidrottsförbundet tror att man skall överpröva den medicinska expertis som redan har uttalat sig och vars förhållningsregler ju finns avtryckta i den proposition som vi talar om. Det är mycket anmärkningsvärt. Än mer anmärkningsvärt är naturligtvis att Boxningsförbundet sedan man fått veta att nedre åldersgränsen skall vara 17 år

Tisdagen den
1 juni 1971

*Ang. ungdoms-
boxningar*

börjar med dessa knatteboxningar från och med tolv år. Det visar ett cyniskt förakt inte bara för de överenskommelser som träffats mellan riksdag och regering över alla partigränser utan ett cyniskt förakt också för de psykiska och fysiska skador som vi vet att boxningen leder till.

Det är ett uttryck i svaret som jag helst skulle sett att det inte stått där, men nu vill jag be justitieministern precisera det något, nämligen tävlingar enligt *vanliga* boxningsregler. Där kommer antagligen boxningsvännerna att hitta ett kryphål, t. ex. att minska rondtiden från tre till två minuter. Jag förmodar att det väl inte ingår i vad justitieministern lägger in i nämnda uttryck. Boxning är ju slagväxling, och även knatteboxningar går naturligtvis ut på slagväxlingar, och det är där riskerna för skador ligger. Det är ingen särskild juridisk stringens i orden "enligt vanliga boxningsregler". Vill justitieministern kanske precisera det något och klargöra att om man utövar slagväxling, vare sig under kortare tid än tre minuter eller med annan ändring, så är det ändå vad man avsett att förhindra i den ifrågavarande propositionen?

Dessutom kan man påminna om att i den medicinska utredning som gjorts i nordisk regi klargjordes att träningen ansågs lika farlig som tävlingen. Man förbjöd ju även träning för proffsboxning. Vad vi vill hindra är väl att någon pojkes huvud skall träffas av ett slag som kan medföra vådliga konsekvenser.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag har inte mycket att tillägga annat än att man naturligtvis får följa detta med uppmärksamhet.

När herr Sjöholm vill att jag skall ge en definition på vad som menas med vanliga boxningsregler så vet jag inte om jag är i stånd att göra det, men när man här talar om "vanliga boxningsregler" så har åtminstone jag syftat på de regler som Svenska boxningsförbundet ställt upp för sådana här amatörboxningar.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tror att det skulle vara rätt viktigt om vi ändå kunde få ett svar på den fråga jag direkt ställde, dvs. om t. ex. en kortare matchtid skulle vara tillräcklig. Jag tror nämligen att det är det man syftar till när det gäller knatteboxningarna. Det är rätt viktigt att få detta klarlagt, eftersom Boxningsförbundet har som specialitet att krypa bakom sådana kanske något försåtliga formuleringar.

Jag ville alltså gärna att justitieministern gav klart besked om att det inte räcker med en förkortad matchtid.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Det är ju inte fråga om att ge en definition av någon lagtext utan det här är ju ett område där det inte finns någon lagstiftning. Det finns vissa regler som de idrottsorganisationer det här gäller har utbildat, och jag kan inte för min del nu gå in på någon precisering av hur de reglerna allmänt uppfattas. Det är väl inte det som är det centrala här, herr Sjöholm, utan det är naturligtvis att man ser till att det inte uppstår en praxis som kan vara stridande mot vad vi ändå syftade till i den

proposition som innebar att vi avstod från att lagstifta om amatörboxning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2 Om pension till vissa anläggningsarbetare vid vattenfallsverket

Herr statsrådet LÖFBERG erhöll ordet för att besvara herr *Werners* i Tyresö (vpk) i kammarens protokoll för den 19 maj intagna fråga, nr 265, och anförde:

Herr talman! Herr Werner i Tyresö har fråga mig hur jag ser på pensionsfrågan för de anläggningsarbetare vid statens vattenfallsverk som drabbas av arbetslöshet före fyllda 60 år.

Det uppstår helt naturligt stora problem för en anställd, om han blir arbetslös. Enligt min mening bör inriktningen vara att i första hand bereda den anställde nytt arbete. Om den egna myndigheten inte har möjlighet att ordna något nytt arbete, står de allmänna arbetsmarknadspolitiska resurserna till förfogande. Inom den statliga sektorn finns vidare för frågor av detta slag de resurser som fr. o. m. 1 juli i år samlas inom statens personalnämnd.

Anläggningsarbetarna har pensionsrätt enligt statens allmänna tjänstepensionsreglemente. Upphör deras anställning före 60 års ålder får de rätt till livränta som normalt börjar utgå när de fyllt 65 år. Efter medgivande av Kungl. Maj:t kan de på vissa villkor få rätten till livränta utbytt mot rätt till förtidspension som börjar utgå tidigast fr. o. m. dagen efter avgången och senast vid 60 års ålder.

Det nämnda pensionsreglementet gäller alla statsanställda, alltså både arbetare och tjänstemän. Det har utfärdats av Kungl. Maj:t men tillkommit efter överenskommelse med de statsanställdas huvudorganisationer. Därvid har vägt in hänsynstagande till en rad olika faktorer, bl. a. livräntornas utformning och villkoren för förtidspension.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Löfberg för svaret på min fråga. Frågan är ställd mot bakgrund av de uppgifter som lämnades från representanter för anläggningsarbetarna för ett par veckor sedan i samband med uppvaktningarna om utbyggnaden av Ritsem. Vi delar deras uppfattning, som framfördes då, att det naturligtvis är ett helt otillfredsställande förhållande att de anläggningsarbetare det gäller, som dessutom har en relativt hög medelålder, på grund av permitteringar skall löpa risken att gå miste om de pensionsförmåner som de enligt avtal är berättigade till.

Det är riktigt, som statsrådet Löfberg säger, att det är statens allmänna pensionsreglemente som ligger till grund för pensionsbestämmelserna i avtalet mellan vattenfallsverket och Byggnadsarbetareförbundet. De bestämmelserna innebär att om någon av dessa anläggningsarbetare inte har jobb hos Vattenfall eller något annat statligt verk när han uppnår den stipulerade pensionsåldern, går han miste om pensionen vid denna ålder.

Tisdagen den
1 juni 1971

*Om pension till
vissa anläggnings-
arbetare vid
vattenfallsverket*

Lika angeläget som det har varit att lösa andra problem kring Ritsem måste det vara att också se till att det här speciella problemet får en tillfredsställande lösning, inte minst därför att det problem som dykt upp här naturligtvis kommer att dyka upp igen hos Vattenfall. Vi vet att vi närmar oss slutet, eller i vart fall kan se början till slutet för en utbyggnad av vattenkraften här i landet. Därför måste man enligt min mening se till att de anläggningsarbetare som undan för undan kommer att förlora sina jobb åtminstone inte går miste om sina pensionsförmåner.

Jag delar självfallet statsrådets mening att inriktningen i första hand bör vara att bereda de anställda nytt arbete, och ett sätt att lösa det problemet vore att statens vattenfallsverk i stället för att banta ner sin egenregiverksamhet och lämna ifrån sig jobb till privata entreprenörer, som man har gjort t. ex. i Ringhals, bygger i egen regi och därmed också garanterar sina anställda jobb i fortsättningen.

Hur som helst är det problem som jag har tagit upp ett akut problem, som jag anser att statsrådet snarast bör ta initiativ till att lösa. Samtidigt vore det ju tacknämligt, om han också kunde skynda på utredningen om underjordsarbetarnas pensionsfråga över huvud taget, eftersom en rätt stor del av dessa anläggningsarbetare tillhör just den kategorin.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Jag skall inte ta upp herr Werners i Tyresö resonemang om Ritsem. Det får vi tillfälle att ytterligare diskutera här i kammaren. Jag vill bara understryka sysselsättningsaspekten. Den är givetvis väsentlig, och jag är glad över att herr Werner är överens med mig om att det viktigaste i sådana här sammanhang är att bereda dem som av en eller annan anledning blir arbetslösa nytt arbete. Vattenfall har lagt ner mycket stor möda på att klara sådana här övergångsproblem, och jag vill gärna på nytt sätta på pränt att det första ledet i kampen mot arbetslösheten även inom den statliga sektorn av arbetsmarknaden – och kanske framför allt där – det är att omplacera vederbörande till nytt arbete.

Eftersom herr Werner talade om att Vattenfalls anläggningsarbetare löper risk att gå miste om de pensioner som de enligt avtal har rättighet till, så vill jag bara fästa uppmärksamheten på att i sådana sammanhang gäller livräntebestämmelserna. Det är ingen skillnad mellan dessa anläggningsarbetare och andra statsanställda därvidlag, utan det är samma bestämmelser som gäller.

Man kan givetvis ha den uppfattningen, som herr Werner uppenbarligen har, att de statliga livräntebestämmelserna är dåliga och borde förbättras. Detta är emellertid en förhandlingsfråga, och jag tror att arbetstagarnas organisationer har sin uppmärksamhet fäst på just eventuella svagheter i det statliga pensionsreglementet och att de den vanliga vägen, alltså via förhandlingar, kommer att kräva förbättringar, därest de finner sådana erforderliga. Jag vill också upplysa herr Werner om att det sedan rätt många år tillbaka pågår intensiva förhandlingar mellan avtalsverket och personalens huvudorganisationer om ett nytt pensionsavtal. Jag tror alltså att parterna kommer att ta upp denna och andra förhandlingsfrågor utan några pekpinnar från riksdagens sida.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Ja, herr Löfberg, oavsett hur mycket vi än är överens om att det viktigaste är att skapa sysselsättning, så kommer vi ju inte ifrån att det uppstår akuta problem. Statsrådet må väl ändå vara klar över att det är en väsentlig skillnad mellan de anläggningsarbetare som jobbar hos Vattenfall och andra statstjänare. Den väsentliga skillnaden är den att dessa anläggningsarbetare löper risk att förr eller senare bli utan jobb. Det är därför jag har tagit upp denna fråga. Den kan inte heller vara okänd för statsrådet, eftersom jag förutsätter att statsrådet Löfberg också blivit uppvaktad av representanter för dessa anläggningsarbetare.

Jag vet att de som är avtalslutande part har ögonen på denna fråga. Men vi kommer inte ifrån att det årligen får tas upp förhandlingar när anläggningsarbetare har blivit utan jobb före pensionsåldern, varför man får sitta och förhandla om att de inte skall gå miste om sin pensionsrätt.

Därför tycker jag att detta är en väsentlig fråga som statsrådet Löfberg borde titta på.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Jag vill gärna än en gång understryka att jag delar herr Werners i Tyresö uppfattning att detta är en mycket väsentlig fråga. Jag är ytterst medveten om att parterna har sin uppmärksamhet fästad på den.

Sedan vill jag rätta herr Werner på en punkt. Det är inte så att bara arbetarna hos Vattenfall löper risk att ställas inför sysselsättningsproblem. I en dynamisk organisation som ständigt är utsatt för rationalisering och förändring – och det gäller även för den statliga sektorn av arbetsmarknaden – löper man ständigt risken att vissa grupper ställs inför sysselsättningsproblem, inför omställningsproblem. Jag menar att det viktigaste i ett sådant sammanhang är att bereda dem ny sysselsättning, om detta inte är möjligt på den egna arbetsplatsen, på den egna orten, inom den egna myndigheten, så på annat ställe.

Det första ledet, som jag sade, i kampen mot arbetslösheten går just där, och till den ändan har vi byggt upp alla de resurser som jag omnämnde i mitt frågesvar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om tillåtlighetsprövning av ändringar i vattenbyggnadsprojekt

Herr statsrådet LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr Fälldins (c) i kammarens protokoll för den 19 maj intagna fråga, nr 266, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Fälldin har frågat justitieministern om ett företag, som fått tillstånd av vattendomstol att bygga ett kraftverk av viss storlek och att genomföra härför erforderliga regleringar av sjöar och vattendrag, får utan ny prövning av tillåtligheten vidta avsevärda ändringar i ett sådant projekt. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Tisdagen den
1 juni 1971

*Om tillåtlighets-
prövning av änd-
ringar i vatten-
byggnadsprojekt*

Frågan huruvida ändringar i ett vattenbyggnadsföretag kräver ny tillståndsprövning hos vattendomstol kan inte besvaras generellt. Svaret är beroende på tillståndets innehåll och vilka ändringar som är aktuella i det särskilda fallet.

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Detta svar är inte särskilt klarläggande. Statsrådet säger att frågan inte kan besvaras generellt. Här har jag i min fråga talat om *avsevärda ändringar* i ett sådant här projekt, vilket borde ge en möjlighet att svara beträffande hur man förfar vid ett sådant tillfälle. Om det inte finns regler för när en omprövning eller ny prövning skall ske, skulle det alltså ligga i kraftverksbyggarens skön att träffa avgörandet om den ändring han vidtar i förhållande till det han redovisade när han sökte tillståndet av vattendomstolen är sådan att domstolen vore intresserad av att titta på saken. Det måste rimligen finnas några regler som klargör, när domstolen skall titta på det igen.

Jag talar nu inte om att man ändrar formatet på dammluckor eller sådant, utan jag talar om *avsevärda ändringar* där dämningarna blir annorlunda, där vattenuttaget blir annorlunda, där det blir en annan sträckning på tunnlar osv.

Är det verkligen statsrådets mening att den lagstiftning vi har på området är så oklar att en kraftverksbyggare kan göra *avsevärda ändringar* och bara börja bygga utan att ha någon skyldighet att underställa detta nya projekt domstols prövning?

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Jag blev litet förbryllad över vad herr Fälldin sade. Det förefaller vara något av skenfäktning som han bedriver; han går som katten kring het gröt — jag vet inte vad han egentligen vill åt. Om man får göra ändringar i förhållande till ett givet tillstånd beror, som jag sagt, på vad tillståndet innehåller. Man får naturligtvis inte göra *avsevärda ändringar* i förhållande till de villkor som är uppställda i tillståndet.

Herr Fälldin undrade också om lagen är oklar. Det är naturligt att man måste bedöma varje fall för sig. Det förhåller sig inte så att kraftverksbyggarna släpps lösa; om en objektivt riktig tolkning av tillståndet medför att en avvikelse inte får göras utan nytt tillstånd, har myndigheterna, ytterst vattendomstolen, kontroll över detta.

Så förhåller det sig med principfrågan, men jag har en stark känsla av att här ligger, som Torsten Nilsson en gång sade, "en jucke jordfäst". Jag vet inte vad herr Fälldin egentligen vill åt.

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Jag föreställer mig att statsrådet inte behöver ha ett alldeles speciellt ärende för att kunna ge svar på en fråga av denna typ. Jag noterar med tillfredsställelse att statsrådet nu ger klart besked: *Avsevärda ändringar* får inte göras utan ny prövning av vattendomstolen.

Får jag då ställa en följdfråga. Om jag vill bygga en sommarstuga eller min granne vill bygga ut sin verkstad vet vi att det krävs byggnadslov. Där är reglerna behårdade — man får inte vidta några som helst åtgärder som

hänger samman med denna bygghet förän byggnadslovet är klart. Gäller motsvarande regler i sådana här sammanhang, eller är det möjligt att starta med delarbeten som hänger samman med ett kraftverksbygge utan att tillåtighetsfrågan är avgjord av domstol?

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Herr Fälldin använder fortfarande samma försiktiga och försåtliga sätt att fråga, men jag skall försöka ana hans avsikter och ge honom ett svar.

Denna gång gör han en jämförelse: Om en privatperson behöver byggnadslov och andra tillstånd för att bygga en sommarstuga, skall han då avvakta de tillstånden innan han vidtar några byggnadsåtgärder? Svaret på den frågan är självfallet ja. Om vattenfallsverket eller någon annan vattenkraftsbyggare vill bygga en anläggning för vilken krävs vattendomstolens tillstånd måste självfallet också tillstånd avvaktas. Men det är möjligt att herr Fälldins jämförelse ändå inte är riktigt träffande – det beror nämligen på vad han tänker på. Om den som vill bygga en sommarstuga och sålunda måste avvakta byggnadslov finner det lämpligt att köpa eller beställa inredning till sommarstugan innan han fått vederbörliga tillstånd går det naturligtvis utmärkt bra – det är inget fel i det moraliskt, juridiskt eller i övrigt. För det krävs inget tillstånd. På motsvarande sätt – om vi skall fortsätta jämförelsen med kraftverksbygget – får en kraftverksbyggare vidta åtgärder som inte direkt har med anläggningen att göra.

Om jag får våga en gissning har herr Fälldin tänkt på vattenfallsverket och på den Ritsemdebatt som skall föras i morgon. Därför vill jag gärna säga att det är inget hinder att bygga vägen som inte har direkt med anläggningen att göra – det krävs inget tillstånd. På den punkten kan herr Fälldin vara alldeles lugn.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om tryggad sysselsättning för lärare i gymnasieskolan.

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara fröken Hörléns (fp) i kammarens protokoll för den 14 maj intagna fråga, nr 247, och anförde:

Herr talman! Fröken Hörlén har frågat mig, vilka åtgärder jag avser att vidtaga för att trygga sysselsättningen för de lärare som till följd av de pågående förändringarna av gymnasieskolan råkat i ett utsatt läge.

Jag har tidigare i kammaren förklarat att, så snart uppgifter om övergångsproblemen under 1971/72 för yrkesskolans lärare förelåg klara, frågan om åtgärder för att trygga sysselsättningen skulle tas upp. I ett anförande den 14 maj 1971 vid ombudsmötet med Yrkesutbildningens lärarförening har jag redovisat föreliggande fakta liksom min principiella inställning till hur trygghetsfrågan bör kunna lösas. En rad olika åtgärder kommer därvid att bli aktuella. Yrkeslärare som ej kan beredas full sysselsättning med enbart undervisningsuppgifter kommer att ges andra arbetsuppgifter inom skolan. En liknande åtgärd har för budgetären

*Om tryggad
sysselsättning
för lärare i
gymnasieskolan*

Tisdagen den
1 juni 1971

*Om tryggad
sysselsättning
för lärare i
gymnasieskolan*

Fröken HÖRLEⁿ (fp):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret på min fråga, som ju i någon mån var positivt. Det är tydligt att integreringen av det gamla gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan till *en* skolform kommer att medföra en hel del praktiska svårigheter. De sammanhänger delvis med linjevalet på det nya gymnasiet. Det kan inte vara lätt för dagens blivande gymnasister att sätta sig in i det komplicerade mönstret av inte mindre än 21 olika linjer, flera av dem nya för i år. Bl. a. skall huvudkurserna vid de gamla hemtekniska skolorna, lanthushållsskolorna och husmodersskolorna ersättas av linjer för beklädnadsteknik, vård och konsumtion i det nya gymnasiet. Vårens förstahandsval gav vid handen en markant tendens till överbeläggning på vårdlinjen, medan konsumtionslinjen tycktes få låg intagning.

Svenska facklärarförbundet har under april månad i år genomfört en preliminär undersökning på ca 70 av landets 700 yrkesskolor, och den visar på att ca 700 lärare står inför hotet att mista sitt arbete. I mitt eget hemlän, Jönköpings län, är det slutliga resultatet, efter stora ansträngningar att pussla ihop linjerna med hjälp av andra- och tredjehandsvalen, att nio lärare står utan sysselsättning till hösten och det är, märk väl, sådana med kompetens som extra ordinarie lärare.

Det är tydligt att den ringa målinriktningen på vissa linjer, som t. ex. konsumtionslinjen, varit en verksamt bidragande orsak till det sneda linjevalet. Det är också så att en relativt stor del av de lärare som drabbas av friställning utgörs av hushålls- och textillärare. Andra grupper, som delvis av andra orsaker är illa utsatta, är lärare i ekonomiska och tekniska ämnen. Det ökade tjänstgöringsunderlaget i ekonomiska läroämnena på fackskolan, som nu är under uppbyggnad, har oftast inte kommit att ingå i tjänst för lärare i merkantila läroämnena vid yrkesskola.

Svenska facklärarförbundet har, som tidigare nämnts, tagit upp den här frågan och föreslagit vissa konkreta åtgärder för att råda bot på de besvärliga förhållandena. Man har t. ex. menat,

att specialkurser bör inrättas efter generöst tillståndsgivande av skolöverstyrelsen,

att klassavdelningar bör inrättas även i de fall där inte minimiantalet elever uppnås och

att de lärare som inte kan beredas fortsatt tjänstgöring bör sättas på andra uppgifter. På denna punkt har redan statsrådet gett ett positivt svar.

Ytterligare en åtgärd skulle kunna vara att visa generositet i fråga om möjligheterna till tjänstledighet med B-avdrag för studier och för omskolning över huvud taget. Vid det här laget har väl SÖ fått in uppgifter från hela landet och bör ha möjlighet att ge underlag för en samlad bild av läget. Det är högt på tiden att berörda lärare får besked om vilka åtgärder myndigheterna ämnar vidta, då det är endast en månad kvar tills den nya ordningen för gymnasieskolans del träder i kraft.

Hur ställer sig statsrådet till de föreslagna åtgärderna, och vilka åtgärder i övrigt är aktuella?

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag har lämnat ett besked i sex punkter om åtgärder för den här berörda kategorin lärare, och jag kan försäkra fröken Hörlén att det kommer inte att bli några 700 yrkeslärare som drabbas av arbetslöshet. Genom åtgärder, som jag inte tror har motsvarigheter på många andra områden i samhället, har vi kunnat skapa en trygghet också efter den omställning som blir aktuell i höst.

För det första har vi inte fortsatt att utbilda för de läraryrken där vi har kunnat förutse besvärligheter.

För det andra – och det nämnde också fröken Hörlén – är siffran 700 alldeles för hög. Den aktuella siffran är betydligt lägre. Talet 700 bygger på förstahandsvalen, och dessa kan vi självfallet inte hundraprocentigt acceptera. Det skulle leda till orimliga kastningar i skolorganisationen.

För det tredje är det i nuvarande läge med viss ungdomsarbetslöshet naturligt att lägga ut nya avdelningar inom det yrkesinriktade utbildningsområdet.

För det fjärde har vi redan tidigare i regeringen fattat beslut, som skall tillämpas i den nu aktuella situationen, t. ex. när det gäller det s. k. trygghetsbeslutet från maj 1970.

För det femte påverkas övertalighetsproblemet också av undervisningskyldighetens omfattning, och där har avtalsverket som bekant lagt ett bud som innebär sänkt undervisningsskyldighet för gymnasieskolans yrkeslärare.

För det sjätte – och det är inte det minst viktiga – har regeringen tagit ett beslut, som innebär att vi skall försöka behålla de yrkeslärare som i dag fungerar. Vi vet inte långsiktigt om vi får ett ökande eller minskande behov av yrkeslärare, och därför har vi sagt att den nu verksamma behöriga personalen bör stå kvar inom gymnasieskolorganisationen. Liksom i fråga om hemkunskapslärarna i grundskolan bör man finna andra meningsfulla sysselsättningar i skolan under det kommande året, om det inte finns några läraruppgifter.

Med dessa sex åtgärder anser jag, herr talman, att vi åter har visat att vi känner mycket stort ansvar för lärarnas anställningstrygghet i samband med de ganska betydande skolreformer som vi nu håller på att arbeta med.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Jag tackar för de mycket goda kompletterande upplysningar som utbildningsministern här har givit på min tidigare fråga.

Det är riktigt att Facklärarförbundets undersökning är preliminär, och det var angenämt att höra att det inte är så stor risk för friställning som den undersökningen utvisar.

Men vad man efterlyser är en klar målinriktning för alla linjer på det nya gymnasiet. Vilken kompetens leder t. ex. konsumtionslinjen till? Vissa rykten låter förmäla att det från skolöverstyrelsen har signalerats att den linjen skulle berättiga till att vinna inträde vid förskoleseminarium. Andra uppgifter dementerar detta på så sätt att det för närvarande inte skulle vara aktuellt men att det till ett kommande år skulle ges möjligheter till det. Jag vore tacksam om statsrådet kunde ge besked på

Tisdagen den
1 juni 1971

*Om intensifierad
trafikutbildning
för barn*

denna punkt.

Då det gäller den utbildning som tidigare givits i hemtekniska skolor av olika slag har en avsevärd förändring skett genom deras inlemmande i gymnasieskolan. Eleverna vid de hemtekniska skolorna var av två slag. Dels utgjordes de av sådana som behövde utbildningen för inträde till skolor för fortsatt yrkesutbildning, dels var det en stor grupp som sökte en allmän orientering i hemtekniska ämnen. Den förstnämnda gruppen har inte funnit samma målinriktning av undervisningen på gymnasieskolan, och den senare gruppen har inte funnit det meningsfullt att använda sin gymnasietid till en utbildning som man inte har tänkt sig som en speciell yrkesutbildning. Samhällsekonomiskt sett är det skada att dagens ungdom inte får mer med sig i bagaget i fråga om kunskap om hemmets skötsel och vård än den undervisning som ges på grundskolans stadium. Jag vill därför nu fråga om statsrådet i funderingarna kring denna fråga också har med att i framtiden ge hithörande ämnen en förstärkt ställning på gymnasieskolans obligatoriska kursplan. Problematiken i min enkla fråga berör ju egentligen inte enbart vissa lärargrupper friställning utan har också att göra med vår vilja att för framtiden trygga en god hushållning och därmed också en tillfredsställande samhälls-ekonomi. Det är också alldeles nödvändigt att finna former för att motverka övervärderingen av teoretiska yrken.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Självfallet är jag inte nu beredd att ange några förändringar i de olika linjernas ämnessammansättning. Däremot kan jag svara fröken Hörlén att när det gäller kompetensen i gymnasieskolan, så har ju utredningen framlagt sitt förslag, och det är för närvarande föremål för beredning inom departementet. Jag hoppas att vi relativt snart skall kunna vara klara med våra ståndpunkter i det avseendet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om intensifierad trafikutbildning för barn

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara fröken *Pehrssons* (c) i kammarens protokoll för den 19 maj intagna fråga, nr 261, och anförde:

Herr talman! Fröken *Pehrsson* har frågat mig, om jag avser – i anledning av de många barnolyckorna i trafiken – att vidta åtgärder i syfte att intensifiera trafikutbildningen för barn i såväl förskole- som skolåldern.

Undervisningen av barn i och före skolåldern har intensifierats under de senaste åren. Detta har bl. a. kommit till uttryck i den nya läroplanen för grundskolan. Mellan de ansvariga ämbetsverken och NTF sker också ett kontinuerligt samarbete i syfte att nå allt bättre resultat.

För förskolebarnen har NTF tagit på sig särskilda uppgifter. Ca 45 procent av förskolebarnen deltar i en speciell trafikundervisning. I allt fler kommuner ordnas också trafikskolor för förskolebarnen.

De ansvariga myndigheterna bedriver således i samarbete med NTF ett omfattande arbete med syfte att ge barnen kunskaper om trafiken.

Nr 101

Tisdagen den
1 juni 1971

Fröken PEHRSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

I svaret redogör statsrådet för hur utbildningen fungerar och vad den omfattar, och det visar ju ett stort intresse för utbildning av barnen och ungdomarna. Antalet barnolycksfall är stort i vårt land – omkring 1 000 per år. Det är en siffra som jag är säker på oroar varenda en av oss och där alla behöver medverka till att förebygga de olycksfall som förekommer i trafiken. Vi måste se till att alla barn får en så god trafikundervisning som möjligt, lämpad efter deras ålder och utvecklingsstadium, i såväl hem som barnstugor och skolor. Då kan vi under tidiga barnår lägga en god grund och hjälpa barnen att så småningom lära sig förstå något av trafiken och att undgå en del av misstagen samt därmed nedbringa olycksfallstillfällena.

*Om intensifierad
trafikutbildning
för barn*

Vid en undersökning som barnpsykologiska institutet har företagit angående barnens trafikförmåga i förskole- och lågstadieåldern har man funnit att barnen inte alltid förstår så mycket av trafikundervisningen. Missuppfattningar är vanliga, förmaningar och undervisning glöms, och barnen handlar fel i trafiken. Som jag nämnde behöver barnen undervisning lämpad efter deras ålder och utveckling – en undervisning som jag tror ofta behöver upprepas. Dessutom har jag den uppfattningen att praktiska övningar i samband med undervisning är ytterst väsentliga. Att i skolbänken få lära hur man skall uppföra sig i trafiken och sedan tillsammans med lärare ute på gator och vägar tillämpa vad man har fått lära sig, det tror jag ger barnen ökad säkerhet och trygghet i trafiken.

Av de 1 000 barnolycksfallen i trafiken per år gäller mer än hälften fotgängare, och det är mest barn i åldern tre till åtta år som drabbas. Man har också konstaterat att barn i sjuårsåldern – och det är samtliga barn som börjar skolan – drabbas särskilt hårt av olyckor. Det är en tankeställare för oss alla, menar jag, att planera trafikutbildningen så i vårt samhälle att dessa barn skyddas.

Jag vill också fråga hur handikappade, synskadade och hörselskadade är tillgodosedda i utbildningen.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag har inte någon annan uppfattning än frågeställaren. Jag menar att detta är en viktig uppgift för skolan, förskolan och – med anledning av den sista frågan – naturligtvis också för de olika specialskolor vi har. Där krävs alldeles speciella åtgärder, och jag har åtminstone på en av dessa skolor kunnat konstatera att man där lägger ned mycket arbete för att de handikappade barnen skall ges speciellt stöd med hänsyn till de svårigheter de kan möta i trafiken.

Får jag bara komplettera mitt tidigare svar, herr talman, med att nämna att det inom skolöverstyrelsen finns en särskild trafikkommitté med representanter för polisen, trafiksäkerhetsverket och NTF. Man har ställt i ordning ett huvudläromaterial, och material för lärarfortbildning på studiedagar blir också klart den här våren. På kursplanesidan pågår ett

*Ang. tillämpningen
av företagsdemo-
kratiska principer
inom den statliga
verksamheten*

målpreciseringsarbete som blir klart i höst, och jag tror att det kan bilda ytterligare värdefullt underlag för åtgärder på undervisningsområdet. NTF har olika aktiviteter för skolbarnen — bl. a. en tävling i trafikkskap med nära nog total medverkan på låg- och mellanstadiet.

Att trafikundervisningen nu skall ägnas större uppmärksamhet framgår ju också vid en läsning av den nya läroplanen för grundskolan jämfört med den s. k. Lgr 62. Det framgår också att de allmänna bestämmelserna numera fäster större avseende vid de frågor som vi här har tagit upp.

Fröken PEHRSSON (c):

Herr talman! Jag tackar herr utbildningsministern för det utförliga svaret. Jag tror att det är mycket viktigt att de handikappade grupperna tillgodoses väsentligt i trafikutbildningen. De har alldeles särskilt stora problem, och jag är glad över den satsning som görs. Även om jag har tagit upp trafikutbildningen för barn i förskole- och skolåldern, är jag helt på det klara med att det är hela samhället som måste satsa på att nedbringa olycksstatistiken.

Utbildningen är *en* möjlighet. En annan väsentlig faktor är satsningen på forskning om barns beteende i trafiken. Jag har den uppfattningen att man där behöver satsa väsentligt. Det är viktigt att få fram hurudana vägmärken vi skall ha så att barnen kan uppleva dem och tyda dem på ett riktigt sätt, och det är viktigt att få fram hur barn beter sig i trafiken så att trafiksituationen kan byggas ut på ett sådant sätt att barnen inte onödigtvis skadas.

Jag tror också att det är mycket viktigt att vi i hela samhällsplaneringen tänker på hur barn reagerar i trafiksituationen — när vi planerar bostadsbyggande, vägar och trafikleder. Jag anser att vi måste tänka om och tänka mer på barnen och deras behov av utrymme för lek och aktivitet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. tillämpningen av företagsdemokratiska principer inom den statliga verksamheten

Herr statsrådet LÖFBERG erhöll ordet för att besvara herr *Sjönells* (c) den 18 mars framställda interpellation, nr 82, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Sjönell har frågat statsministern om denne anser att de krav på tillämpning av elementära företagsdemokratiska principer som numera gäller inom det enskilda näringslivet också skall gälla inom den statliga verksamheten. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Jag förutsätter att frågan avser förhållandena inom statsförvaltningen.

Statsmakternas positiva inställning till företagsdemokratien inom statsförvaltningen, den s. k. förvaltningsdemokratien, har kommit till uttryck i olika sammanhang. Bland exemplen på detta vill jag framhålla att företrädare för de statsanställda ingår i vissa myndigheters styrelser.

Vidare kan nämnas att företagsnämnderna inom statsförvaltningen fått en ovillkorlig rätt att överta myndighetens beslutanderätt i vissa frågor.

Jag vill även erinra om de samrådsorgan som tillkommit i samverkan mellan statliga myndigheter och de anställda, t. ex. typen förordsfullmäktige som uttalar sig i ärenden om tillsättning av vissa tjänster och vilkas råd den tillsättande myndigheten följer i mycket hög grad.

För det mera långsiktiga utvecklingsarbetet med att fördjupa förvaltningsdemokratien har jag efter bemyndigande av Kungl. Maj:t tillkallat en utredning för försöksverksamhet i sådana frågor, den s. k. delegationen för förvaltningsdemokrati. I delegationen är de statsanställdas huvudorganisationer representerade. I försöksverksamheten deltar för närvarande tio myndigheter, omfattande ca 120 000 anställda. Delegationen har hittills lagt fram två rapporter.

Att, som herr Sjönell, ta förhållandena i samband med förslaget om utflyttning av viss statlig verksamhet till utgångspunkt för den ställda frågan är märkligt. Aldrig tidigare torde en utflyttning av viss verksamhet ha diskuterats i öppnare former än som här skett. Redan under det utredningsarbete som föregick förslaget till utflyttning togs kontakt med de statsanställdas huvudorganisationer. Förslaget har sedan presenterats i ett offentligt betänkande. De statsanställdas organisationer har beretts tillfälle att avge yttrande över förslaget, något som de också utnyttjat. De berörda myndigheterna har anmodats yttra sig över betänkandet. Myndigheternas yttranden har i stor utsträckning föregåtts av samråd med de anställda i företagsnämnderna. Protokoll från dessa samråd har i flera fall fogats till yttrandena.

Så snart regeringen hade fattat beslutet att lägga fram propositionen i ärendet informerades de statsanställdas huvudorganisationer. I anslutning till propositionens framläggande och innan massmedierna underrättades lämnades en bred information vid sammanträden med de berörda myndigheternas företagsnämnder, och ett omfattande informationsmaterial delgavs varje anställd.

Det fortsatta planerings- och utredningsarbetet för utflyttningen kommer också att läggas upp efter förvaltningsdemokratiska principer i enlighet med de riktlinjer för detta arbete som riksdagen på förslag av regeringen nyligen godkänt. I varje myndighet kommer att inrättas en organisationskommitté, så att bl. a. berörda arbetstagargrupper skall få möjlighet att delta i arbetet. Delegationen för förvaltningsdemokrati har kommit in med förslag till sådan kommittés sammansättning och arbetsformer. Det förtjänar särskilt framhållas att utflyttningen i de flesta fall föreslås ske först åtskilliga år efter statsmakternas beslut om utlokalisering. Detta underlättar givetvis organisationskommittéernas planeringsarbete.

Det framhålls också i propositionen att det är nödvändigt att göra stora insatser för den berörda personalen. Den nyinrättade statens personalnämnd, i vars styrelse avses ingå företrädare för de statsanställdas huvudorganisationer, kommer att centralt svara för rekryterings- och omplaceringsfrågor i samband med omlokaliseringen.

Mot bakgrund av alla de åtgärder, som regeringen redan har vidtagit eller föreslagit och som jag nu i korthet redogjort för, anser jag mig med

*Ang. tillämpningen
av företagsdemo-
kratiska principer
inom den statliga
verksamheten*

Tisdagen den
1 juni 1971

*Ang. tillämpningen
av företagsdemo-
kratiska principer
inom den statliga
verksamheten*

fog kunna påstå att ingen omlokalisering inom vare sig offentlig eller privat verksamhet tidigare skett i så öppna och företagsdemokratiska former som den nu aktuella utflyttningen.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet Löfberg för hans svar på min interpellation.

Efter genomläsningen av svaret är det med ett igenkännande leende som man upplever materialiserandet av den gamla anekdoten om prosten i en gripbar verklighet. Prosten satt som bekant och läste igenom manuskriptet till sin söndagspredikan och gjorde anteckningar i margina- len. På ett par ställen skrev han helt kort: "Argumentationen svag, hög rösten!" Det förefaller som om herr Löfberg haft samma visa råd i tankarna när han skrev sitt interpellationssvar. Tonfallet är nämligen på sina ställen icke bara högt, det är rent av gällt. Som t. ex. slutklämman. Herr Löfberg anser sig "med fog kunna påstå att ingen omlokalisering inom vare sig offentlig eller privat verksamhet tidigare skett i så öppna och företagsdemokratiska former som den nu aktuella utflyttningen". Man blir så tagen, att man osökt kommer att tänka på Karl XIV Johans självkaraktistik: "Ingen har fyllt en bana liknande min."

Och ändå tycks herr Löfberg och den socialdemokratiska regeringen vara tämligen ensamma om uppfattningen om sin oerhörda förträfflighet även i detta stycke, dvs. synen på och realiserandet av elementär företagsdemokrati i samband med utlokaliseringen av statlig verksamhet. Det hade faktiskt varit klädsamt med litet mindre bokstäver, när de egna insatserna skulle beskrivas i detta sammanhang. Dessutom är utskottsut- låtanden nyttiga och lärorika ting att läsa även för regeringsmedlemmar, och om herr Löfberg hade läst inrikesutskottets betänkande nr 15 i år litet omsorgsfullare än vad han förefaller att ha gjort skulle sannolikt skrytet i interpellationssvaret ha dämpats avsevärt. Utskottet, alltså alla partirepresentanter inklusive herr Löfbergs partivänner, säger under rubriken "Personalfrågor" bl. a. att statsmakernas av ingen bestridda rätt att bestämma om förläggningen av statlig verksamhet "bör dock inte utesluta att ett värdefullt samråd kommer till stånd i lokaliseringsfrågor- na med berörd personal och verksamhet. En sådan ordning är ägnad att främja ändamålsenliga lösningar i sakfrågan och skapa en positiv attityd hos personalen."

Utskottet fortsätter: "Med hänvisning till det ovan sagda vill utskottet understryka angelägenheten av att de anställda bereds inflytande i det fortsatta planerings- och utredningsarbetet för utflyttningen."

Det är, herr talman, två begrepp i detta utskottsuttalande som jag särskilt vill understryka och fästa uppmärksamheten på och det är orden "samråd" och "inflytande". Dessa två uttryck är nyckelord och grundelement i själva begreppet företagsdemokrati och även nyckelord när det gäller att avslöja hur fjärran från och främmande för elementär företagsdemokrati utredning och regering varit när man agerat i utflytt- ningsfrågan.

Utskottets skrivsätt antyder också en i form försiktig men i sak skarp reaktion mot utredningen och naturligtvis den i sista hand ansvarige,

Tisdagen den
1 juni 1971

nämligen regeringen, för dess sätt att hantera berörd personal i samband med utflyttningen. Utskottet säger för det första att statsmakternas självklara rätt att bestämma icke bör utesluta att värdefullt samråd kommer till stånd med berörd personal. Hade sådant samråd ägt rum och varit något så när tillfredsställande hade uppenbarligen icke något särskilt påpekande behövt göras i ett i fråga om utrymmet så ansträngt aktstycke som ett utskottsutlåtande. Utskottet säger vidare att det är angeläget att personalen i det fortsatta – jag stryker under *fortsatta* – planerings- och utredningsarbetet bereds inflytande. Hade detta viktiga och centrala företagsdemokratiska krav iakttagits i samband med den nyss beslutade utlokaliseringen hade något särskilt påpekande självfallet icke erfordrats beträffande fortsättningen.

*Ang. tillämpningen
av företagsdemo-
kratiska principer
inom den statliga
verksamheten*

Utskottets inställning till hur herr Löfberg och hans medarbetare hanterat företagsdemokratin i samband med utflyttningen är tveklöst klar och står i bjärt kontrast till de självbelåtna tongångarna i interpellationssvaret.

Det är, herr talman, naturligtvis möjligt att statsrådet Löfbergs belåtenhet med sitt nu aktuella fögderi för honom ter sig naturlig och motiverad med utgångspunkt från hans egen uppfattning och krav på just företagsdemokrati. Ett visst stöd för denna förmodan ger faktiskt hans interpellationssvar. I svaret görs faktiskt inte gällande att vare sig utredningen eller regeringen berett personalen inflytande på planerings- och utredningsarbetet för utflyttningen eller att samma organ haft något samråd med berörd personal och verksledning, krav som utskottet anger som centrala för att bl. a. skapa en positiv attityd hos personalen. Vad för slags attityd hos denna som regeringen lyckats skapa genom sitt sätt att demonstrera företagsdemokrati i det här sammanhanget behöver jag icke upplysa om här – det är alltför väl bekant. I stället trycks i interpellationssvaret med emfas på att man varit så duktig att informera personalen. Sålunda omtalar statsrådet Löfberg att under utredningens arbete tog denna kontakt med de anställdas huvudorganisationer. Det förefaller som om herr Löfberg anser det vara bevis på en ovanligt avancerad form av företagsdemokrati att man inför ett tillämnat beslut, som syftar till att delvis med tvång tvinga människor från deras invanda hemförhållanden och bekantskapskrets m. m., tar kontakt med dessa människors huvudorganisationer. Det rör sig dessutom enligt uppgifter som jag erhållit om två sammanträffanden någon tid innan utredningens betänkande lämnades varvid information gavs om huvudpunkterna i utredningens förslag.

Herr Löfberg meddelar vidare följande: ”I anslutning till propositionens framläggande och innan massmedierna underrättades lämnades en bred information” – med adjektivet bred avses förmodligen en information som såsom sådan är speciellt företagsdemokratisk – ”vid sammanträden med de berörda myndigheternas företagsnämnder och ett omfattande informationsmaterial delgavs varje anställd.”

Ordet information ligger sålunda väl till i herr Löfbergs mun, och han upprepar det så ofta att man får den bestämda uppfattningen att han sätter likhetstecken mellan information och företagsdemokrati, eller åtminstone anser det förra vara den väsentliga beståndsdel i det senare.

Tisdagen den
1 juni 1971

---

*Ang. tillämpningen
av företagsdemo-
kratiska principer
inom den statliga
verksamheten*

Men att lämna information om beslut som man som arbetsgivare tänker vidta med och mot underställd personal är en sak, företagsdemokrati är en helt annan. Om det är någonting som löntagarna i näringslivets olika företag reagerat mot med verklig känsla, ja ilska, så är det när, oftare i det förflutna, sällan i dag, uppläsandet av dekret med beteckningen information framhållits som prov på god personalrespekt och företagsdemokrati. Anställda från statsförvaltningen är icke annorlunda skapta än sina kolleger i näringslivet och de reagerar också mot att information förblandas med företagsdemokrati. Denna förutsätter, för att över huvud taget vara värd namnet, samråd och inflytande, ting som på ett sorgligt sätt lyst med sin frånvaro i sammanhanget.

Men icke ens informationen, herr talman, som man nu gör så stort nummer av, har skötts på ett godtagbart sätt. Låt oss se hur de huvudagerande i utflyttningssammanhanget, utredning och regering, skött informationen. Statsrådet Löfberg berättar då i sitt interpellations-svar att utredningen under sitt arbete tog kontakt med de anställdas huvudorganisationer. Det var de två kontakter som jag nyss kommenterat, och de inskränkte sig till huvudorganisationerna. Någon kontakt med de berörda verkens företagsnämnder tog utredningen icke. En ordning, som enligt inrikesutskottet "är ägnad att främja ändamålsenliga lösningar i sakfrågan och skapa en positiv attityd hos personalen", var den Sjönanderska utredningen icke intresserad av och sedan heller icke regeringen. Herr Löfberg berättar vidare att utredningen sedan presenterade förslaget i ett offentligt betänkande, en i sanning fullständigt epokgörande innovation i informationshänseende. Men sedan tycks det vad utredningen beträffar vara slut med informationsinsatserna och informationsbollen övertogs av regeringen. Och vilka informationsanstängningar gjorde regeringen? Fortfarande enligt interpellationssvaret så informerades de statsanställdas huvudorganisationer så snart regeringen fattat beslut i ärendet. Dessutom lämnades den nyss kommenterade breda informationen till de berörda myndigheternas företagsnämnder innan massmedierna underrättades, och de anställda fick informationsmaterial.

För att denna informationsinsats skall få sina rätta proportioner vill jag upplysningsvis tillägga att regeringen berett SACO, SR och TCO sammanlagt ca 60 minuter att ett par veckor före beslutet informera sig litet närmare. Informationen till företagsnämnderna ägde rum mindre än fyra timmar innan hela utflyttningsbeslutet kungjordes.

Det förefaller som om herr Löfberg och regeringen tror att meningsfull personalinformation skall gå till på det här sättet. Jag och många med mig anser det icke.

Det är uppenbart att regeringen brustit mycket svårt, när det gäller att genom sina gärningar i samband med utlokaliseringen söka åskådliggöra begreppet företagsdemokrati för sina anställda. Det första stora generalprovet på regeringens vilja och förmåga att föra ut företagsdemokratins från mer eller mindre teoretiska ansatser till en levande verklighet har blivit en svår besvikelse. Det är som bekant uteslutande genom sina gärningar man blir bedömd i ett sådant här, och för resten i *alla* sammanhang, icke genom att uttrycka välmenande åsikter eller sätta i

gång utredningar. Inför nästa utflyttningsomgång måste regeringen lära sig flera väsentliga ting av den berörda personalens, tidningspressens, inrikesutskottets m. fl. kritik. Till de väsentligaste lärdomarna hör att företagsdemokrati är något vida mer än aldrig så mycket information. Företagsdemokrati vilar på två förenämliga kriterier, som heter samråd och inflytande – begrepp som utskottet särskilt tryckte på – och dessa måste praktiseras konsekvent och i tid, om begreppet skall få någon meningsfull innebörd.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! F. d. landshövdingen Conke Jonsson i Västmanland deltog en gång i en diskussion med kommunister. När han var på väg upp till talarstolen för att göra ett inlägg viskade någon av de yngre kommunisterna på första bänkraden till en kollega att det var en ful gubbe – alla som kände Conke vet ju att han inte såg särskilt snarfager ut. Conke hörde det där, och när han kom upp i talarstolen började han med att säga: ”Om jag hade vetat att det här skulle vara en skönhetstävling, hade jag förstås aldrig gått upp i debatten; jag trodde att det skulle vara en debatt.” – Jag känner mig frestad att säga någonting liknande till herr Sjönell om hans liknelse med prosten: Om jag hade trott att vi skulle diskutera tonfall, skulle jag över huvud taget inte ha tagit till orda eller i varje fall fattat mig mycket kort.

Nu gick herr Sjönell mycket snabbt ifrån det där talet om tonfallet och tog upp en del andra synpunkter. Jag skall alltså bortse från resonemanget om tonfallet och ägna mig åt de väsentligheter som herr Sjönell ändå berörde – givetvis på sitt sätt och som jag tycker på ett i många stycken felaktigt sätt.

Herr Sjönell talade om företagsdemokrati och information, men det är inte lätt att förstå vad han menar, eftersom han hade litet svårt att konkretisera. Här har lämnats information, och jag tycker att den är brett upplagd, riktig och föredömlig. Herr Sjönell tycker uppenbarligen att den inte är tillräcklig. Han säger att företagsdemokrati är någonting annat. Jag vet då inte om han avser att företagsdemokratin i det här fallet skulle ha haft den innebörden att den hade tagit över det politiska beslutet. Det vore i så fall märkligt, och det rimmar inte med vad herr Sjönell säger i sin interpellation och inte heller med vad han säger här i sin replik. Där tycks han anse att regeringen har rätt i sin uppfattning att ett ökat inflytande för de anställda inom statsförvaltningen icke får leda till att grundläggande demokratiska funktioner – främst de politiska organens handlingsfrihet och ansvar – rubbas.

Detta är i och för sig glädjande, tycker jag. Men herr Sjönelles uttalande här gör att jag ånyo måste ställa frågan: Är herr Sjönell och jag ense därvidlag? Det är nämligen någonting mycket väsentligt – som också har fastslagits i den andra rapporten från delegationen för förvaltningsdemokrati – att företagsdemokratin aldrig kan få ta över de politiska besluten, utan att företagsdemokratin alltid måste vara ett komplement till de politiska beslut som fattas här i riksdagen.

Herr Sjönell påstår – och han upprepar sitt påstående trots det som har sagts, inte minst här i förra veckan i anslutning till propositionen om

Tisdagen den
1 juni 1971

*Ang. tillämpningen
av företagsdemo-
kratiska principer
inom den statliga
verksamheten*

utlokaliseringen – att de statsanställda inte på ett tidigt stadium före det definitiva beslutet fått ange sina synpunkter. Det framhåller han också i sin interpellation. Han säger där: ”Under den tid som utredningsarbetet pågick togs enligt de anställda ingen meningsfull kontakt vare sig med den berörda personalen eller dess fackliga organisationer. Regeringen tog vid ett tillfälle under en kort stund emot en uppvaktning av representanter för de anställdas organisationer.” Detta tyckte herr Sjönell tydligen var så välformulerat att han upprepade ungefär samma sak i en artikel i Expressen.

Men detta är fel, herr Sjönell. Det skulle ha varit klädsamt om herr Sjönell hade tagit reda på saken och i dag erkänt att hans uppgifter inte är korrekta. Jag har påpekat det i mitt interpellationssvar. Man kan ha vilken mening man vill om denna fråga, tycka att det borde ha informerats ytterligare, tagits tidigare kontakter, men det som sägs här i interpellationen och det som herr Sjönell ytterligare understryker i en artikel i Expressen är felaktigt. Det har förekommit kontakter. Jag har fått uppgift om att utredningen tog kontakt tre, fyra gånger – herr Sjönell säger att det var två gånger men det skall vi väl inte tvista om. Utredningen tog kontakt med de anställdas huvudorganisationer så snart man över huvud taget hade något att informera de anställda om.

Herr Sjönell åberopar utskottets skrivning. Jag tycker inte att skrivningen står i motsatsställning till mitt interpellationssvar. Jag vill gärna understryka vikten och nödvändigheten av att samråd kommer till stånd i sådana här viktiga frågor, och jag vill än en gång påstå att så har skett. Jag vill också framhålla betydelsen av att det i det fortsatta utredningsarbetet och det fortsatta arbetet med denna omlokalisering – även här ansluter jag mig till utskottets skrivning – sker ett intimt samråd med personalen. Jag påpekade i mitt interpellationssvar och vill gärna understryka det igen, att det i det fortsatta planerings- och utredningsarbetet är angeläget att se till att den berörda personalen kopplas in. Vi har också angivit olika vägar för hur det skall gå till.

Jag vill alltså ännu en gång gärna framhålla att man i en sådan här känslig och besvärlig fråga kan ha olika meningar om på vilket stadium kontakt skall tas, när informationen skall sättas in. Men jag vidhåller det påstående jag gjort i mitt interpellationssvar att man aldrig tidigare vid någon utlokalisering från statsmakternas sida vinnlagt sig om att informera personalen på ett så grundligt och omfattande sätt som man har gjort i detta fall.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Egentligen är det bedrövligt på olika sätt – även om det från vissa utgångspunkter sett kanske förefaller naturligt – att herr Löfberg, som dock är statsråd och ansvarig för personalfrågorna inom den stora statsförvaltningen, inte har begripit mera av den här saken än vad de sista orden i hans yttrande visar. Han sade att ”man aldrig tidigare från statsmakternas sida vinnlagt sig om att informera personalen på ett så grundligt och omfattande sätt som man har gjort i detta fall”.

Det är bra med goda ambitioner, herr Löfberg. Dem har jag icke ifrågasatt på något sätt, ty de har varit höga. Men det är gärningarna det

kommer an på, hur man lyckats med det man vinnlagt sig om. Jag vill påstå att man icke har lyckats utan att man har misslyckats. Men fortfarande talar herr Löfberg om information. Jag skall återkomma till själva begreppen information och företagsdemokrati. När det gäller företagsdemokrati tycks herr Löfberg inte vara särskilt inne i sammanhangen. Han har i varje fall inte fattat vad jag och många andra vill ha sagt i det avseendet.

Det skulle faktiskt vara klädsamt om någon gång en socialdemokratisk regeringsmedlem skulle försöka att göra ett litet avsteg från den ofelbarhetsmyt man ständigt driver. Det skulle vara befriande för det svenska folket att någon gång få uppleva att man sade: All right, det här har vi inte gjort så bra. Vi har, som herr Löfberg säger, haft goda ambitioner, men av olika anledningar har vi inte kommit att utföra det på det sätt man borde ha gjort och vi själva skulle ha önskat.

I stället driver man ofelbarhetsmyten och säger: Hurra, vad vi är bra! Det finns inga som är så bra som vi. Det har aldrig någonsin givits så mycken information i ett sådant ärende! Men en sådan attityd inger inte förtroende, herr Löfberg. Det är bättre att diskutera sakliga frågor liksom även saksammanhangen. Tyvärr har inte heller det skett. Vi kan stå och berätta anekdoter för varandra hur länge som helst men därmed tycks vi ändå inte komma in på de sakliga sammanhangen.

När det gäller företagsdemokrati och information vill jag säga till statsrådet Löfberg: Läs än en gång utskottsbetänkandet. Utskottet framhåller där statsmakternas rätt att bestämma om förläggningen av statlig verksamhet och att den inte kan sättas i fråga. Nej, det kan den inte och det anser varken herr Löfberg, utskottets ledamöter, jag eller någon annan. Det väsentliga i det sammanhanget är emellertid att utskottet fortsätter, sedan denna huvudprincip en gång fastslagits, att detta "bör dock icke utesluta att värdefullt samråd kommer till stånd i lokaliseringsfrågorna med berörd personal och verksamledning. En sådan ordning är ägnad att främja ändamålsenliga lösningar i sakfrågan och skapa en positiv attityd hos personalen."

Jag skall fråga statsrådet Löfberg: Hur kommer det sig att personalen, till praktiskt taget 100 procent, är så enormt missnöjd med just sättet att driva de företagsekonomiska frågorna i det här sammanhanget? Är det inte möjligen en liten indikation på att man inte har lyckats så bra härvidlag? Eller är personalen fullkomligt felunderrättad och bara negativt inställd till regeringen, eftersom den säger att handläggningen inte har varit så bra?

Utskottet säger också att de anställda skall beredas "inflytande i det fortsatta planerings- och utredningsarbetet". Utskottet trycker på ordet "fortsatta" och jag sade nyss att det tyder på att det inte har fungerat bra i det förgångna och att det fortfarande är de två orden "samråd" och "inflytande" som spelar roll. Tänk att det skall vara så svårt att kunna notera de begreppen och att samråd och inflytande inte innebär detsamma som att man informerar folk om vad man tänker göra.

Jag upprepar än en gång, herr talman, att jag hoppas att regeringen nu skall ha lärt sig något av reaktionen på den dåliga handläggningen i det här avseendet och att den kanske också kliver ned från piedestalen av

*Ang. tillämpningen
av företagsdemo-
kratiska principer
inom den statliga
verksamheten*

Tisdagen den
1 juni 1971

*Ang. tillämpningen
av företagsdemo-
kratiska principer
inom den statliga
verksamheten*

ofelbarhet och studerar med litet mer eftertanke än hittills vad utskottet skrivit. Alla som läser detta utskottsbetänkande torde nog vara överens om att utskottet trots den visserligen försiktiga skrivningen ändå ger regeringen en kraftig knäpp på näsan för dess sätt att hantera frågan i företagsdemokratisk ordning.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i den debatt som förs rörande vad företagsdemokrati verkligen innebär – enbart information eller medinflytande för de anställda – även om jag i stora drag håller med interpellanten, herr Sjönell, i det fall som diskuteras. Men det är inte enbart de 6 300 i Stockholm som börjar fundera på de här problemen, och det bör statsrådet Löfberg och resten av regeringen ha klart för sig. De statsanställda runt om i landet börjar diskutera vad företagsdemokrati och information innebär.

Jag begärde ordet närmast därför att jag lyssnade till ett yttrande som statsrådet Löfberg fällde, nämligen att så snart man hade något att informera de anställda om informerades de. Men varför då denna vansinniga hastighet i reformerna när det gäller de statsanställda och organisationsfrågor som rör de statsanställda? Jag kan peka på flera olika fall. Bl. a. tror jag att det vore nyttigt om det ansvariga statsrådet verkligen informerade sig om hur personalen på länsstyrelserna för närvarande reagerar – inför den omorganisation som skall äga rum den 1 juli. Var det nödvändigt att göra en så snabb omorganisation att de berörda statsanställda fick mellan en vecka och fjorton dagar i ansökningstid på de tjänster som kungjordes lediga – och som kungjordes lediga på ett sådant sätt att den som var sjuk eller hade semester hade mycket svårt att hänga med i svängarna? Jag undrar om det går att kombinera en hygglig företagsdemokrati med en sådan hastighet som i omorganisationsarbetet ofta tillämpas härvidlag. Jag tror inte att man kan bortse från de psykologiska, helt naturliga reaktioner – alltså inte fenomen – som uppstår bland de anställda då man genomför en omorganisation genom alltför snabba beslut, som inte upplevs såsom absolut nödvändiga.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Det var herr Sjönell som uppkallade mig därför att han gör en sådan tolkning av utskottets majoritetsskrivning att han där lägger in någonting som inte finns. Jag vill bara säga till herr Sjönell att han skall inte tala om knäppar på näsan eller någonting i den stilen. Det finns ingenting i betänkandet som har den formen. Om herr Sjönell vill ta upp vad som sägs i reservationen så är det hans rättighet att göra det, men här citerade han majoritetsskrivningen och där finns ingenting sådant.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Herr Sjönelles förråd av anekdoter tog tydligen slut så han ville inte fortsätta att berätta historier och det är jag glad över. Det var inte jag som började med det.

Nu säger herr Sjönell att ambitionerna tydligen är de bästa hos

---

*Ang. tillämpningen
av företagsdemo-
kratiska principer
inom den statliga
verksamheten*

regeringen och det är ju bra att få det satt på pränt, ty ambitionerna har verkligen varit de bästa. Vi har, som jag har sagt i mitt interpellationssvar och i min replik, verkligen försökt informera personalen och låta den få kontakt med denna fråga. Men herr Sjönell tycker tydligen att vi har brustit häruti och att man borde ha haft ytterligare kontakter. Han ifrågasätter inte – och det är jag glad för – att dessa kontakter skulle ha kunnat leda till att man inte lagt fram denna proposition. Därvidlag är han tydligen överens med mig. Även om personalen till 80 procent är emot utflyttning och detta således enligt vad vissa kritiker hävdar borde ha lett till att man då inte lade fram propositionen, vill herr Sjönell inte gå så långt, utan det är alldeles uppenbart att han menar att propositionen skulle läggas fram trots detta massiva motstånd från personalens sida. Men herr Sjönell tycker som sagt att vi har brustit i färdighet när det gäller att sköta informationen av och samrådet med personalen.

När herr Sjönell talar om klädsamhet, tycker jag emellertid att han borde ha kostat på sig ett erkännande att han har haft fel i sin interpellation och i sin artikel i Expressen. Jag erinrar om vad han säger i denna artikel: "Under den tid som utredningsarbetet pågick togs enligt vad de anställda uppger ingen meningsfull kontakt vare sig med den berörda personalen eller dess fackliga organisationer." Detta är ju fel och det kunde väl herr Sjönell ha erkänt. Indirekt har han också gjort det eftersom han har sagt att två gånger tog man kontakt med personalens huvudorganisationer.

Man hade alltså – jag upprepar det igen, herr talman – kontakt redan under utredningsarbetets gång.

Vidare hade man innan förslaget lades fram ytterligare en direktkontakt mellan regeringen och de anställdas huvudorganisationer. Därefter behandlades ärendet i vanlig ordning. Remisserna gick ut. Kontakt togs med företagsnämnderna vid utarbetningen av remissvaren hos vissa myndigheter. Dessa fick alltså tillfälle att lägga fram sina synpunkter. När beslutet var fattat och propositionen slutligen lades fram rullades hela denna breda information till företagsnämnderna ut.

Vi tycker faktiskt att detta är ett uttryck för både ambition och en viss färdighet att sköta denna sak. Hur kommer det sig då – undrar herr Sjönell när han inte har något annat kvar att komma med – att personalen ändå är så missnöjd med informationen och det sätt varpå de företagsdemokratiska principerna har tillämpats? Jag tror det bottnar i det som jag redan har antytt, nämligen att personalen till 80 procent är emot denna utflyttning och kanske innerst inne hoppas att ingen utflyttning skall komma stånd. Det är väl framför allt det som tar sig uttryck i det missnöje personalen har visat beträffande informationen.

Herr Hamrin säger att företagsdemokrati inte bara är information, och det vill jag gärna understryka. Jag har aldrig påstått något annat. Företagsdemokrati innebär också inflytande och medbestämmande, och den som följer den försöksverksamhet som vi bedriver inom statsverksamheten just nu där det gäller fördjupad företagsdemokrati skall verkligen kunna erfaras att vi ingalunda med företagsdemokrati bara avser information utan också inflytande på olika beslutsnivåer för att på det sättet bereda de anställda möjlighet till deltagande i beslutsprocessen på olika

Tisdagen den
1 juni 1971

*Ang. tillämpningen
av företagsdemo-
kratiska principer
inom den statliga
verksamheten*

nivåer.

Herr Hamrin frågade till sist: Varför så snabba omorganisationer inom den statliga verksamheten? Ja, det är ju så att man ofta brukar anklaga den statliga verksamheten för byråkrati och tröghet. Jag tycker att det är fel, och den som kan någonting om statsförvaltningen och den rationalisering som har pågått inom den under hela efterkrigstiden vet, att den verkligen inte har präglats av tröghet utan att vi verkligen i syfte att pressa kostnaderna har rationaliserat och omorganiserat för att göra verksamheten effektivare så att den skall kunna möta de krav som medborgaren ställer på ett modernt samhälle. Och, herr Hamrin, det som sker effektivt det sker ofta snabbt.

När det gäller den aktuella omlokalisering som vi diskuterar kan ingen påstå att man hastar i väg alltför snabbt. Man har ändå tagit till en tidrymd på tre till fem år för denna utflyttning, och det stryker ju under det förhållandet att man verkligen är medveten om vilka stora omställningsproblem som den här utlokaliseringen för med sig. Därför har man inte hastat i väg utan tar det ganska lugnt.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Det är ändå märkligt vilka ansträngningar statsrådet Löfberg gör för att undvika en saklig debatt i denna fråga. Han kanske har något emot en sådan debatt – vad vet jag. Men jag har nu vid flera tillfällen försökt få honom att debattera det centrala i hela frågekomplexet om företagsdemokratin, nämligen de två orden samråd och inflytande, som utskottet har skrivit om. Varför har det inte varit något sådant samråd? Varför envisas herr Löfberg med att ständigt och jämt tala om att ”informera”? – det gjorde han även i sitt första anförande. Han använde också uttrycket att man hade fått kontakt. Men varken information eller kontakt, herr talman, är detsamma som de vida värdefullare centrala begreppen samråd och inflytande. Det har ändå inte gjorts gällande, och det är bara information som debatten gäller.

Jag har frågat mig varför inte en sakdebatt har kommit till stånd, men statsrådet Löfberg har snuddat vid ett svar när han frågar mig: Menar herr Sjönell verkligen att statsmakternas naturliga rätt att besluta politiskt på något sätt skulle kunna få elimineras av företagsdemokrati? Jag har svarat en gång förut, men jag skall än en gång svara genom att hänvisa till utskottets skrivning. Utskottet säger att statsmakternas centrala rätt inte får ifrågasättas men framhåller samtidigt att detta bör icke utesluta att samråd äger rum och att inflytande får ske från personalens sida.

Detta har icke skett, och herr Löfberg har under denna debatt icke kunnat på något sätt motsäga mitt påstående härom.

När det sedan gäller felet i artikeln i Expressen vill jag tala om för statsrådet Löfberg att jag hade fått de uppgifter jag byggde artikeln på från personal inom statsförvaltningen, inte bara från ett ställe utan från fyra, fem ställen, där man uttryckte sig identiskt lika. Jag brukar, herr Löfberg, lita på personal både inom statsförvaltningen och inom näringslivet. Jag tycker att det inte finns någon anledning att ifrågasätta att den far med lögn. Jag hoppas att statsrådet Löfberg har samma inställning till personalen. Detta var alltså anledningen till att jag i denna

artikel skrev att samråd hade ägt rum två gånger. Om det var tre eller fyra gånger, som statsrådet Löfberg sade, tycker jag inte ändrar något i sak.

Vad herr Fagerlund, som uppträdde som hjälptrupp till statsrådet Löfberg sade, har jag ingen anledning att på något sätt kommentera. Jag vill bara, herr talman, sluta med att säga att om det är så att regeringen framhärdar i att företagsdemokrati är detsamma som att man lämnar informationer, att man tar kontakt med och berättar för personal vad som skall komma att ske, tycker jag att situationen är bedrövlig. Då är det föga hopp om att företagsdemokratin skall slå igenom, inte bara som skett inom näringslivet utan även inom statsförvaltningen.

*Ang. tillämpningen
av företagsdemo-
kratiska principer
inom den statliga
verksamheten*

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Debatten om utlokalisering och personalfrågorna förde vi ju en hel dag i förra veckan. Interpellationer som ansluter sig till aktuella debatter brukar ju ibland besvaras i anslutning till dem. Det hade kanske varit lämpligt att ta det här interpellationssvaret i anslutning till förra veckans debatt.

Vad det nu tycks vara fråga om är formuleringen på s. 65 i inrikesutskottets betänkande. Statsrådet Löfberg uppträder, tycker jag, betydligt säkrare i sin sak än vad t. o. m. finansminister Sträng gjorde i förra veckan. Statsrådet Löfberg säger att allt har gjorts som rimligen borde kunnat göras. Om jag förstätt statsrådet rätt, så var det kontentan i hans inlägg.

Sedan vill jag säga att statsrådet borde väl vara helt på det klara med att alla partier som är företrädare i inrikesutskottet var eniga om utflyttningen som princip. Jag tycker inte att man skall försöka misstänkliggöra någon här i kammaren i den frågan. Även herr Sjönell har i debatten tidigare uttalat att han stöder denna princip.

Här har talats om formuleringarna i utskottsbetänkandet och vad de kan betyda. Statsrådet har berättat att kontakter har tagits med personalens huvudorganisationer även under den tid som regeringen har arbetat med sitt förslag. Vad är det då som utskottet har skrivit härvidlag? Sedan utskottet framhållit att det är statsmaktens rätt att besluta om förläggningen av statliga verksamheter, uttalade utskottet följande: "Detta bör dock inte utesluta att ett värdefullt samråd kommer till stånd i lokaliseringsfrågorna med berörd personal och verksledning." Det är på grund av att ett sådant samråd *inte* förekommit som vi från vårt håll har framfört kritik och inrikesutskottet har gjort detta uttalande. Regeringen har icke haft kontakter med verksledningar och med den berörda personalen i de olika verk som utflyttningen har gällt. Det är detta som vi talat om i utskottets betänkande, det är detta som citerats här och det är detta som statsrådet Löfberg borde ha kommenterat.

Sedan fortsatte utskottet: "En sådan ordning är ägnad att främja ändamålsenliga lösningar i sakfrågan och skapa en positiv attityd hos personalen." Utskottet har också påpekat att detta bör förekomma i framtiden därför att det gagnar den fortsatta utflyttningsverksamheten. Man skall ta till vara personalens erfarenheter och kunskaper i olika sammanhang.

Det var detta som diskussionen rörde sig om i förra veckan, och vad jag förstår av herr Sjönelles interpellation så är det just detta diskussionen

Tisdagen den
1 juni 1971

*Ang. tillämpningen
av företagsdemo-
kratiska principer
inom den statliga
verksamheten*

i dag gäller: alltså inte kontakten med de anställdas huvudorganisationer utan, som utskottet skrivit, ”med berörd personal och verksledning”, vilket icke är detsamma som personalens huvudorganisationer. Jag vill hänvisa till den kungl. kungörelsen om företagsnämnder i statliga verk. Där talas också om berörd personal i företaget och icke om huvudorganisationer.

Jag ville säga detta, herr talman, för att ge min tolkning av vad utskottet skrivit. Visserligen finns en reservation i det här avseendet. Jag sade i förra veckan att jag inte hade någon erinran i och för sig mot utskottets skrivning här, men jag ansåg att den var för vag. Vi ville ha en mera skärpt skrivning. Jag hoppas att jag tolkat utskottets skrivning rätt, när jag säger att det samråd det gäller borde ha ägt rum med den berörda personalen och ledningen för de berörda verken och företagen och inte endast med huvudorganisationerna. Jag vill gärna fråga statsrådet om kungörelsen vad gäller personalvården inom statliga verk riktat sig till huvudorganisationerna. Avser den inte de berörda anställda i verket i fråga?

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Jag kan beträffande statsrådet Löfbergs invändningar mot vad jag sade framhålla att jag aldrig anklagat statsförvaltningen för tröghet. Om en sådan tröghet har funnits, tillhör den nog ett passerat skede. Och jag tror i varje fall inte att de statsanställda har det intrycket att det råder någon särskild tröghet inom statsförvaltningen för närvarande. Vad jag har gjort är att jag frågat varför man skall hetsa på denna omorganisation så att den går ut över de anställda och jag har tagit länsförvaltningsorganisationen som exempel. Varför skall den träda i kraft den 1 juli i stället för den 1 oktober? Det är för mig fullständigt obegripligt, ty det kommer att gå ut över de anställda. Folk som under årtionden haft sin tjänst och som genom omorganisationen måste söka den på nytt har de tidsintervaller som jag nämnde i mitt första anförande för att klara den saken, och ändå är de inte säkra på att få tjänsten. Det säger jag ingenting om, ty enligt grundlagen skall förtjänst och skicklighet vara avgörande för vem som skall ha en tjänst. Men det är dock ganska väsentligt för dem att ha tid på sig att söka sin befintliga tjänst och få möjligheter till information inom rimlig tid, möjligheter att söka sin tjänst på nytt. Det är i varje fall orimligt att begära att de skall förstå den hets som nu råder inom omorganisationen på det regionala planet.

Jag har inte yttrat mig om utlokaliseringen av verken här i Stockholm. Hade vi på det regionala planet haft tre—fem år på oss, så hade vi varit tacksamma. Att så lång tid inte behövs i det fallet är självklart, men det borde ha varit mer än ett par månader.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Liksom herrarna Sjönell, Hamrin och Nilsson i Tvärålund är jag något förvånad över att statsrådet Löfberg anser att omsorgsfull information är detsamma som företagsdemokrati. Det står i företagsnämndsavtalet att samråd skall äga rum *före* beslutsfattande eller åtgärds genomförande. För mig ter det sig helt naturligt att i ett sådant läge som

regeringen befann sig, man hade fattat ett preliminärt beslut om utlokalisering och låtit detta gå till samtliga berörda verks ledningar och till berörda verks företagsnämnder för att av dem infordra yttrande. Det brukar vid sådana remissförfaranden komma in saksynpunkter som kan vara värdefulla och som kan ge anledning till omprövning av ett beslut på en eller annan punkt.

Det hade varit regeringens uppgift att avgöra om det finns något sakskäl att ta hänsyn till eller ej. Beslutet skulle givetvis sedermera fattas av regering och riksdag. Men en sådan remiss till verksledning, företagsledning och företagsnämnder i berörda verk ser jag som ett naturligt led i beslutsprocessen i ett fall som detta. Jag tycker att det är beklagligt att statsrådet Löfberg inte med ett ord vill medge att det förekommit en del brister på dessa punkter i denna fråga.

Det är en svår fråga och det är första gången vi har något liknande. Det är inte alls genant att medge att det förekommit ett par missar.

Vidare tycker jag att det skulle vara roligt att från statsrådet få en försäkran om att man, när man nästa gång skall ta itu med ett utlokaliseringsärende, skall beakta samrådsförfarandet såsom det i företagsnämndsavtalet är tänkt att det skall bli beaktat.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Herr Sjönell meddelar återigen liksom han gjorde i onsdags att han inte har någon orsak att kommentera vad jag sagt – den gången gällde det hans yttrande om förräderiet mot centerpartiets ideologi om decentralisering. Det är möjligt att han inte anser sig behöva diskutera den här frågan med mig. Jag uppträder emellertid inte, herr Sjönell, som hjälptrupp till statsrådet utan som uttolkare av vad utskottet har skrivit. Jag tror att jag vet mer om vad utskottet menar än vad herr Sjönell gör.

Jag ämnar inte ta upp någon debatt med herr Nilsson i Tvärålund i dag; vi hade en så ingående diskussion i onsdags att jag tycker det är onödigt. Han erkänner själv att han inte kunde acceptera skrivningen; han ville ha en kritik mot den eftersom han ansåg den alltför vag.

Jag kan, som jag redan sagt, instämma med dem som säger att företagsdemokratin ännu inte är fullkomlig. Som jag ser det blir den inte heller det ännu på en tid. Det är en försöksverksamhet. Det är emellertid viktigt att slå fast att det är riksdagen som skall fatta det politiska beslutet i dessa frågor. Om detta är vi också eniga. Då uppstår frågan: Hur mycket skall de anställda få bestämma? Vi skall givetvis informera och samråda, men själva beslutet är politiskt. Detsamma gäller t. ex. en ny affärstidslag. Skall bara de anställda avgöra när försäkringskassorna skall ha öppet eller skall de som betjänas få vara med och bestämma?

Allt detta är frågor som bör tas upp till allvarlig diskussion – ingen vet bestämt hur framgångslinjen skall se ut.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Jag är ledsn över att det har blivit en så lång debatt, men det är å andra sidan en väldigt viktig fråga. Jag hoppas därför att kammaren och presidiet ger oss tillgift för att vi ganska grundligt

Tisdagen den
1 juni 1971

*Ang. tillämpningen
av företagsdemo-
kratiska principer
inom den statliga
verksamheten*

diskuterar den i säsongens elfte timme.

Herr Sjönell har inte många argument kvar; han hävdar åter att jag bara talar om information och att jag glömt det viktiga ordet samråd. Det har jag inte alls gjort; jag vill gärna understryka att samråd är oerhört viktigt och ett väsentligt led i företagsdemokratisk verksamhet. Vad jag har hävdad och än en gång slår fast är att samråd med personalen och myndigheterna har förekommit i denna fråga och att de haft möjlighet att utöva inflytande. Det har ingen av debattörerna kunnat bestrida.

Herr Nilsson i Tvärålund menade att kontakter inte har tagits med berörd personal och myndigheter och ville därmed göra en distinktion. Han ansåg att det i och för sig var bra att man hade haft kontakt med personalens huvudorganisationer, men den berörda personalen och myndigheterna hade inte fått komma till tals på det sätt som herr Nilsson tyckte var önskvärt. Där vill jag återigen framhålla att man har haft kontakter med berörd personal och med myndigheter. Men man kunde inte ta den kontakten förrän det politiska beslutet var fattat om vilka verk som skulle flyttas ut och vart de skulle flytta. Så fort detta beslut hade fattats tog man också kontakt med berörd personal och med myndigheterna för att informera dem. Dessförinnan hade ju också ärendet varit ute på remiss i vanlig ordning.

Sedan frågade herr Nilsson om inte företagsnämndskungörelsen riktar sig till den berörda personalen. Jo, det gör den. Företagsnämndskungörelsen reglerar endast förhållandet mellan den statliga myndigheten och dess anställda. I debatten förra veckan fick jag en känsla av att inte alla talare som kritiserade regeringen på den här punkten hade det fullt klart för sig. Däremot ålägger dessa bestämmelser inte regeringen eller riksdagen någon skyldighet i förhållande till de statliga myndigheternas anställda. Underlaget för kungörelsen utarbetades i en gemensam arbetsgrupp med företrädare för dåvarande civildepartementet och de statsanställdas huvudorganisationer. Utgångspunkten för arbetet var att reglerna skulle avse verksamheten i företagsnämnderna som bestod av företrädare för myndigheten och dess anställda. Det är alltså fel att hävda att bestämmelserna i kungörelsen skulle avse något annat än att reglera skyldigheter och rättigheter i förhållandet mellan den myndighet där nämnd inrättats och den myndighetens anställda. I klarhetens intresse har jag gärna velat spika fast detta.

Beträffande herr Hörberg vill jag hänvisa till en tidigare replik. Herr Hörberg lyssnade tydligen inte på mig eller också var han ute ur kammaren, eftersom han upprepar detta påstående att jag har ansett att omsorgsfull information är detsamma som företagsdemokrati. Det har jag alls inte ansett, och jag hänvisar alltså i det stycket till min förra replik.

Sedan, herr talman, vill jag gärna understryka att det viktiga nu är inte att diskutera vad som har brustit i ett eller annat avseende utan att inrikta sig på framtiden; dels att klara den här utlokaliseringen som redan är beslutad och som kommer att leda till många omställningsproblem — jag har ingalunda velat bortse från det —, dels att inrikta sig på den eventuella ytterligare etapp som har aviserats. Det är väldigt viktigt att man i de sammanhangen på olika sätt försöker att hålla kontakt med både myndigheter och personal. Jag har sannerligen i mitt interpella-

tionssvar och i replikerna gång på gång velat understryka att den ambitionen finns hos regeringen.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Statsrådet Löfberg tar faktiskt upp sig. Efter en ganska lång debatt börjar han så smått att närma sig pudelns kärna, det som vi har hållit på att debattera hela tiden här. Beviset för att han börjar närma sig själva saken, är att han säger att kontakt – han talar fortfarande, herr talman, om kontakt, och jag ber kammaren observera det; han talar inte om samråd – kunde icke tas med personalen, och det har man för övrigt inte gjort utan man har tagit kontakt med huvudorganisationerna, men all right, förrän efter det att beslutet fattats. Där är faktiskt pudelns kärna. Det är just precis vad man skulle ha kunnat göra, statsrådet Löfberg. Om man har respekt för personalen och om man vill manifesteras företagsdemokrati, då skall man faktiskt ta kontakt före beslutet. Man kan helt enkelt göra klart för personalen att det här är ett politiskt beslut. Själva det centrala beslutet att verken skall flyttas ut kan förklaras vara av politisk karaktär och kan icke ändras hur mycket personalen än protesterar, men när det gäller inflytandet på formerna för utflyttningen skulle samrådet ha kunnat ge inte minst herr Löfberg utomordentligt värdefulla uppslag och fakta. Dessa hade kunnat komma med i handläggningen som härigenom hade kunnat göra personalen betydligt mera positiv till utflyttningen än vad som har blivit fallet. Det är enkla fakta som jag tycker att det inte skulle kosta på alltför mycket att erkänna.

Herr Fagerlund har jag ingenting emot personligen, tvärtom, och inte heller har jag någonting emot att debattera med honom. Jag hoppas, herr Fagerlund, att vi skall få återkomma i framtiden i kanske mera sakliga och stimulerande sammanhang än de som vi hittills har varit uppe i. I varje fall har jag inte betraktat de angrepp som herr Fagerlund har gjort på mig som särskilt sakliga.

Slutligen vill jag instämma i statsrådet Löfbergs slutreplik. Det är angeläget för oss alla – för regering, för alla andra politiker och över huvud taget för människor som kommer att ta ansvar för den här utflyttningen – att försöka medverka till att den sker så effektivt, så rationellt och så smidigt som möjligt. Vi har i dag debatterat bristerna i det förflutna. Jag för min del har aldrig haft någon åstundan att uppehålla mig alltför länge vid begångna misstag. Det är bara bra om bristerna kan dras fram i dagen och användas för att förbättra det fortsatta hanterandet av liknande ting. Det är hela min ambition, och jag instämmer i herr Löfbergs förhoppning om att nästa etapp skall kunna genomföras på ett gott, meningsfullt och smidigt sätt.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Statsrådet menade nyss att jag hade missuppfattat honom när jag påstod att han sammanblandade information och företagsdemokrati. Jag tror dock inte att jag har gjort det, för i sitt senaste inlägg nu sade herr Löfberg – jag skrev ned det – att ”så snart det politiska beslutet var fattat” tog man kontakt med verk och personal.

Nr 101

Tisdagen den
1 juni 1971

*Ang. tillämpningen
av företagsdemo-
kratiska principer
inom den statliga
verksamheten*

*Ang. läroböckerna
i grundskolan*

Det är att informera, när beslutet är fattat, men det är *inte* företagsdemokrati. Med företagsdemokrati menas att man har samråd *före* beslutets fattande.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Bakgrunden till den osedvanligt håftiga kritik som har förevarit i utflytningsfrågan lämnade måhända statsrådet besked om när han angav sin principiella syn på företagsdemokratin. Kontakt kan inte tas med personalen förrän beslutet fattats, sade statsrådet. I likhet med tidigare talare vill jag säga att jag ifrågasätter om inte regeringen och statsrådet Löfberg måste tänka om i det avseendet. Detta är måhända bakgrunden till att personalorganisationer och berörd personal i verken har reagerat så oerhört kraftigt. Man har icke, så som framgår av företagskungörelsen, fått vara med och diskutera *innan* besluten fattats – beslut som berör personalen och verket på ett mycket nära sätt.

Där tror jag att regeringen har gjort en erfarenhet som blir till nytta för framtiden. Jag vill i likhet med statsrådet säga att nu gäller det att inrikta sig på framtiden. Jag tycker inte att det skulle vara generande utan riktigt på många sätt om regeringen erkände att man gjort en del felaktigheter i den här frågan och att man avser att klara saken bättre i framtiden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. läroböckerna i grundskolan

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Nelanders* (fp) den 13 maj framställda interpellation, nr 120, och anförde:

Herr talman! Herr Nelanders har frågat mig, vilka åtgärder jag ämnar vidta för att innehållet i läroböckerna skall stå i överensstämmelse med läroplanen.

De läroböcker som används i bl. a. grundskolan skall granskas av statens läroboksnämnd. För att trygga läroboksförsörjningen i grundskolan i samband med den nya läroplanens införande har särskilda åtgärder vidtagits efter beslut av Kungl. Maj:t. Detta beslut innebär att en lärobok kan temporärt användas även om dess innehåll inte helt stämmer överens med den nya läroplanen. Beslut om användande av viss lärobok i skolan fattas av skolstyrelsen efter hörande av rektor och lärare. Skolan har alltså ett stort inflytande i dessa frågor.

Frågan om formerna för granskning av läromedel utreds för närvarande av läromedelsutredningen. Utredningens förslag väntas under året. I avvaktan på resultaten av utredningsarbetet är jag inte beredd att föreslå ändringar i nuvarande ordning beträffande granskning.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret på min interpellation. Jag hade väl väntat mig ett mera koncist och bestämt besked. I stället visar svaret en del frågetecken, som gör mig något orolig.

Jag vill emellertid i statsrådets svar intolka ett bestyrkande ja på den fråga som är det väsentliga i interpellationen – nämligen frågan om innehållet i läroböckerna skall stå i överensstämmelse med läroplanerna.

Alla vi som har ett ansvar, större eller mindre, för grundskolans läroplaner – och då även för religionskunskapsämnet – måste utan tvekan svara: Ja, det är klart att av regering och riksdag fastställda läroplaner skall följas och sålunda innehållet i läroböckerna överensstäm- ma därmed.

Något oroväckande finner jag utbildningsministerns meddelande om Kungl. Maj:ts fattade beslut, att en lärobok kan temporärt användas även om dess innehåll inte helt stämmer överens med den nya läroplanen. Om detta kunde godtas i början, kanske första året, så kan det väl inte gälla hur länge som helst. Kungl. Maj:ts beslut i detta avseende har tydligen en del av skulden till det av mig påtalade förhållandet. Det märkliga är ju att boken i fråga, "Människan, naturen, samhället" av Isling-Cullert, godkänts av statens läroboksnämnd för praktisk prövning i grundskolans årskurs 4 som lärobok och studiehandledning i orienteringsämnena, trots att hela den del av ämnet religionskunskap, som enligt Lgr 69 lämpligen läses ämnesbundet, nämligen bibelkunskapen, saknas. Godkännandet skedde den 3 mars 1970 och beslutet förnyades den 25 februari 1971 trots avstyrkande utlåtande från den ämnessakkunnige granskaren beträffande del 1 A av boken och trots att andra delen, del 1 B, ännu inte förelåg i komplett skick.

Ur granskarens utlåtande tillåter jag mig citera: "Då det är önskvärt att granskningen sker samtidigt med att läromedlet används i undervisningen vill jag först visa på förlaget Almqvist & Wiksells stora brist att ej kunna hålla angivna tider för utgivningen av läromedlet M.N.S. Ersättning för läromedlet har varit ett förhandstryck av för undervisning ringa värde. Först under den senare delen av höstterminen levererades första delen av M.N.S. men utan lärarhandledning och med endast häfte 1" – det skall finnas fyra häften – "av studiehandledning utan religionssupplement och uppslagsdel."

Det passerade har fått enligt min mening allvarliga konsekvenser för undervisningen, i det att man – som en målsman angett i skrivelse – i de rektorsområden, bl. a. i Stockholm, som bestämmer sig för nämnda läromedel får stora svårigheter att genomföra den ämnesbunda undervisningen i religionskunskap. Det har uppgivits att i årskurs 4 inom visst rektorsområde i Stockholm ännu ingen ämnesbunden undervisning i religionskunskap meddelats under hänvisning till att man saknar läromedel. Får jag fråga utbildningsministern hur denna undervisningsbrist skall repareras?

I en radiointervju i "Inblick" den 15 maj har läroboksnämndens ordförande som huvudorsak till det inträffade angett den brist på läroböcker som råder. – Härtill är väl att säga, att det dock finns åtskilliga läroböcker utgivna. Att då godkänna en bok som utelämnat en så väsentlig del som bibelkunskapsstoffet – och detta utan att ange förhållandet på omslaget eller i förordet – är helt enkelt oförsvarligt.

Jag har tillfrågats om detta är en utveckling som vi från kristet håll befarade. Jag har måst svara att oron fanns redan när de nya läroplanerna

Tisdagen den
1 juni 1971

*Ang. läroböckerna
i grundskolan*

antogs. Då läroplanen senast reviderades var vi från vårt håll givetvis angelägna om att religionskunskapen skulle få det utrymme för vilket riksdagen tidigare uttalat sig. Från skolöverstyrelsen uttalades klart att någon överföring av tid från religionskunskapen till annat orienteringsämne inte skulle få ske. Jag finner därför det inträffade djupt beklagligt och hoppas rättelse snarast kommer att vidtagas.

I sitt svar poängterar statsrådet skolans stora ansvar och inflytande. Skolstyrelse fattar efter hörande av rektor och lärare beslut om användande av viss lärobok. Och visst är detta riktigt. Det understryker så mycket mer nödvändigheten av att skolstyrelse, rektor och lärare verkligen ser till att de rätta och med läroplanen överensstämmande läromedlen beställs. Här måste enligt min mening Stockholms skolstyrelse ta upp frågen igen och fatta ett nytt beslut.

Men finns det då inte biblar i skolorna? Jovisst. Biblar måste finnas. Bibeln, kristendomens egen urkund, skall givetvis utgöra grunden för undervisningen i detta ämne. Men man måste ha något instrument att öppna Bibeln med, säger skolkonsulenten i skolöverstyrelsen.

Läroplanerna skall – i detta som i andra ämnen – givetvis vara vägledande för undervisningen.

I första hand gäller detta för *läraren*, som oavsett vilka hjälpmedel som ges måste hålla sig inom läroplanens ram. Objektiviteten i kristendomsundervisningen, som vi principiellt är överens om och som här måste understrykas, betyder som jag ser det för det första respekt för saken och för det andra respekt för individen. Saken, objektet, som skall meddelas eleverna är i detta ämne i första hand kristendomen, i andra hand övriga religioner. För kristendomen är enligt läroplanen objektets innehåll framför allt en samlad bild av Jesu person, hans liv och förkunnelse. Och för den bilden måste Bibeln användas. Ges inte detta innehåll har man brustit mot det sakliga i objektiviteten. Det andra i objektiviteten är respekt för individen. Undervisningen får inte vara påtryckande, proselytvärvande. Men den får inte heller ta som sin uppgift att undergräva kristen tro.

Läroplanens innehåll måste vidare vara vägledande för läroboksförfattaren. Detta kan inte nog understrykas, även om det förefaller helt självklart.

Läroboksnämndens granskning är givetvis ytterst betydelsefull. Skolstyrelserna rättar sig i mångt och mycket just efter denna. Ofullständiga och oriktiga läromedel får inte släppas fram. Utbildningsministern erinrar om att formerna för granskningen av läromedel för närvarande utreds av läromedelsutredningen, vars förslag väntas under året. Kanske får vi därigenom anledning att återkomma till granskningen också vad gäller det här berörda ämnet.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag skall inte här ta något specifikt exempel, men jag blev litet förvånad när jag läste utbildningsministerns svar på interpellationen. Utbildningsministern säger nämligen bl. a.: ”Beslut om användande av viss lärobok i skolan fattas av skolstyrelsen efter hörande av rektor och lärare. Skolan har alltså ett stort inflytande i dessa frågor.”

Jag är medveten om att detta är formellt riktigt. Men det förefaller mig märkvärdigt att utbildningsministern inte känner till att skolstyrelsernas inflytande på val av läroböcker i dag är praktiskt taget obefintligt. I en skolstyrelse med fem eller sex högstadiemråden och ett par gymnasier är det helt otänkbart att man vid sina sammanträden ens skall kunna begära en föredragning av vilka böcker som kommer att användas under kommande läsår. I praktiken fungerar det så att beslutet om läroböcker är delegerat, oftast till rektor, och det innebär att läraren själv avgör vilka böcker som skall användas. Skolans inflytande är i dag av praktiska skäl obefintligt, och jag skulle gärna vilja höra utbildningsministern säga något om huruvida han verkligen tror att det som står i svaret är en realitet.

Men eftersom skolstyrelserna har att lämna det formella godkännandet måste de å andra sidan i betydligt högre grad än vad fallet var för 20–30 år sedan kunna förlita sig på prövningen av läroböckerna. I det sammanhanget vill jag också säga att det ju inte längre enbart är fråga om läroböcker. Det gäller hela inlärningsystem, som i många fall är så komplicerade att det övergår de mest erfarna skolstyrelseledamöters förmåga att bedöma såväl innehåll som funktion av de läromedel som förs upp på förslag.

Jag vill sluta med att säga att skolans inflytande på detta område tyvärr har försvunnit, och man kan bara hoppas att utredningen, när den lägger fram sitt betänkande, beaktar dessa synpunkter.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag vill börja med att svara på fru Sundbergs principfråga.

Jag är medveten om att detta i många skolstyrelser fungerar så som fru Sundberg här har givit oss en beskrivning av, men jag känner också till skolstyrelser där det i verkligheten fungerar så som det är tänkt, nämligen att skolstyrelsen utövar reellt inflytande. Jag skulle här också kunna ge exempel på det. Men i de skolstyrelserna krävs det av ledamöterna en mycket stor arbetsinsats, och jag tror att vi inte bara i detta utan även i andra avseenden måste räkna med att de som i framtiden åtar sig uppdrag i skolstyrelserna kommer att få lägga ned mycken tid på det arbetet. Inom parentes vill jag säga, att när man utser kommunala förtroendemän, så skall man komma ihåg att de som kommer att sitta i skolstyrelserna inte bör ha för många andra uppdrag, ty annars kan de inte klara dessa stora arbetsuppgifter.

Med detta vill jag inte på något sätt undanskymma det centrala ansvar som läroboksnämnden har i denna fråga, och det är också därför som vi har tillsatt en utredning. Jag tror att den centrala nämnden måste ge bättre service än den kan göra i dag, med de resurser och den omfattning den har, för att de lokala skolstyrelseledamöterna skall kunna fungera på ett tillfredsställande sätt i det här avseendet. Det är kanske därför i praktiken inte så stor skillnad mellan Fru Sundbergs och min uppfattning på den här punkten.

Herr Nelander tog upp ett konkret fall. Jag vill naturligtvis inte i detalj gå in på det, men jag kan säga följande. Självfallet skall läroplanens bestämmelser följas. Det är den huvudprincip som gäller. Vi har emeller-

tid under övergångsskodedet då och då tvingats att göra vissa kompromisser, helt enkelt därför att läromedel inte funnits som varit i alla delar perfekta. Med det har jag också sagt att det är en tidsmässig kompromiss och att målsättningen självfallet bör vara att så snabbt som möjligt få fram läromedel som helt uppfyller läroplanens krav.

I det fall som herr Nelander särskilt tänker på har boken uppförts för praktisk prövning. Som skäl har åberopats dels att böcker behöver prövas i klass, dels att det råder brist på böcker av detta slag. Men förlaget skulle tala om att avsnittet saknas, och det skulle nämnas i förordet. Jag kan emellertid inte närmare diskutera hur reklamen för boken har lagts upp från förlagets sida; det är möjligt att brister föreligger i det avseendet, men på den punkten är jag inte informerad. I det här fallet har alltså läroboksnämnden utgått från att förlaget skulle ge sådana seriösa upplysningar att skolorna skulle kunna få vederhäftiga informationer om läromedlet.

Låt mig också, herr talman, som en allmän slutsats säga – eftersom det då och då uppstår en debatt, ofta kritisk, om läromedlen – att jag tror att det generellt sett är en mycket hög kvalitet på de svenska läromedlen. Jag läste i ett av de senaste numren av en lärartidning att man också från lärarnas sida bedömt det så, att våra läromedel allmänt sett har en mycket god kvalitet. Men det är klart att vi i samband med en ny läroplan kan få vissa övergångsbesvärligheter – det vill jag inte förneka.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för det nu gjorda klara uttalandet att läroplanerna självfallet skall följas. Han sade också att beslutet om användning av lärobok som inte helt överensstämmer med läroplanen var en temporär åtgärd – jag hoppas livligt att det skall vara så och att man snarast söker komma fram till ett normalt förfaringssätt i granskningsavseende.

Det är högst anmärkningsvärt att man i den påtalade boken inte anger att denna bibelkunskapsdel saknas – i förordet eller till och med på omslaget, vilket borde ske.

Statsrådet sade att läroböckerna i allmänhet är av god kvalitet, och jag vill inte förneka det. Jag vill bara säga att just när det gäller religionskunskapsämnet och kristendomsundervisningen har observerats åtskilliga fall där man inte helt och fullt följt läroplanerna och deras intentioner.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Bara en enda synpunkt.

Det är två ämnen i skolan som är särskilt känsliga ur den speciella synvinkel som har anlagts här i dag, och det är samhällskunskap och religionskunskap. För jag utöver det som redan har anförts i debatten säga att läroboksnämnden naturligtvis aldrig skulle godkänna en lärobok i samhällskunskap där man inte tagit med ett avsnitt som berörde t. ex. ett av våra vanligaste politiska partier. Det är därför märkligt, tycker jag, att man i en bok i religionskunskap kan ta bort ett så väsentligt avsnitt av vad läroplanen stadgar skall finnas med och att en bok med de bristerna

Tisdagen den
1 juni 1971

*Om information
till allmänheten
angående EEC-
alternativen för
svensk del*

kan godkännas.

Jag har velat säga detta, därför att om vi som vi har gjort tidigare i kammaren skall försvara den nuvarande uppläggningsen av ämnet religionskunskap, kräver det att vi har fullödiga läroböcker, och då kan det hända att läroboksnämnden får säga nej till en bok som har sådana brister som det här har gällt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om information till allmänheten angående EEC-alternativen för svensk del

Herr handelsministern FELDT erhöll ordet för att besvara herr Möllers i Göteborg (fp) den 29 april framställda interpellation, nr 114, och anförde:

Herr talman! Herr Möller i Göteborg har frågat mig om jag vill medverka till att en genomträngande, gärna successivt kommande information ges till allmänheten om EEC-alternativen för svensk del, bl. a. genom en skriftserie enligt danskt exempel och genom användning av olika massmedia.

Min inställning till frågan om information i EEC-sammanhang redovisade jag ganska nyligen inför riksdagen, nämligen i utrikesdebatten den 31 mars i år. Jag nämnde då bl. a. att jag ansåg det vara statens uppgift att fortlöpande ställa sakmaterial i ärendet till debattens förfogande. Däremot borde det ankomma på andra instanser att föra ut argumenteringen för och emot olika lösningar.

I denna anda har handelsdepartementet sedan början av 1960-talet gett ut ett tjugotal olika skrifter med saklig information i integrationsfrågan. Sedan de svenska förhandlingskontakterna med EEC inleddes i slutet av 1970 har denna verksamhet intensifierats och vi har sedan årsskiftet gett ut fem publikationer med aktuellt innehåll i EEC-frågan. Vi har vidare startat en särskild tidskrift för att snabbare få ut information om innehållet i aktuella dokument, anföranden, beslut etc. i bl. a. EEC-frågan.

Denna verksamhet fortsätter. Under arbete är bl. a. en uppföljning av den s. k. "Gula Boken" från 1968, där man söker se EEC-samarbetet ur svensk synvinkel. Huvudsyftet med den nu aktuella skriften är att presentera en bedömning av konsekvenserna för svensk del vid ett antagande av EEC:s regler på alla de olika sakområden som omfattas av EEC-samarbetet. Som bakgrund beskrivs EEC-bestämmelserna på de olika sakområdena.

Till sitt innehåll kommer denna skrift således att vara mycket lik den serie av tolv informationsskrifter om EEC som man på dansk sida håller på att ge ut och som herr Möller åberopar som ett mönster. Skillnaden tycks vara att vi bedömt det som fördelaktigare att få materialet samlat i en volym.

Jag kan emellertid nämna att vi överväger att även redovisa detta material i kortare och mer populär form i en serie småskrifter. Man bör dock vara medveten om att det är svårt att framställa dessa invecklade

---

*Om information
till allmänheten
angående EEC-
alternativen för
svensk del*

frågor på ett sätt som är faktainriktat och objektivt samtidigt som det är kortfattat och lättförståeligt.

Herr Möller vill att information skall ges om alternativen för svensk del och nämner själv fem olika alternativ bara på tullpolitikens område. Sådana analyser är knappast möjliga att göra i dagens läge. Den metod som valts i den bok som nu är under arbete i handelsdepartementet är att på de olika sakområdena söka bedöma konsekvenserna för Sverige av att delta i samarbetet i samma utsträckning som medlemsstaterna, dvs. på basis av Romfördragets regler och andra EEC-bestämmelser. Särskilt som Sverige strävar efter ett långtgående samarbete är denna metod den enda praktiskt användbara.

Användning av massmedia för spridning av information är en fråga som endast dessa media själva kan avgöra. Självfallet medverkar jag emellertid gärna till att de förses med material som underlag för en sådan informationsverksamhet.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret. Det innehåller speciellt *en* viktig sak. Jag hade interPELLERAT om EEC-informationen till den breda allmänheten — till skillnad från den till specialister och speciellt intresserade. Handelsministern nämner att "Gula Boken" från 1968 skall komma ut i aktualiserat skick. Det är i och för sig bra. Men därefter kommer den centrala meningen i svaret, där statsrådet säger: "Jag kan emellertid nämna att vi överväger att även redovisa detta material i kortare och mer populär form i en serie småskrifter."

Tills vidare bara *överväger* man alltså, men det är i varje fall en öppning.

Vad är det som behövs? Varför är informationens natur så viktig? Jo, därför att det är en serie korta skrifter eller — kanske ännu bättre — små kortfattade faktablad som kan nå fram. Folk i allmänhet orkar inte läsa tjocka saker. Det behövs nu insatser med en upplaga för massspridning — med tanke på EEC-frågans stora betydelse för vårt samhälle, skyldigheten för statsmakterna att informera i det unika läge för förhandlingarna som vi befinner oss i och det uppenbara behovet av information. Jag kan hänvisa till Sveriges Radios undersökning i november i fjol, där bara ungefär 50 procent av de svarande kunde nämna vad EEC var för någonting enligt de enklaste kriterier som tänkas kan.

Det *danska* greppet är då bra. Tolv informationsskrifter på 30 sidor vardera betar där av fältet gradvis, vilket är den centrala punkten för att få spridning av och läsvärde hos sådana här skrifter. I små doser sker utportioneringen av fakta. Danskarna utger en skrift om Gemensamma marknadens institutioner, en om jordbrukspolitiken, en om det industri-politiska samarbetet, en om förhållandet till utomstående länder inklusive u-länderna, en om energipolitiken, osv. Jag visar på TV-skärmen en bild av skriften om den Gemensamma marknaden. Det är skrift nr 2 i den danska omfattande informationsserien. Detta är något helt annat än

Tisdagen den
1 juni 1971*Om information
till allmänheten
angående EEC-
alternativen för
svensk del*

”Gula Boken”, som aldrig kan bli en ersättning för en sådan här bred information effektivt spridd över landet.

Jag skulle för resten också vilja fråga när ”Gula Boken” kommer ut och hur stor upplagan är. Det är högst troligt att upplagens storlek visar att boken just inte är tänkt att få massspridning. Jag vill också uttrycka en viss förvåning över att boken ännu inte har kommit. Efter vad jag har förstått fanns bakgrundsmaterialet färdigt senast i början av oktober, och även om viss utrensning av hemliga fakta med tanke på vår förhandlingsposition kan ha behövts, har en mycket lång väntetid uppstått.

Jag återkommer till informationens art. I svaret nämns fem andra publikationer med aktuellt innehåll men också de är ganska tjocka. Detsamma gäller om läsvärdet hos tidskriften ”Aktuellt i handelspolitiken”, som är ett bra grepp i och för sig, men inte heller denna skrift är avpassad för stor spridning. Jag skulle gärna vilja fråga hur stor upplaga denna publikation numera har och vilka den går till.

För att ta ett andra exempel bland länder som nu på olika sätt söker anknytning till EEC vill jag visa även vad den *brittiska* regeringen gör. Den har satt i gång en gigantisk information till allmänheten, någonting som inte alls har uppmärksammats här i landet. Denna information består av fysisidiga små vikblad, som gratis delas ut över hela landet på postkontoren. Vikbladen är alla korta och informativa. Minst fyra stycken, som jag har här, har kommit ut och åtminstone tre stycken till kommer det att bli. Låt mig på TV-skärmen nu visa en bild över några av dessa vikblad. ”Vad är den Gemensamma marknaden?” heter det ena och ”Industri och teknologi i den Gemensamma marknaden” heter det andra.

Det tredje exempel som jag vill hänvisa till för att få handelsministern att mycket starkt och positivt överväga en vitt spridd information är det *norska*. Paul Kleppe, alltså handelsministern i Norge, gjorde ett uttalande vid den stora EEC-konferensen i Oslo den 24–25 maj. Där nämner han dem som har vissa negativa inställningar på faktaområdet och t. ex. tror att ett närmare nordiskt samarbete skulle vara ett alternativ till EEC för norsk del. Han fortsätter:

”Jag tror det finns en allmän känsla av att den offentliga debatten om dessa problem har avslöjat en brist på information om de faktiska förhållandena. Min regering har därför startat en plan för vitt spridd information om Gemenskaperna och om de europeiska problemen i allmänhet. Denna information kommer att bli helt faktamässig och skall söka visa både fördelarna och nackdelarna för Norge som medlem av en utvidgad Gemenskap. Vi hoppas att denna information skall bidra till en mindre känslomässig och bättre informerad offentlig diskussion om dessa problem i vårt land.”

Här har jag med det danska, det brittiska och det blivande norska exemplet visat på någonting som ännu inte har skett här i Sverige. Hos oss har under senare år viljan till information varit god, men informationen har inte varit avpassad för den stora allmänheten. Det är därför som jag vill ta fasta på det besked som skymtar i handelsministerns svar i dag. Överväg gärna, men besluta åt rätt håll! Vi löper nu in i det sista halvåret då besked till Sverige och Sveriges svarsbesked torde komma att ges. Jag vill säga: Ös på bara med information, ös på herr handelsminister!

Tisdagen den
1 juni 1971

*Om information
till allmänheten
angående EEC-
alternativen för
svensk del*

Det är bråttom med detta. Det är bråttom dels därför att vi ser vad övriga länder redan har gjort, dels därför att okunnighetens slagord om EEC fått göra sig så breda här i landet, ibland ganska ensamma, alltifrån de kortaste uttryckssätten till en sådan bok som den nya av Myrdal-Ekström-Pålsson. Dessa författare tror t. ex. att ett handelsavtal med ömsesidiga tulllättnader är ett alternativ till EEC, vilket det ju inte är med hänsyn till GATT:s bestämmelser. Det sprids alltså i olika sammanhang egendomliga föreställningar om faktiska förhållanden. Det är enbart dem som jag nu talat om, inte om de värderingsmässiga givetvis. En information skulle alltså rensa upp betydligt.

För fem dagar sedan publicerades ett upprop från ett drygt 40-tal forskare, kulturpersonligheter m. fl. här i landet. Jag vill inte ta upp detta i sak nu under vårriksdagens elfte timme, men jag tror att uppropet visar ett förhållande: känslan av brist på information ut över landet. Man känner sig nämligen förvirrad, anser att vi går i riktning mot en allmän internationell samhörighet men möter en negativism på många håll här i landet och står oroad och undrande. På så sätt visar uppropet också en brist på information, en upplevd brist på motinformation med fakta, där även enkla och korta sakbesked skulle betyda oerhört mycket. Jag skall nöja mig med att bara från början av detta upprop läsa in några meningar till protokollet:

”Sverige står idag inför en av de viktigaste frågor vårt folk haft att ta ställning till under detta århundrade.” Och sedan, i stycket därpå, heter det: ”Utvecklingen har visat nationalstatens otillräcklighet och den allt större betydelsen av internationellt samarbete. Störningar i det ekonomiska livet respekterar inga gränser. Ett litet land som Sverige, vars välstånd i väsentlig grad är byggt på en stor utrikeshandel, är alldeles särskilt beroende av att i samarbete med de stora industrinationerna i Europa finna gemensamma lösningar på gemensamma problem. Ett sådant samarbete både kan och skall ses i ett ännu vidare internationellt perspektiv, bl. a. som en nödvändig grundval för ett effektivare stöd åt u-länderna.”

Jag tror att enbart ett besked, spritt mycket effektivt, om att 70 procent av vår export går till länderna i det utvidgade EEC skulle få många att stanna upp och ge dem en viss faktagrund som tillsammans med mycket annat kan få konturerna i problematiken att klarna bättre.

Det var ett bra slutstycke i svaret. Det innebar praktiskt taget en uppmaning till bl. a. radio och TV, därför att de tydligen kommer att få all slags hjälp från departementet med fakta och bakgrundsmaterial till information via de kanalerna.

Däremot är jag inte nöjd med svaret i näst sista stycket, och jag skall sluta med det. Jag vill i detta anförande bara ta upp en sak däri och den gäller informationen *utåt till EEC-länderna*. För att få länderna ute i Europa att verkligen förstå och även ganska brett få politikerna att intensivt uppleva, att det är nära, omfattande och varaktiga förbindelser vi önskar, är det nog bra att man åberopar § 238 om associering.

Det finns ju en skillnad mellan associationsavtal och handelsavtal, och skillnaden är att handelsavtal gäller handeln *nu*, medan associationsavtal ger associationsråd, kommittéer och mycket annat på det rent institutio-

nella området, och det är detta som är så viktigt.

Handelsavtalet är fixerat till ett visst samarbete på det handelspolitiska området och sålunda statiskt till sin natur. Genom det fortlöpande samrådet i gemensamma institutioner kan associationen på ett helt annat sätt bli öppen i framtiden och anpassas till växlande behov. Även om alltså associering är enbart en *form* för ett avtal, som kan fyllas med mer eller mindre av innehåll, är det fråga om en mycket viktig form.

Ordet associering rymmer också en distinktion för informationen i Europa om vår vilja till nära samarbete, som är väsentlig. Det har en annan klang, som ute i Europa inte bara gäller formen för vår anknäpning utan som också tas som tecken på viljan till sakligt innehåll. Det vore tacknämligt om vi tar fasta på det i fortsättningen.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Jag skall bara ta upp en enda punkt i interpellationssvaret. Den gäller frågan om information om olika alternativ. Handelsministern säger att analyser av olika alternativ knappast är möjliga i dagens läge.

Även om jag förstår svårigheterna att före en förhandling i detalj klargöra de olika alternativ som står till buds, tycker jag att det är märkligt att man helt avstår från att i breda linjer söka beskriva vad olika alternativ innebär och vad deras följder blir. Av vad herr Möller nyss sade framgår att man i Norge också kommer att informera om fördelar och nackdelar, dvs. olika alternativs konsekvenser. Det aktuella läget talar också enligt min uppfattning för en sådan uppläggning för Sveriges del.

Mycket tyder på att den rapport, som kommissionen snart kommer att avge, kanske inte kommer att bli särskilt positiv för Sveriges del. Vi har ju begärt en tullunion och avser då naturligtvis att få ett visst inflytande över de beslut som skulle gälla även oss. Men kommissionen lär anse att för inflytande i beslutsprocessen fordras medlemskap. Kommissionen kan därför antas vilja trappa ned förbindelserna med Sverige för att minska eller begränsa problemen på inflytandesidan. Det är därför inte lätt att även för dem som följer frågan se klart vilka alternativ som till slut kommer att stå öppna för Sveriges del och vilka konsekvenser de får.

Hur mycket svårare är det då inte för allmänheten att följa med i EEC-debatten för närvarande. Det är först nu efter informationen om att en fransk-brittisk samsyn har nåtts i väsentliga spörsmål som vi vet att det med största sannolikhet blir allvar med en utvidgning av EEC. Nu vet vi också att vi står inför realitetsförhandlingar för vår del, på vilka vi *måste* finna en lösning. I ett läge, där det är ytterst oklart beträffande vilka alternativ som till slut kommer att stå öppna för vår del, måste det väl ändå vara viktigt att man i den objektiva och sakliga informationen från handelsdepartementets sida inte enbart, som framgår av svaret, avser att belysa konsekvenserna av att vi får våra maximiönskemål tillgodosedda utan även om vad följderna skulle bli, om vår anslutning till slut kommer att ske på någon annan och lägre nivå. Det är inte bara nödvändigt att beslutsfattarna och regeringen har klart för sig vilka dessa följder skulle bli, utan detta gäller medborgarna i allmänhet. Därför är

Tisdagen den
1 juni 1971

*Om information
till allmänheten
angående EEC-
alternativen för
svensk del*

det, enligt min mening, helt oundgängligt att man belyser konsekvenserna i deras helhet och inte bara det alternativ som innebär att vårt land jämföres med medlemsländerna.

Herr talman! Det här innebär inte att jag inte önskar regeringen framgång i dess strävanden att uppnå en tullunion. Vi bör göra allt vad vi kan för att vi verkligen i praktiken skall uppnå de "nära, omfattande och varaktiga ekonomiska förbindelser" som vi har begärt. Och det är möjligt att tongångarna i ministerrådet blir mer positiva än i kommissionen, men i det här läget bör så långt det är möjligt den information, som här hemma skall förbereda debatten och besluten, täcka *hela* bilden och de olika alternativ som vi tror kan bli aktuella. Handelsministerns svar ger en viss öppning för en sådan information i framtiden, och jag hoppas bara att han skall komma fram till slutsatsen att det är möjligt att ge sådan information ganska snart.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Den fråga som debatteras för närvarande är mycket betydelsefull för landets framtid – dvs. att det sprids en korrekt information, så att de beslut som så småningom skall fattas verkligen sker på grundval av en allmänt övertänkt linje. Den fråga som vi diskuterar har också en annan dimension, herr talman, nämligen de problem som uppstår om man begär att en regering – partipolitiskt färgad givetvis – skall svara för en mycket omfattande del av den information som skall ges. Härvidlag fordras en balansgång, som jag föreställer mig att herr Feldt upplever som svår och som han väl också kommer att beröra i den replik han så småningom ger. Men även om herr Feldt understryker att den typen av svårigheter föreligger och att vi inte skall ha någon sorts propagandaministerium, tror jag att vi ändå kan kritisera regeringen för att icke ha gjort tillräckligt mycket i två avseenden.

Till att börja med har regeringen misslyckats med, såsom både herr Möller i Göteborg och herr Wirmark framhållit, att på ett lättillgängligt sätt få ut upplysningar som odiskutabelt är att betrakta som fakta om Europa. Det finns för närvarande mycket underliga föreställningar i vårt land om vad de enskilda länderna i Europa egentligen är och om vad deras samarbete innebär.

Men det är också något annat som försvårar opinionsbildningen här i landet och som jag tror att representanter för oppositionspartierna starkt har upplevt, nämligen att regeringen inte tycks ha informerat sig själv om vad den egentligen vill eller informerat EEC-länderna om vad som egentligen är Sveriges strävan. Vi talar mycket om vår öppna ansökan, herr talman, men om man har en ansökan öppen för länge tror jag att man kommer att, tidigare än annars, finna en dörr stängd. Jag tycker att regeringen i Sverige, så här i avslutningsskedet i förhandlingarna mellan de europeiska länderna, måste bestämma sig för vad som till slut skall bli en svensk linje. Då först kommer det att finnas verkliga möjligheter till en fruktbar brytning av de olika meningsriktningar som finns. Då kommer inte de svårigheter att föreligga som för närvarande finns och som herr Feldt talade om i sitt interpellationssvar, nämligen att det finns sådana mängder av alternativ som snurrar om varandra att det är nästan omöjligt

att ge ut en begriplig information. Men om regeringen bestämde sig för vad vi egentligen vill skulle detta nödvändiga informationsproblem bli mycket lättare att lösa. Jag tycker faktiskt att regeringen skulle vara i stånd – efter tio års diskussion och ett års avslutande, intensiv debatt i dessa frågor – att ge ett någorlunda klart besked om vad regeringen egentligen vill, någonting utöver de fraser som regeringen använder om nära, långtgående och varaktiga förbindelser. Det är fraser bakom vilka man tar skydd men fraser som icke är tillräckliga för att nu i dessa dagar, då Europafrågorna kommer att avgöras, utgöra grund för en meningsfull svensk linje, en meningsfull svensk debatt, en information om vad det är för avgörande som vi egentligen står inför.

Jag tycker det är djupt oroande, herr talman, att riksdagen om några dagar kommer att åtskiljas utan att ha fått denna typ av klagörande från riksdagens sida, utan att vi har fått möjlighet att i denna kammare debattera om vad det är för sorts slutliga ställningstaganden som regeringen kommer att behöva ta, kanske innan riksdagen på nytt samlas.

Herr handelsministern FELDT:

Herr talman! Herr Möller i Göteborg hade ett par frågor som jag kan svara på först. Den ena gällde när den reviderade upplagan av Gula boken som vi nu arbetar på kommer. Min förhoppning är att den under loppet av denna sommar eller i varje fall före hösten skall vara ute och tillgänglig för allmänheten. Upplagans storlek – som var herr Möllers andra fråga – har vi ännu inte bestämt.

Sedan uttrycker herr Möller sin förvåning över att den inte kommit förr. Här fanns ju grundmaterialet redan i höstas, säger han. Nåväl, herr Möller hade kanske under andra omständigheter varit välkommen att begrunda de problem som uppstår när man skall försöka fånga den levande organism i flykten som är EEC och beskriva den korrekt och tillräckligt inträngande. Under denna vår har det hänt en hel del inom Den gemensamma marknaden och det har lett till att väsentliga för att inte säga centrala avsnitt i höstens material har fått skrivas om. Detta som en av förklaringarna till att det tagit litet tid.

Men det som ett par av inläggen, herr Möllers och herr Wirmarks, egentligen handlade om var jämförelser mellan den svenska regeringens informationsarbete och det som sker i Danmark, Norge och England. Det är framför allt två önskemål som kommit fram. Det ena är att vi skall satsa på lättillgänglighet, massupplaga och begränsat format. Det andra är att vi skall gå längre in i problemet, beskriva alternativ, fördelar och nackdelar.

Jag skall inte tala illa om mina kolleger i Danmark, Norge och England – det har jag ingen anledning att göra – men jag tycker att deras informationsskrifter har beskrivits på ett sådant sätt att jag inte är säker på att de själva känner igen dem. Jag tror inte de upplever den informationsverksamhet som bedrivits i dessa tre länder som så förfärligt framgångsrik. Det är alldeles riktigt att de skrifter som kommer ut i Danmark ligger i formatet 30–40 sidor. Men det är tolv skrifter, herr Möller. Multiplicera, och man kommer till att det är 400 sidor som den intresserade lekmannen skall sätta i sig för att bli informerad lättillgäng-

Tisdagen den
1 juni 1971

*Om information
till allmänheten
angående EEC-
alternativen för
svensk del*

ligt populärt och kortfattat om EEC. Den nya volym som vi arbetar med ligger ungefär på formatet 400 sidor. Jag förstår danskarna. Det krävs en sådan omfattning på materialet för att beskriva hela denna problem-massa.

Beträffande Norge och England är det väl snarare så att det är något yrvaket från båda hållen när man nu upptäcker att här måste man gå ut och informera allmänheten, för gör vi en jämförelse mellan antalet publikationer som kommit ut från regeringarnas sida om EEC-frågan, så leder vi med åtskilliga hyllmeter. Det gör naturligtvis att de insatser som nu kommer från dessa regeringars sida antagligen är ytterligt välkomna, men de representerar inte slutstenen i någon lång och framgångsrik informationsverksamhet i EEC-frågan. Det är snarare det första stapp-lande steget som tas. Men det skall ju ändå inte påverka vad vi själva bestämmer oss för att göra. Vad vi haft att ta ställning till är, vilket berördes av herr Burenstam Linder, hur man skall avvåga denna information, så att den inte går över gränsen för vad som är förenligt med statens ansvar för objektivitet och opartiskhet. Detta är ändå en politisk fråga, där det långt ifrån råder en så bedövande enighet mellan de politiska partierna och ute i landet som de gjorda tre inläggen kunde tyda på. Vi skulle mycket snart kunna råka in i elakartade diskussioner om vad som är fakta i målet.

Vår ambition till saklighet och objektivitet har haft den ofrånkomliga konsekvensen att materialet blivit ganska omfattande och har fått en viss tyngd. Förkortningarna och de drastiska nedskärningarna av materialet leder naturligtvis till lättillgänglighet, men samtidigt kommer hela diskussionen om vad som utelämnats och om vilka problem som man inte berört respektive vilka man i en drastiskt förkortad form återgav. Det är väl det som gör att vi kommer att tvingas att under alla förhållanden arbeta vidare med den något tyngre informationen, som är ett bakgrunds-material och ett underlag för vidare debatt.

Vi har vidare under vintern gjort ett par försök att bearbeta materialet just i denna riktning för att få fram kortare och låt oss kalla det populärare versioner. Hittills har försöken inte varit särskilt lyckade. Nu gör vi ett nytt försök. I och med att materialet nu är färdigt hoppas vi att det skall vara lättare för de människor vi sätter på denna uppgift att komma till ett rimligt resultat. Men jag vet ännu inte om det blir en produkt som det är värt att lägga skattebetalarnas pengar på att trycka och distribuera till svenska folket, och därför håller jag frågan öppen till dess jag vet om kvaliteten är sådan att den fyller syftet.

Vi måste slutligen göra en avvägning mellan kostnaderna för och innehållet i informationstekniken och den effekt som det kan väntas få. Det kan sägas att det allra enklaste och billigaste är att göra små faktablad och dela ut dem till hushållen, men jag ställer mig ytterligt tvivlande till utsikterna att de för det första kommer att läsas, för det andra kommer att leda till några sådana insikter som underlättar för någon att ta ställning den dag vi kommer fram med ett färdigt förhandlingsresultat och skall föra debatten från den utgångspunkten och det grundlaget.

I varje fall tycker jag med hänvisning till mitt första argument att den

kortfattade informationen är något som bör ankomma på politiska partier, organisationer och andra intressenter. Jag tycker inte att vi med statens auktorisation skall författa och sprida sådana kortfattade och därmed med nödvändighet i vissa avseenden också bristfälliga informationer.

Men under förutsättning att vi lyckas med en förkortning och en popularisering av detta material, skall det bli mig en glädje att försöka få så många människor som möjligt i detta land att läsa det och att ställa det till förfogande i sådan omfattning att det blir läst och diskuterat.

Både herr Wirmark och herr Burenstam Linder talade om alternativen och menade, att det är väldigt viktigt att vi nu talar om för folk att det finns alternativa lösningar. Herr Wirmark åberopade Norge, där man av någon anledning skulle försöka informera allmänheten om de olika alternativen. Såvitt jag förstår kan det ändå bara bli fråga om två: antingen medlemskap eller också ingenting alls. Det är den norska situationen.

Vad vi gör i det material som kommer ut är också att beskriva situationen med två olika alternativ. Det ena är att vi får i stort sett den lösning vi har sagt oss eftersträva, det andra är att denna lösning inte uppnås, dvs. att vi inte får någon form av samarbete med EEC. Det är de två alternativ som i dag framstår klara och som kan ges ett innehåll. Jag tror också att det för den som vill ta ställning till vår förhandlingslinje ändå är den enda rimliga presentationen av antalet alternativ.

Att sedan gå vidare och spekulera om hur vi på olika nivåer skulle kunna komma in i samarbetet vore en ganska besvärlig historia. Det finns en vetenskap inom matematiken som heter kombinatorik. Här skulle man snart finna att inom varje sakområde har man fem å sex olika alternativ. Sedan kan de kombineras på ett nästan oändligt antal sätt, beroende på hur man på det konkreta området når fram till resultat vid förhandlingarna. Det gör att vi har givit upp inför tanken att på det sättet, med krav på objektivitet och någorlunda noggrannhet, redovisa alla de tänkbara alternativ som finns. De kommer att finnas beskrivna i olika sammanhang, där det pekas på att det finns olika möjliga lösningar, men vi kan inte kombinera allt detta i ett antal renodlade alternativ, utan det blir de två som jag nämnde.

Herr Burenstam Linder klev upp i en annan debatt. Han ville börja debattera Sveriges förhandlingslinje i EEC-frågan. Han avkrävde regeringen besked. Vi befinner oss i slutskedet av förhandlingarna, sade han. Det gör vi inte alls. Vi har inte börjat förhandlingarna ännu. Men däremot är våra förhandlingsönskemål klart angivna. Dem har herr Burenstam Linder haft framför ögonen i nu över ett halvår. De återfinns i regeringsdeklarationen från den 10 november. Vi har i olika sammanhang och även här i riksdagen upprepat dem, och det är det sakliga innehållet som går från handels- och tullsamarbete över jordbruk, samarbete på det teknologiska och industriella området, de tekniska handelshindren och vidare till ekonomisk-politiskt samarbete som har att göra med kapitalrörelser, arbetsmarknad, etablering osv. Det är vad vi strävar efter. Vi har bestämt oss för vad vi försöker uppnå.

Någonting annat finns inte att säga i dag på den punkten, och att nu,

*Om information
till allmänheten
angående EEC-
alternativen för
svensk del*

*Om information
till allmänheten
angående EEC-
alternativen för
svensk del*

om herr Burenstam Linder hade den tanken, få till stånd en ny debatt i formfrågan – medlemskap eller icke, association eller icke – tror jag är rätt meningslöst.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag är inte ute för att söka någon strid med statsrådet Feldt utan jag är, som jag markerade mycket tydligt i mitt första anförande, glad över att svaret innehöll ordet "överväger". Man överväger att få fram en konkret, opartisk, objektiv, faktamässig, kortfattad information till folket om EEC-problematiken. Jag vill gärna tolka – och har tolkat – beskedet som positivt. Det framgick av repliken från herr Feldt att man tydligen tekniskt först vill se i departementet hur en sådan kortfattad information skulle se ut, innan man bestämmer sig, och det är förstås alltid vällovligt. Det är viktigt att beskedet inte framstår som mera negativt i repliker än vad interpellationssvaret i verkligheten var.

Statsrådet sade att vissa publikationer nu är klara, nämligen några av de tjockare, och därmed blir personalen ledig för andra uppgifter. Men han sade också att han inte vet om de korta och populära versionerna blir produkter som det lönar sig att satsa skattebetalarnas pengar på. Det vore i så fall verkligen dålig personal som handelsministern har till förfogande, om han tror, efter det att den färdigställt många och tjocka skrifter – mycket bra skrifter, som jag har sagt – att den inte skulle kunna framställa någonting som kortfattat kan summera vissa huvudpunkter för den breda allmänheten, den allmänhet som vi så väl vet inte läser stora tjocka böcker, helt enkelt därför att människorna är intresserade av en mängd olika ting så att de inte kan läsa böcker på varje område.

När det gäller Gula boken är det tråkigt att den kommer först under sommaren eller "i varje fall före hösten", som herr Feldt sade. Det kan innebära att den kommer när det redan bränns som mest i förhandlingarna, och dess informationsvärde i förväg blir därigenom mindre för de mer specialintresserade. Det är givet att det delvis gäller att fånga den levande organismen i flykten, såsom sades. Men EEC-problematiken kommer att svänga även de kommande månaderna för olika länder, kanske också för Sveriges del. Därför måste man utgå från det läge man har vid en viss tidpunkt och så snabbt som möjligt få ut den informationen. Händer något nytt får man hellre skriva till fem sidors förord eller något liknande i slutfasen av bokens färdigställande.

En sak gjorde mig något oroad. Det var när herr Feldt sade att man i Danmark planerar tolv skrifter och att om man lägger ihop dessa ungefär trettiosidiga dokument blir det fråga om 400 sidors information och att det skulle vara något som inte skiljer sig till sitt väsen från den nya Gula boken som kommer ut. Ja, men då har man delvis missat poängen, herr handelsminister! Jag tror inte alls att det är så allvarligt, med många trycksidor tillsammansantagna, därför att folk köper ju inte – och det är väl inte danskarnas tanke – nödvändigtvis alla tolv skrifterna, utan man köper en eller två av de huvudsakliga som skissar vad Gemensamma marknaden är och sedan kanske en eller två eller tre om de speciella sakområden, som man är särskilt intresserad av. Den som blir eller är mycket intresserad köper givetvis successivt den ena skriften efter den

---

*Om information
till allmänheten
angående EEC-
alternativen för
svensk del*

andra allteftersom de kommer ut, och det är mycket lättare än att plöja igenom en stor bok på en gång. Det kan vi vara ense om, tror jag.

Sedan nämnde handelsministern något som innehållsmässigt inte får stå oemotsagt. Det faktum att en sådan information som den engelska och i viss mån också den danska är så ovanligt kortfattad på de specialområden som varje faktablad eller skrift tar upp, kan inte vara skäl till att man inte skall göra på detta sätt. Över huvud taget fungerar hela vårt samhällsliv så att vi i många sammanhang måste fatta oss relativt kort – medan en fördjupning är möjlig i andra sammanhang. Inte kan en forskare vara nöjd med ett fyrasidigt brittiskt faktablad om hur den Gemensamma marknaden fungerar i fråga om sina institutioner. Men den husmor eller den husfar, som på postkontoret plockar åt sig denna broschyr som finns utlagd överallt, kan där få en information som hon eller han inte hade tidigare.

Sveriges Radios undersökning i november i fjol visade att endast 53 procent av de tillfrågade i landet visste vad EEC var. Det gällde då endast att kunna nämna ett av de sex medlemsländerna och säga att EEC var något som gällde handel eller tullunion eller samarbete på det ekonomiska området i Europa. Dessa var de enda två villkor som uppställdes, men bara 53 procent av de tillfrågade kunde svara tillfredsställande. Det understryker att det uppenbart föreligger ett stort informationsbehov i landet. Det har nog inte blivit någon väsentlig ändring i de siffrorna sedan i höstas.

Med dessa ord har jag velat uppmana till ett i vissa avseenden annorlunda synsätt. Jag borde ha tillagt att partierna skall framföra sina synpunkter. Det är också viktigt, men det är givetvis en annan kraft i det som statsmakterna låter göra. Det är en annan tyngd i opartiskheten – i förhoppningen och kravet på opartiskhet – hos sådana dokument.

Till slut vill jag säga något om alternativen för en svensk anslutning. Statsrådet menade att det är svårt att visa fram kombinerade alternativ. De blir oerhört många om man skall kombinera dellösningarna på olika punkter på ett omfattande sätt. Men det är inte det som det är fråga om nu utan här gäller det huvuddragen. Lika väl som man i TV eller radio, därför att man är tvungen att göra det, på fem minuter kan ge svar på t. ex. frågan varför Sverige i första hand vill ha en tullunion, inte så gärna ett frihandelsområde och inte alls ett handelsavtal, så måste det kunna gå att i skrift utforma samma sak så att den blir begriplig.

Det är därför en kortfattad information, rätt spridd, är så viktig och är fullt möjlig.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. När jag efterlyste information om de olika alternativ som skulle kunna stå till buds för Sverige, var det för att jag kände en viss oro för att upplysningar från kommissionen ingalunda tyder på att vi kommer att få lätt att få vårt förhandlingsbud godtaget i Bryssel och att andra alternativ därför kommer in i bilden. Om vi snart skall fatta beslut i denna fråga måste vi ha information tillgänglig om vad de andra alternativen kommer att innebära sakligt sett. Jag efterlyste informationen mot bakgrunden av att handelsministern i sitt

---

*Om information
till allmänheten
angående EEC-
alternativen för
svensk del*

svar säger att den nya bok som är under arbete kommer att utgå från alternativet att vi skall delta i samarbetet i samma utsträckning som medlemsstaterna. Nu tyder jag emellertid handelsministerns svar så att det i alla fall kommer även annat informationsmaterial, där man kommer att ge något av den upplysning om olika aktuella alternativ som jag har begärt.

Vi vill väl alla att statsmakternas information skall vara objektiv och opartisk. Men man är objektiv och opartisk inte bara om man informerar om EEC:s organisation och olika sakområden; man kan också objektivt och sakligt beskriva olika alternativs effekter på svensk ekonomi. Nu kan man i likhet med handelsministern säga att här kommer det att stå strid om vilka effekterna kommer att bli. Ja, men i stort kan man ändå objektivt beskriva vilken den reella effekten blir. Det slutliga ställningstagande som vi alla, inklusive regeringen, måste ta är inte bara en fråga om en bedömning, en åsikt, utan också om att ta hänsyn till just dessa fakta: hur de alternativ vi ställs inför påverkar vår ekonomi.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Jag vill faktiskt inte, herr statsråd, ta upp en annan debatt än den interpellationen gäller. Men herr Feldt måste väl också erkänna att sakfrågan är en betingelse för hur informationen skall kunna drivas. Man måste veta vad en regering egentligen vill för att det skall bli lätt att föra en meningsfull debatt. Lättheten i informationsspridningen är vad interpellationen gäller.

Den svårighet som vi har för närvarande, jag tror inom alla partier, att driva en meningsfull EEC-diskussion beror mycket på att regeringen på detta sätt har kommit att försvåra debatten — jag antar att det inte är medvetet, men det har ändå blivit så. Eftersom regeringen ganska snart måste precisera sig i Bryssel har jag velat göra gällande, och jag gör det än en gång, att det är olyckligt att regeringen inte velat göra denna precisering i tid för att även denna riksdag skulle ha haft möjlighet att på grundval av den senaste tidens händelser grundligt diskutera vårt ställningstagande gentemot EEC. Det är skräp att regeringen inte har kunnat göra det möjligt för oss att i tid ha en begriplig debatt härom i vårt land. En EEC-debatt skulle inte, som herr Feldt tycks mena, behöva vara någon sorts övning i matematikens kombinationslära. Det har från början till slut varit ett fumlande från svensk sida i EEC-frågan. Det är synd att det skall behöva vara så i en sådan ödesfråga för vårt land.

Herr handelsministern FELDT:

Herr talman! Herr Wirmark sade att det är fakta som skall spridas om effekterna på den svenska ekonomin. Det är rätt på sätt och vis. Men tyvärr kan man konstatera att det finns flera fakta — och fakta som i någon mån strider mot varandra. Just de allmänna analyserna av effekterna på ett lands ekonomi av ökad utrikeshandel eller ökad ekonomisk integration har lett till diverse resultat. Det finns flera profeter med var sin lära som de vill uttolla. Vi har alltså avstått från att ge oss in i den teologin och åberopa olika sådana läror. I stället kommer vi att klargöra — det har redan publicerats, men det kommer att redovisas

en gång till i den här skriften som jag har talat om – hur man på olika industrisektorer påverkas av bl. a. det som hänt inom EFTA, i och med att EEC kom till och vad ett svenskt deltagande i Den gemensamma marknaden kommer att innebära för svensk industri på olika områden, för sysselsättning och produktion, respektive vad som kommer att inträffa om vi ställs utanför. Det är det sätt varpå vi försöker belysa problemen, och grundvalen är en utredning som har gjorts av kommerskollegium.

Herr talman! Herr Burenstam Linder anträdde talarstolen för att få tillfälle att säga sina favoritord om regeringen: skräp, fraser, fumlande. Jag låter honom gärna göra det, men jag tycker inte att det är någon mening med att denna nu hårt arbetstyngda, nästan efter andan kippande riksdag om igen skall behöva höra oss utveckla ett tema som har förföljt oss hela vintern, nämligen detta: Om herrarna i moderata samlingspartiet anser att det är någon punkt som är oklar, begär då precisering på den punkten! Vi har på de olika samarbetsområdena angett våra mål. Det har också preciserats inför kommissionen i Bryssel vad vi vill uppnå. Det gäller områden där vi vet att det kommer att ställas krav på oss, men vi vet inte innehållet i dessa krav. Vi är beredda att försöka möta dem för att se om vi kan sy ihop en överenskommelse som tillgodoser primära svenska intressen men som också uppfyller de krav som motparten ställer på att fördelar och förpliktelser skall balansera varandra. Det skulle vara till bra mycket större hjälp för mig och för andra, som deltar i debatten och driver det här arbetet, att få veta om det är någon punkt i detta konkreta sammanhang som är så oklar att den kräver en precisering. Tullunionen, jordbrukspolitiken, CECA-samarbetet, teknologin, de indirekta handelshindren, kapitalmarknaden, arbetsmarknaden, etableringen – var är det någonstans som herr Burenstam Linder famlar efter ljus här? Var vill han ha en precisering?

Frågan ställs, hoppas jag, retoriskt, men det hade varit bra mycket väsentligare om vi i tidigare debatter här i kammaren om EEC-frågan hade klarat ut var någonstans ett sådant mörker råder att en precisering hade krävts. För det kan väl inte vara så, att det som i dag intresserar herr Burenstam Linder är den gamla frågan, som jag trodde vi hade avverkat, nämligen frågan huruvida Sverige kan vara medlem i EEC eller inte? På den punkten existerar ju i dag fullkomlig klarhet.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Eftersom herr Feldt uppenbarligen är så inställd på att ge preciseringar, kanske herr Feldt vill göra det alldeles klart för alla i kammaren, om Sverige avser att uppta förhandlingar om associering.

Herr handelsministern FELDT:

Herr talman! På den punkten har jag ju redan deklarerat för herr Burenstam Linder att det lönar sig inte att i dag ta upp en debatt i formfrågan. Jag frågade efter var någonstans vi behöver precisera oss i sakfrågorna, inte i fråga om formen. Vi har gjort klart att det tvärtom finns en rad skäl som talar emot att vi nu tar ställning till formfrågan. Först måste vi ha klarhet om vad samarbetet i sak innehåller. Det har vi

upprepat många gånger, och det var där jag trodde att allt detta fumlande och fraserande, som herr Burenstam Linder har funnit, hos honom själv hade avkastat någon liten fråga om saker som behövde preciseras och rättas till. Men så var ju inte förhållandet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkande nr 36, skatteutskottets betänkanden nr 35 och 41, jordbruksutskottets betänkanden nr 43, 44 och 46 samt näringsutskottets betänkande nr 26.

§ 10 Meddelande ang. sammanträden under återstoden av vårsessionen

Herr TALMANNEN yttrade:

Sammanträdena i dag och i morgon kommer att – efter sedvanligt middagsuppehåll – fortsättas på kvällen.

Cirka 90 talare är förhandsanmälda till debatterna i de ärenden som är upptagna som två gånger bordlagda på dagens föredragningslista. Vidare torde ett stort antal ledamöter komma att delta i debatterna angående de på onsdag och torsdag nytillkommande ärendena, främst frågorna om Ritsem- och Kaitumprojekten, jordbruksprisregleringen och statliga åtgärder inom varvsindustrin. Med hänsyn härtill och mot bakgrunden av erfarenheterna från föregående veckas kammardebatter måste det betecknas som synnerligen ovisst om vårsessionens arbete hinner slutföras torsdagen den 3 juni även om kvällsplenum anordnas nämnda dag. Talmanskonferensens ledamöter kommer därför att kallas till sammanträde i morgon kl. 9.00 för att dryfta frågan huruvida möjligheten till ytterligare förlängning av vårsessionen skall utnyttjas. Talmanskonferensens ställningstagande blir självfallet i hög grad beroende av hur många ärenden som medhinner vid dagens sammanträde.

§ 11 Ekonomiskt stöd åt fria kristna samfund

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 15 i anledning av motioner om ekonomiskt stöd åt fria kristna samfund.

I detta betänkande hade behandlats

dels motionen 1971:34 av herr Helén m. fl., i vad avsåg att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om förslag angående

1. åtgärder i syfte att befria de fria trossamfunden och invandrarkyrkorna från den ekonomiska belastning som den allmänna arbetsgivaravgiften innebar – antingen genom direkt befrielse från denna avgift eller genom motsvarande statliga bidrag,

2. åtgärder i syfte att på lämpligt sätt ge de fria samfunden och invandrarkyrkorna ekonomiska bidrag som svarade mot den ogynnsammare behandling i skattehänseende som för dem blivit effekten av övergången till indirekt beskattning,

dels motionen 1971:35 av herr Svensson i Kungälv m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle besluta att under åttonde huvudtiteln för

budgetåret 1971/72 till Bidrag till fria kristna samfund m. m. anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor,

dels motionen 1971:364 av herr Hedlund m. fl., vari hemställts att riksdagen under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1971/72 till Bidrag till fria kristna samfund och kyrkor anvisade ett reservationsanslag av 3 500 000 kronor samt i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade att en nämnd bestående av fem personer med god kännedom om religiösa förhållanden och organisationer fick i uppdrag att dels fördela ovan föreslagna bidrag på i motionen anförda grunder, dels i samarbete med 1968 års beredning om kyrka och stat utarbета förslag till långsiktiga bestämmelser angående stödets fördelning.

Motionen 1971:34 hade hänvisats till kulturutskottet i vad avsåg statliga bidrag och i övrigt till skatteutskottet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen i anledning av motionerna 1971:35 och 1971:364, sistnämnda motion i vad avsåg bidrag till fria kristna samfund och kyrkor utom invandrarkyrkorna, samt med avslag å motionen 1971:34 i vad den hänvisats till kulturutskottet och motionen 1971:364 i vad den avsåg invandrarkyrkorna till Bidrag till fria kristna samfund m. m. för budgetåret 1971/72 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:364 i vad avsåg inrättande av en nämnd med vissa angivna uppdrag.

Reservation hade avgivits av herrar Mattsson i Lane-Herrestad (c), Källstad (fp) och Nilsson i Agnäs (m), fru Mogård (m) samt herrar Eriksson i Ulfsbyn (c), Wirmark (fp) och Norrby i Gunnarskog (c), som ansett att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen i anledning av motionerna 1971:34 och 1971:364 i vad avsåg bidrag till andra samfund än invandrarkyrkorna samt med bifall till motionen 1971:35 ävensom med avslag å motionerna 1971:34 och 1971:364 i vad de avsåg invandrarkyrkorna till Bidrag till fria kristna samfund m. m. för budgetåret 1971/72 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:364 i vad avsåg inrättande av en nämnd med vissa angivna uppdrag.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! De ord som talmannen nyss riktade till oss innebär tydligen att vi måste söka starkt begränsa våra anföranden. Jag för min del skall söka efterkomma detta.

Det ärende som vi nu har att behandla och som gäller anslag till de fria kristna samfunden bygger på ett antal motioner som väcktes vid början av årets riksdag. Det är som bekant så att de fria kristna samfunden inte erhåller något statligt stöd till den religiösa verksamheten. Därmed är de i ett klart underläge i ekonomiskt avseende gentemot svenska kyrkan. Medlemmarna har själva hittills svarat för ekonomin i sina församlingar då det gäller den religiösa verksamheten, och det är betydande belopp

Tisdagen den
1 juni 1971

*Ekonomiskt stöd
åt fria kristna
samfund*

som årligen har insamlats. 1968 beräknades att de fria kristna samfundens sammanlagda utgifter uppgick till 215 miljoner kronor. Sedan dess har utgifterna stigit för de ca 800 000 medlemmarna som har att klara utgifterna för sina församlingar. Man kan nämna hurusom dessa samfund i likhet med andra organisationer har att betala mervärdeskatt och arbetsgivaravgifter, och det finns ju också andra utgiftsposter som har stigit. Detta med de ökade utgifterna innebär att åtskilliga av församlingarna har svårigheter att skapa förutsättningar rent ekonomiskt för sin verksamhet.

När det då har väckts motioner till årets riksdag, vilka utskottet har ingående behandlat, så uppnåddes enighet om att anslag skall föreslås att utgå. Det skall här nämnas att det var inga problem med att uppnå den enigheten. Principen enades man om, och det anser jag vara anledning att notera med stor tillfredsställelse.

När det gäller beloppets storlek har majoriteten stannat för 2 miljoner kronor medan minoriteten föreslår 3 miljoner.

Jag vill här, med tanke på att många församlingar har det ekonomiskt svårt, att medlemmarna själva gör stora insatser, att de fria kristna trossamfunden är i ett klart ekonomiskt underläge jämfört med svenska kyrkan och att jag anser det riktigt att staten åtar sig ett ekonomiskt ansvar för att rätten till religionsutövning kan upprätthållas, yrka bifall till den reservation som har fogats till kulturutskottets betänkande nr 15.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Med anledning av den tidsnöd som vi befinner oss i här i vårt riksdagsarbete har jag avsevärt avkortat det anförande som jag eljest hade tänkt hålla. Jag tänker sålunda inte närmare gå in på den fråga som har att göra med den religiösa, sociala och kulturella betydelse som frikyrkorna i Sverige har. Att de med över 300 000 medlemmar och en kontaktyta på mellan 800 000 och 1 000 000 har en sådan betydelse är självklart. När det gäller frikyrkornas ekonomiska problem och deras ekonomiska svårigheter nöjer jag mig med att hänvisa till den artikel som finns i tidskriften Ekonomisk Revy, aprilnumret 1971, av en känd frikyrkoman, Erland Sundström, där var och en kan studera situationen närmare. Finansieringen sker ju till 90 procent genom frivilliga bidrag av enskilda, och vi hörde att herr Mattsson i Lane-Herrestad nämnde att 1968 var utgifterna 215 miljoner kronor.

I stället, herr talman, vill jag gå direkt in på utskottsbetänkandet med majoritetens yttrande och reservanternas yttrande och konstatera att det finns bestämda likheter och bestämda skillnader.

När det gäller likheterna kan för det första konstateras att vi tillstyrker att anslag för nästa budgetår anvisas till de fria kristna trossamfunden – därom är vi överens.

För det andra tillstyrker vi att bidragsberättigade skall vara församlingar och motsvarande inom annat kristet trossamfund än svenska kyrkan, anslutna till eller i samverkan med Sveriges frikyrkoråd.

För det tredje skall det gälla samfund av viss storlek; samfunden i fråga eller församlingarna tillsammans skall betjäna minst 3 000 personer i Sverige.

För det fjärde menar vi att bidraget skall utbetalas i avvaktan på kyrka—stat-beredningens betänkande.

För det femte är vi överens om att Sveriges frikyrkoråd skall ha viss del av anslaget till information och administration.

Vad gäller skillnaderna är det framför allt i motiveringen som vi har olika uppfattningar. Utskottsmajoriteten menar att skattemässiga förhållanden inte skall anföras i detta sammanhang, att bidraget skall ha självständig karaktär och att det skall utgå till ekonomiskt svaga församlingar, så att de kan hålla lokaler och erbjuda religiös service i form av gudstjänst, sjalvård och liknande. Vi reservanter har betonat att vi vill ha ett allmänt aktivitetsstöd till de fria kristna trossamfunden och att det i första hand skall utgå till ekonomiskt svaga församlingar. Vi poängterar att de fria kristna trossamfunden är i klart ekonomiskt underläge i jämförelse med svenska kyrkan samt att den successivt höjda mervärdeskatten och arbetsgivaravgiften har inneburit betydande kostnadsökningar för samfunden. Jag kan nämna att enligt Frikyrkoårets beräkningar är mellan 35 och 50 procent av utgifterna — som 1968 sades uppgå till 215 miljoner kronor — lönekostnader inom landet, som påverkas direkt av arbetsgivaravgiften.

Vidare har de anfört att den bristande jämställdheten i arvsskatte-hänseende mellan svenska kyrkan och de fria trossamfunden också bör beaktas, när man bedömer behovet av bidrag till de fria trossamfunden.

Vi skiljer oss vidare när det gäller beloppets storlek — 2 respektive 3 miljoner kronor — och slutligen när det gäller nämndens sammansättning, även om det inte är någon stor och väsentlig skillnad där. Utskottsmajoriteten har där anfört att medlen bör fördelas av en på Frikyrkorådets förslag av Kungl. Maj:t godkänd samarbetsnämnd, medan vi reservanter menar att det bör räcka med riksdagens beslut att det skall vara Sveriges frikyrkoråd som tillsätter en nämnd och att denna sedan kompletteras med representanter för de samfund som finns utanför Frikyrkorådet och som kan anses vara bidragsberättigade. Men vi menar att reglerna skall föreslås av Frikyrkorådet och godkännas av Kungl. Maj:t.

I kulturutskottets majoritets yttrande ungefär mitt på s. 2 återfinnes sedan en egenartad mening som lyder så: ”Utskottet vill därjämte framhålla att utrymme vid budgetbehandlingen hösten 1970 inte torde ha ansetts föreligga för införande av det nya statsbidrag som utskottet här förordat.” Detta yttrande finner jag mycket märkligt. Inte lång tid efter hösten 1970, närmare bestämt i januari 1971, väcktes nämligen en socialdemokratisk motion med inte mindre än 17 underskrifter och i ilken man föreslog att 3 miljoner kronor skulle ställas till förfogande för Sveriges frikyrkoråd. Bland de riksdagsledamöter som undertecknat den motionen återfanns skatteutskottets ordförande Erik Brandt, socialutskottets ordförande Göran Karlsson i Huskvarna och Broderskapsrörelsens ordförande Evert Svensson i Kungälv. Utom dessa tre hade alltså ytterligare 14 socialdemokrater undertecknat motionen, somliga medlemmar i Broderskapsrörelsen, andra inte. Det synes mig i varje fall högst sannolikt att medlen vid den tidpunkten var utlovade och garanterade. Eljest förefaller det mig egenartat att alla dessa personer skulle ha

Tisdagen den
1 juni 1971

*Ekonomiskt stöd
åt fria kristna
samfund*

motionerat och begärt de 3 miljonerna som man då gjorde.

Socialdemokraternas representanter i utskottet har sedan inte tillstyrkt den egna socialdemokratiska motionen. I stället har alltså folkpartiets, centerpartiets och moderata samlingspartiets ledamöter hemställt om bifall till den socialdemokratiska motionens kläm om 3 miljoner kronor.

Jag skulle ytterligare vilja framhålla att frikyrkorna givits det bestämda intrycket att i varje fall de 3 miljonerna var utlovade och garanterade. T. ex. herr Zachrisson har i intervju i radio och på annat sätt låtit frikyrkorna förstå att så var fallet. Läser man Frikyrkorådets protokoll av den 3 februari i år finner man att där omtalas att herr Zachrisson, socialdemokraterna, och herr Jan-Erik Wikström, folkpartiet, inför arbetsutskottet något datum före den 3 februari redogjort för syftet med och innehållet i respektive motion. Någon tveksamhet om de 3 miljonerna hade vid denna tidpunkt aldrig uppvisats från socialdemokraternas sida inför Frikyrkorådet och frikyrkorna, såvitt jag kan bedöma och såvitt vi inom frikyrkorna över huvud taget kunnat bedöma saken.

Jag vill till sist, herr talman, nämna att man inom svenska kyrkan följer den här frågan med stort intresse. Jag har läst om det symposium som hölls i Tällberg den 22–24 april och där Frikyrkorådets sekreterare Per-Arne Aglert var närvarande. Enligt referat i svenska kyrkans tidning *Vår kyrka* redovisade han där frikyrkornas ekonomiska situation. "Svårigheterna att bygga en verksamhet på individuella gåvor är stora", menade han, "inte minst genom den skatt samfunden tvingas betala: sammanlagt 13 miljoner kronor. Det förslag, som nu ligger på riksdagens bord, — — — om anslag till frikyrkorna med 3 miljoner, får betraktas som nödvändigt, om frikyrkosamfunden över huvud skall kunna existera, med nuvarande beskattningsregler", framhöll Frikyrkorådets sekreterare. Förbundsdirektör P.-O. Nilsson i Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund betonade "att de väsentligt högre kostnader varje frikyrko-medlem har för sitt samfund (ca 600 kr. i genomsnitt per år) än varje skattebetalande medlem av svenska kyrkan (ca 200 kr. i genomsnitt per år) utgör ett jämlikhetsproblem, som måste lösas".

I samma nummer av tidningen *Vår Kyrka* heter det i ledaren: "Tills vidare får vi hoppas, att det förslag, som nu ligger på riksdagens bord om anslag på 3 milj. till frikyrkorna, verkligen går igenom. Beslut härom blir en test på samhällets generösa inställning också till andra trossamfund än svenska kyrkan." — Den inställningen har man alltså givit till känna från svenska kyrkans sida.

Jag skulle, herr talman, vilja yrka bifall till reservationen av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl.

I detta anförande — under vilket herr tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar — instämde herr Nelander (fp).

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Den riktiga metoden om man vill stödja trossamfunden är enligt min mening att befria dem från pålagor, olika slag av avgifter,

som de enligt min mening helt orättvist och helt meningslöst måste betala. Vi har i dag klart för oss att vi som aldrig förut behöver dessa trossamfund, och deras arbete i u-landshjälpen och när det gäller ungdomen i Sverige kan vi inte undvara. Vi får inte ställa till så att deras verksamhet begränsas och att de kanske rent av i vissa fall måste lägga ned sitt arbete. Inom vårt parti har vi därför till årets riksdag väckt en motion, nr 169, där vi begär att trossamfunden skall slippa arbetsgivaravgiften. Denna motion blev avstyrkt i skatteutskottets betänkande nr 17. Vi har haft debatt i frågan. Jag skall inte återkomma till den. Men jag har fortfarande samma uppfattning som då, nämligen att vi borde ha gått den vägen. Det hade varit smidigast, lättast och rättvisast, och på det sättet hade samfunden fått bättre stöd.

När vi i dag har som ett alternativ det här förslaget om 3 miljoner kronor till trossamfunden så kan jag stödja det. Motionen har gett ett sådant kraftigt eko i landet att jag knappast vet någon motion som jag har hört så mycket om. Man har sagt till mig att nu har äntligen Broderskapsrörelsen visat att den utför någonting positivt. Jag har därför kunnat ansluta mig till motionen och till reservationen.

3 miljoner är mycket litet pengar om vi jämför det med statens totala utgifter och med hänsyn till vad det betyder i besparingar att dessa trossamfund får utföra sin verksamhet. Det är också mycket ringa med hänsyn till det stora värde som samfundens arbete som sagt har. Därför tycker jag att det inte finns någon annan linje att följa för dagen än att stödja reservationen och ge samfunden 3 miljoner kronor.

Med hänsyn till den knappa tid vi har nöjer jag med det anförda.

I detta anförande instämde herr Åkerlind och fru Mogård (båda m).

Herr LARSSON i Vänersborg (s):

Herr talman! Av de inlägg som gjorts med anledning av kulturutskottets betänkande nr 15 har framgått att kulturutskottet är helt enigt om att ekonomiskt bidrag skall utgå till de fria kristna samfunden men att vi i utskottet skiljer oss beträffande motiveringen och anslaget storlek.

Det bör dock understrykas att utskottet icke haft någon proposition som underlag utan att det varit tre motioner som tagit upp frågan om stöd till de fria kristna samfunden. Såsom framgår av utskottets recit har inte moderaterna någon motion i frågan, men däremot har som redan sagts moderaterna haft en motion i skattefrågan, där deras krav blivit avslagna.

Folkpartiet begär att riksdagen skall hemställa till Kungl. Maj:t om att inkomma med förslag till ekonomiskt bidrag, alternativt befrielse från arbetsgivaravgiften. Ett bifall till folkpartiets motion skulle sålunda för nästa budgetår inte innebära något stöd till de fria kyrkorna, enär Kungl. Maj:t först kan framlägga förslag för budgetåret 1972/73.

Däremot har Evert Svensson i Kungälv jämte flera socialdemokrater liksom centern genom herr Hedlund m. fl. begärt att anslag skall utgå för nästa budgetår. Såsom framgått av tidigare inlägg har frågan fått en stark politisk anknytning, varför jag gärna önskar ge denna redogörelse för

Tisdagen den
1 juni 1971

*Ekonomiskt stöd
åt fria kristna
samfund*

motionerna.

Bakgrunden till utskottets positiva inställning är självfallet det förhållandet att statskyrkan intar en privilegierad ställning i ekonomiskt avseende i förhållande till de fria kyrkosamfundet. Jag tror att det är angeläget att markera denna princip om anslag, att alla inom utskottet varit villiga att medverka. Däremot har majoriteten icke ansett att anslaget skall utgå därför att riksdagen har beslutat om vissa indirekta skatter, bl. a. arbetsgivaravgiften. Reservanterna har ju redan varit inne på och motiverat den skillnad som ligger emellan majoritetens och reservanternas förslag.

Utskottsmajoriteten understryker att anslaget bör ha en självständig karaktär och syfta bl. a. till att öka förutsättningarna för svaga församlingar att uppehålla sin verksamhet. Motionärerna bakom motionen 35 har önskat markera att jämlikhetsprincipen utgör motiv för anslaget, och utskottsmajoriteten ansluter sig till denna princip när det gäller såväl motiven för anslag som anslaget ändamål. Jag vill i detta sammanhang understryka när det gäller talet om de 3 miljoner kronor som bl. a. den socialdemokratiska motionen har berört att sällan torde väl ett nytt anslag helt kunna bifallas. Jag vill erinra om den kompromiss som tidigare åstadkoms när det gällde anslaget till invandrarkyrkorna.

Jag har redan tidigare understrukit att det inom utskottet råder enighet om att anslag bör utgå. Det var också nära att ett framlagt kompromissförslag vunnit anslutning inom utskottet. Det har redan i tidningspressen, bl. a. i Dagens Nyheter, klart framgått att socialdemokraterna var beredda till en kompromiss på 2,5 miljoner kronor. Detta kompromissförslag avvisades, och nu står majoriteten i utskottet bakom det framlagda förslaget om 2 miljoner kronor. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Jag är övertygad om att detta anslag har kommit för att stanna, även om årets anslag är ett provisorium. När stat-kyrka-beredningen blir färdig med sin utredning, kommer med all sannolikhet förslag att återfinnas även när det gäller stödformer för de fria kristna samfundet.

I de inlägg som reservanterna här har gjort har det väl i stort sett varit ett refererande till de olika motiv och synpunkter som är redovisade i utskottsmajoritetens betänkande samt till de avvikelser som framgår av reservanternas motiveringar. Herr Källstad har ju återgivit de olika ståndpunktstagandena, varför jag egentligen inte har någon anledning att nu upprepa dessa. De återger ju skillnaden mellan majoritetens och reservanternas förslag.

Däremot är jag inte riktigt lika övertygad som herr Källstad, när han säger att man klart och tydligt har utgått från att de 3 miljoner kronorna redan på förhand var reserverade och tillgängliga. För min del känner jag inte till att den saken har varit klar. Vi har väl i vanlig ordning haft att behandla de olika motionsyrkandena. Det har lett fram till att vi i själva principfrågan har varit överens men sedan stannat vid olika belopp. Såsom framgår av majoritetens förslag har vi alltså stannat för ett anslag på 2 miljoner kronor, medan reservanterna har stannat för 3 miljoner kronor.

reservationslinjen inte i någon nämnvärd omfattning har fört fram någon stark polemik i denna fråga och själva också har deklarerat att vi skall begränsa oss, skall inte heller jag gå in på något närmare bemötande utan ber till sist, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Nr 101

Tisdagen den
1 juni 1971

*Ekonomiskt stöd
åt fria kristna
samfund*

Herr KÄLLSTAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om det förhåller sig så som herr Larsson i Vänersborg säger – och det är onekligen så – att man har erbjudit 2,5 miljoner kronor såsom ett slags kompromisserbjudande, måste väl socialdemokraterna ha räknat med att dessa pengar finns till i sinnevärlden såsom verkligen existerande och möjliga att ställa till frikyrkornas förfogande. Då borde också socialdemokraterna ha tagit konsekvenserna av detta och i sitt utskottsbetänkande ha föreslagit de 2,5 miljoner kronorna. I stället har socialdemokraterna beklagligt nog bara gått med på 2 miljoner kronor. Det hade naturligtvis varit ytterst värdefullt om vi hade kunnat ena oss om det förslag om 3 miljoner kronor som Broderskapsrörelsen med sin ordförande i spetsen från början hade framlagt och som understöddes av 16 andra socialdemokrater.

Jag kan bara beklaga att vi inte nådde det resultatet. Men det är också beklagligt att man inte heller har kunnat föreslå de 2,5 miljoner kronorna, fastän man ändå menar att de existerar.

Herr LARSSON i Vänersborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill understryka att kompromissförslaget innebar att frikyrkorna skulle ha fått en halv miljon kronor ytterligare. Då borde även herr Källstad ha kunnat gå med på den kompromissen och därmed förvissat sig om att de fria kyrkosamfunden hade fått 500 000 kronor utöver det som nu säkerligen kommer att bli riksdagens beslut.

Herr KÄLLSTAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag menar att frikyrkorna befinner sig i en sådan situation att det hade varit nödvändigt, som också Per-Arne Aglert sade i Tällberg, att anslå de 3 miljonerna. Jag anser det fortfarande vara mycket väsentligt att detta belopp hade ställts till frikyrkornas förfogande. Det är bara att beklaga att socialdemokraterna inte kunnat följa sin motion på den här punkten och bifalla sitt eget motionsyrkande.

Herr STÅLHAMMAR (fp):

Herr talman! Rent allmänt måste man väl säga att det är glädjande att det nu föreslås ett stöd till trossamfunden. Det betyder ett bejakande av den betydelse som dessa organisationer och deras arbete har både för människan som enskild individ och för samhället i stort.

Men när man ser på stödets storlek grumlas glädjen rätt betänkligt. Det beräknas att 13 miljoner kronor tas ut i skatt, och staten betalar alltså tillbaka 2 miljoner.

Men det viktigaste i det här sammanhanget är ändå den princip för statens stöd till kyrkorna som utskottsbetänkandet egentligen initierar. Därför måste man slå fast, vilket också framhålls i reservationen, att denna form för statligt stöd är en anordning som vidtas i avvaktan på

resultatet av det pågående arbetet inom 1968 års beredning om stat och kyrka. Det får alltså inte fastställas så, att denna form för stöd generellt sett är den enda och den i förväg fastställda lösningen, som man bundit sig för. För många kyrkosamfund är nämligen en särlagstiftning som innehåller bestämmelser om befrielse från arvsskatt och från mervärdeskatt och om avdragsrätt för gåvor fortfarande den absolut bästa lösningen.

Jag vill alltså för min del se detta beslut som en tillfällig lösning på de ekonomiska problem som en olämplig skatteutformning har medfört för trossamfunden men inte som ett permanent mönster för hur de ekonomiska relationerna mellan staten och kyrkorna skall ordnas i framtiden.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr JOHANSSON i Skärstad (c):

Herr talman! Under en följd av år har jag tillsammans med flera centerpartister motionerat om ett ekonomiskt stöd åt de fria samfunden. Vi har under tiden varit öppna för andra vägar, men vi har funnit att ett direkt ekonomiskt stöd varit den bästa vägen.

Eftersom vi mött motstånd varje år – vi har inte fått stöd från något politiskt parti – blev vi glatt överraskade när 17 socialdemokrater motionerade om ett stöd på 3 miljoner kronor. I debatten omkring motionerna kunde vi inte förstå annat än att de menade allvar. Därför blir man inte litet överraskad när man får se att de sänkt den föreslagna anslagssumman till 2 miljoner.

I debatten om arbetsgivaravgiften yttrade finansminister Sträng, om jag inte minns fel, att vi fick komma tillbaka och begära kompensation. Motiveringen till att jag motionerat om stöd är att staten med allmänna medel stöder andra organisationer som utför ett gagnande arbete och därtill ger det stöd som svenska kyrkan åtnjuter. Då jag anser att de fria samfunden utför ett samhällsgagnande arbete på många områden, inte minst i ungdomsvärlden i dag, både när det gäller förebyggande vård och när det gäller att ta hand om alkohol- och narkotikaskadade ungdomar och då vi har funnit att vi har lyckats med åtskilliga, anser jag att staten bör träda till och ge ett stöd.

Herr talman! Jag inskränker mig till dessa ord och ber att få yrka bifall till reservationen, inte därför att vi befinner oss i tidsnöd, utan därför att riksdagsmän också kan få tala kort.

I detta anförande instämde herr Eriksson i Bäckmora (c).

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag skall försöka att villfara den önskan som herr Johansson i Skärstad antydde.

Allra först vill jag fastslå att det är en ganska unik händelse att hela riksdagen tydligen är enig om att bevilja ett anslag till de fria kristna samfunden och om principerna för detsamma, vilka är ganska lika i såväl utskottsmajoritetens som reservanternas skrivning. Det finns vissa skillnader, men jag tänker inte särskilt mycket gå in på dem. I princip är man

alltså enig om att ge ett anslag till de fria kristna samfunden. Anslaget betecknas som provisoriskt; det skall ligga till grund fram till dess att beredningen om stat och kyrka klarat ut dessa saker.

Det gäller här en princip som vi i Broderskapsrörelsen länge kämpat för. Vi menar att ett direkt anslag är den riktiga vägen och att man inte skall tillämpa undantag och särslagstiftning. Vi önskar inte att de fria kristna samfunden skall betraktas ur någon annan synvinkel än våra folkrörelser i övrigt. I vår motion har vi också gjort jämförelser, där vi drar paralleller med andra organisationer i vårt land.

Det har av några yttranden här framgått att man helst ville se undantag. Man har tagit fram momsens m. m. och sagt att detta undantag skulle ge samfunden 13 miljoner kronor. Men strängt taget måste man säga att om den moms som drabbar samfunden i detta fall inte hade kommit, hade ökad direkt beskattning lagts på människorna, och det hade då också drabbat medlemmarna i våra samfund.

Jag skall försöka att här få fastslaget att situationen i dag är sådan att samfundens medlemmar naturligtvis har en bättre ekonomisk ställning än de någonsin tidigare har haft. Det har nämligen i debatten antytts att staten skulle lägga så starka "pålagor" på oss — ett felaktigt ord för skatt — att de enskilda människorna skulle få svårt att offra. Så kan rimligtvis inte vara förhållandet. Ser man på statistiken i det här avseendet och dömer man efter den erfarenhet vi fått när vi sett omkring, vet vi att människorna i dag har mera pengar än de tidigare har haft.

Anledningen till att vi vill att ett direkt anslag skall utgå till samfunden är att de är samhällsnyttiga och att de utför ett arbete som kan jämföras med det andra organisationer gör i vårt land. Därför bör ett direkt anslag utgå även till dessa samfund. Eftersom det ligger nära till hands har vi ställt anslagsfrågan i relation till svenska kyrkan, som har en betydligt bättre ekonomisk situation.

Jag beklagar, herr talman, att det inte kunnat bli en kompromiss på 2,5 miljoner kronor i denna fråga. Det kommer naturligtvis att sägas att motionärerna kan rösta för reservationen. Jag kommer inte att göra det. Jag betraktar detta som en förhandling som nu lett fram till ett ställningstagande — och då får man följa förhandlingsresultatet.

Alla i den här kammaren som sitter i någon nämnd eller styrelse och har varit med om att begära anslag i en eller annan form har säkerligen sedan — när vi fattat beslut här i riksdagen — fått finna sig i betydande prutningar. Jag har mig också bekant att det finns åtskilliga statsråd som fört fram önskemål i regeringen, men när sedan statsverkspropositionen har lagts fram har också de solidariskt slutit upp bakom denna. Det beror på ett mycket enkelt faktum. Man kan betrakta en begäran om anslag som en isolerad företeelse och ha vissa önsknings. När man sedan ser den i ett större sammanhang får man finna sig i att det behövs pengar också för andra ändamål. Man kan naturligtvis svara att detta bara är en liten del i sammanhanget och att det inte skulle vara så farligt att just för denna gång släppa fram ytterligare pengar. Givetvis kan man säga så, men jag förmodar att utskottsmajoriteten i detta som i många andra sammanhang försöker bromsa utgifterna och därför har stretat emot också i den här frågan.

Tisdagen den
1 juni 1971

*Förläggningen av
LKAB:s huvud-
kontor*

Herr talman! Jag ber alltså att få ansluta mig till utskottets hemställan på denna punkt.

Det har gjorts jämförelser — och det tycker jag att man kan göra — med vad som hände med invandrarkyrkorna. I den frågan hade det väckts en motion från folkpartihåll med begäran om 1 miljon kronor, och från socialdemokratiskt håll hade väckts en motion med begäran om 500 000 kronor. Det gjordes en kompromiss i inrikesutskottet där man stannade för 325 000 kronor, och hela riksdagen fann sig i den kompromissen. Man frågar sig i det sammanhanget om det är lättare att kompromissa om invandrarkyrkor än om de fria kristna samfunden i vårt land.

Herr talman! Jag skall sluta med det anförda och vill bara än en gång konstatera, precis som andra talare har gjort, att vi nu har fastlagt en princip — det här är första året och det kommer fler år. Vi har anledning att vara oerhört tacksamma över att denna princip nu har blivit fastslagen.

I detta anförande instämde herr Henrikson (s).

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Mattsson i Lane-Herrestad begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 15 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Mattsson i Lane-Herrestad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 145
Nej — 137
Avstår — 2

§ 12 Föredrogs civilutskottets betänkande nr 19 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Förläggningen av LKAB:s huvudkontor

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 20 i anledning av motioner angående förläggningen av LKAB:s huvudkontor.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Frågan om förläggningen av LKAB:s huvudkontor har blivit något av en följetong i riksdagen. Anledningen till att frågan återkommit är givetvis att vi som motionerat inte har övertygats om att de argument som framförts mot en flyttning till Norrbotten har varit bärande. Vi har sagt att bolaget har sin huvudsakliga verksamhet förlagd till Norrbotten. Länet behöver all tänkbar utvecklingsstimulans. Några övertygande argument mot en flyttning har varken bolagsledningen eller den tidigare utskottsmajoriteten enligt vår mening lyckats presentera.

I motionen 82 har jag tillsammans med några kamrater i folkpartiet hävdat att även om man anser att företagets ledning har att fatta avgörande beslut också i fråga om lokalisering av företagets huvudkontor bör ändå riksdagen vara oförhindrad att ge sin mening till känna beträffande lämpliga åtgärder.

Utskottsmajoriteten har tidigare avisat tanken på ett sådant tillkännagivande som varande olämpligt. Nu har ett enigt näringsutskott i sitt betänkande tillstyrkt motionsyrkandet, vilket jag noterar med stor tillfredsställelse. Utskottet förutsätter att den inom Statsföretag pågående utredningen om LKAB:s framtida organisation, och i samband därmed också vissa lokaliseringsfrågor, bedrivs skyndsamt. Utskottet förutsätter också att efter avslutat utredningsarbete en förläggning till Norrbotten kommer till stånd.

Därmed är jag och mina medmotionärer nöjda, och jag har, herr talman, inget särskilt yrkande.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Låt mig trots den begränsade tiden få säga till herr Öhvall att han inte skall dra allt för stora växlar på det förhållandet att detta beslut skulle ha samband med hans motionerande. Lägg märke till att utskottet säger att vi fortfarande avvisar tanken att frågan om ett huvudkontors förläggning skall lösas av riksdagen. Det måste alltid vara den ansvariga styrelsen som klarar ut det.

Vi bygger vidare vår skrivning helt på Statsföretags yttrande om den omorganisation som är på väg och konstaterar, att i och med det förutsättningarna har förbättrats så att huvudkontoret bör förläggas till Norrbotten. Med detta har jag inget ytterligare att tillägga utan vill bara klart konstatera att det är på Statsföretags eget yttrande som detta betänkande bygger.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Vi har fått vår motion tillstyrkt, och så har också skett med övriga motioner i ärendet. Vi är naturligtvis nöjda med det. Jag vill för herr Svanberg läsa upp klämman i utskottets betänkande: "att riksdagen i anledning av motionerna 1971:82, 1971:104 och 1971:280 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande omlokalisering av LKAB:s huvudkontor." Det tillkännagivande som riksdagen gör i dag har tidigare ansetts olämpligt.

Tisdagen den
1 juni 1971

---

*Förläggningen av
LKAB:s huvud-
kontor*

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Herr Öhvall har registrerat framgång för sitt motionerande om LKAB, men jag vill erinra om att denna fråga var föremål för behandling redan vid inlösen 1956, och det avgavs också vid detta tillfälle en reservation från socialdemokraterna, där det framhölls att man vid lämpligt tillfälle borde kunna ta upp frågan om eventuell flyttning av huvudkontoret till Norrbotten.

Men jag vill göra herr Öhvall uppmärksam på att en första förutsättning för att man skulle över huvud taget kunna diskutera en förläggning till Norrbotten var statsinlösen. Till en sådan har ju herr Öhvals parti hela tiden varit motståndare. Jag tror att man här måste säga att det var förstatligandet i och för sig som över huvud taget gjort det möjligt att diskutera frågan om förläggning av huvudkontoret till Norrbotten. Hur är det t. ex. med gruvföretaget Boliden? Det har sitt huvudkontor här i Stockholm. Hur är det med Grängesberg osv.? Jag tror att herr Öhvall måste erkänna att det var tack vare förstatligandet som man över huvud taget fick möjlighet att diskutera frågan om huvudkontorets förläggning.

Jag ber också att få erinra om vad detta förstatligande betytt för Norrbotten – kanske vida mer än själva huvudkontorets förläggning – på ett annat område. Jag tänker på malmfonden och sedermera Norrlandsfonden, genom vilken åtskilliga hundra miljoner kronor ställts till näringslivets förfogande inte bara i Norrbotten utan i hela övre Norrland. Det är alltså själva förstatligandet av gruvföretaget i norr som har gjort det möjligt att över huvud taget diskutera frågan, och jag tror inte att herr Öhvall eller övriga folkpartiledamöter kan diskutera förläggandet av andra malmföretags huvudkontor till de respektive huvudorter som skulle vara ganska naturliga på samma sätt som beträffande LKAB.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Jag vill erinra herr Dahlberg om att det är frågan om förläggningen av LKAB:s huvudkontor vi diskuterar i dag. Jag vill också bekräfta att jag är mycket tacksam över att socialdemokraterna har lagt ner sitt motstånd mot att förlägga LKAB:s huvudkontor till Norrbotten.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Jag vill bara återropa vad som sades 1956 i en socialdemokratisk reservation, nämligen att frågan kunde aktualiseras vid tillfälle men att huvudtanken har varit att kontoret skall vara förlagt där det fyllt den främsta funktionen. Nu är det klart att LKAB har utvecklats i andra sammanhang och att företaget kanske kan ha koncernledningen här i Stockholm men själva gruvförvaltningen i Norrbotten.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 37 i anledning av 1970 års revisionsutrednings betänkande "Statsrevisionen. Uppgift, organisation och verksamhet" jämte följdmotioner.

Tisdagen den
1 juni 1971

*Statsrevisionens
uppgift, organisa-
tion och verksam-
het*

I detta betänkande behandlades den av talmanskonferensen tillsatta 1970 års revisionsutrednings betänkande "Statsrevisionen. Uppgift, organisation och verksamhet", dagtecknat den 17 februari 1971, samt de följdmotioner som väckts i anledning av talmanskonferensens skrivelse till kammaren med överlämnande av betänkandet.

Enligt 7 och 18 §§ i av utredningen framlagt förslag till ny instruktion för revisorerna skulle det nuvarande avdelningssystemet avskaffas. I stället skulle en särskild beredningsdelegation inrättas för en förberedande handläggning av granskningsärenden.

I motionen 1971:1386 av fru Eriksson i Stockholm m. fl. hade hemställts att 7 och 18 §§ i utredningens förslag till instruktion skulle utgå.

I motionen 1971:1387 av herrar Tobé och Grebäck hade hemställts att riksdagen beslutade om sådan ändring i förslaget till instruktion för statsrevisionen att de bestämmelser som rörde den särskilda delegationen utgick.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1) beslutade om ändrad personalorganisation för riksdagens revisorers kansli i enlighet med vad som föreslagits av 1970 års revisionsutredning i betänkandet "Statsrevisionen. Uppgift, organisation och verksamhet",

2) skulle anhålla hos Kungl. Maj:t att det ifrågakvarande betänkandet överlämnades till grundlagberedningen för vidare prövning av i betänkandet behandlade frågor av betydelse för utformningen av nya grundlagsstadganden om riksdagens revisorer eller eljest av konstitutionell betydelse.

3) förklarade motionerna 1971:1386 och 1971:1387 besvarade med vad utskottet i betänkandet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar Larsson i Luttra (c), Hernelius (m), Boo (c), Werner i Malmö (m) och Olsson i Sundsvall (c), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen

1) godkände de principer för riksdagsrevisionens organisation och verksamhet som framlagts av 1970 års revisionsutredning i betänkandet "Statsrevisionen Uppgift, organisation och verksamhet", i enlighet med vad reservanterna anfört och med den ändring som följde av bifall till motionerna 1971:1386 och 1971:1387,

2) skulle antaga det vid nämnda betänkande fogade instruktionsförslaget med ändringarna, att 7 och 18 §§ utgick och att 8--17 och 19--22 §§ som en följd därav benämndes 7--16 och 17--20 §§,

3) beslutade om ändrad personalorganisation enligt nämnda betänkande,

4) skulle anhålla hos Kungl. Maj:t

Tisdagen den
1 juni 1971

*Statsrevisionens
uppgift, organisa-
tion och verksam-
het*

- a) att nämnda betänkande överlämnades till grundlagberedningen för beaktande i samband med beredningens övervägande av frågan om nya grundlagsregler om revisionen,
- b) att den nya instruktionen utfärdades i Svensk författningssamling,
- c) att 1949 års kungörelse angående skyldighet att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar och upplysningar m. m. ersattes med annan författning med beaktande av vad som anförts i förutnämnda betänkande.

Till detta betänkande hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Nelander och Norrby i Åkersberga (båda fp).

Herr BOO (c):

Herr talman! Riksdagens ställning och dess möjligheter att utöva sin självständiga kontrollmakt är självfallet väsentliga och djupverkande frågor i vårt parlamentariska samhällsliv. Ett betydelsefullt led i kontrollfunktionens utövande är riksdagens egna revisorer. Det bör således vara en gemensam åtgärd att ge revisorerna bästa möjliga förutsättningar genom att ge dem en tillräckligt stark konstitutionell ställning samt behövlig personal och andra resurser.

Det var väl i detta syfte som talmanskonferensen i mars 1970 tillkallade en utredning för att se över hithörande problem och komma med erforderliga förslag i förstärkande syfte. Utredningen har i sitt betänkande (Statsrevisionen. Uppgift, organisation och verksamhet) tagit upp en rad frågor och i huvudlinjerna varit samstämmig. Entydiga skäl förebringas i målsättningen att stärka revisionsinstitutet. Detta ligger också i linje med det allmänna konstitutionella reformarbetet. Om dessa principer är utskottet enigt. Enighet föreligger också beträffande utökning av de personella resurserna för nästa budgetår.

När det gäller den inre organisationen så arbetar revisorerna för närvarande på avdelningar. Utredningen hade föreslagit den förändringen att vissa beredningsuppgifter skulle läggas i en särskild delegation. Detta framgår av utkastet till instruktion, §§ 7 och 18.

I motioner har man uttalat tvekan inför denna förändring och yrkat på att nämnda paragrafer skall utgå ur instruktionen. Detta betyder en frihet för varje uppsättning av revisorer att själva besluta om dessa inre frågor. Denna linje har också utskottet enats om och föreslår bifall till motionerna.

En stor principiell fråga är revisorernas granskningsområde. I detta avseende kommer man in på frågan om en eventuell uppdelning av området för granskning mellan riksdagens egna revisorer och riksrevisionsverket. Det måste klart slås fast att det inte vare sig är önskvärt eller möjligt att det sker en definitiv uppdelning härvidlag. Också detta var utredningen enig om.

Riksdagen uttalade år 1967 att granskningen bör inriktas på frågor av principiell och generell innebörd. Utredningen har i sitt betänkande preciserat detta uttalande. Det måste vara angeläget att dessa principer läggs fast som grund för det framtida granskningsarbetet.

En annan fråga som har diskuterats mycket är utredningens förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse angående skyldighet att tillhandahålla statsrevisionen uppgifter och handlingar. Särskilt ett avsnitt om att statligt

revisionsorgan skall vara skyldigt att verkställa undersökningar som riksdagens revisorer begär har föranlett invändningar från vissa håll. Både som ledamot av utredningen och som reservant i konstitutionsutskottet vill jag för min del poängtera att någon avsikt att ändra nuvarande förhållande mellan riksdagsrevisionen och de Kungl. Maj:t underställda revisionsorganen inte har aktualiserats. Detta har också kommit till uttryck i reservationen och dess yrkande.

Utredningen har föreslagit att namnet skall vara statsrevisionen och att statsrevisorer skulle vara titeln för de förtroendevalda som deltar i revisionsarbetet. Detta förslag följs upp i reservationen, vari också poängteras betydelsen av att riksdagens revisorers organisation formas på längre sikt. Ett bifall till reservationen är ett uttryck för detta och för den uppfattningen att riktlinjer så långt möjligt läggs fast i år. Detta ligger enligt vår uppfattning i linje med vad talmanskonferensen aktualiserade när den tillsatte utredningen.

Herr talman! Jag skall nöja mig med dessa korta kommentarer i en mycket principiell och betydelsefull fråga. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Krönmark (m).

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Betänkandet nr 37 från konstitutionsutskottet kan vid första påseendet synas dölja stor oenighet. Detta är enligt min mening knappast det rätta förhållandet.

Låt mig allra först få understryka att såväl i 1970 års revisionsutrednings som i utskottsmajoritetens och reservationens skrivning kraftigt understrukits att riksdagens revisorer utgör ett värdefullt led i riksdagens kontrollmakt. Vi slår sålunda alla vakt om denna kontrollmakt och vill vidareutveckla och förstärka den.

I konstitutionsutskottet har det rått enighet bl. a. om följande fyra punkter:

1. De tre avdelningarna i revisionen, på vilka revisorerna nu arbetar, bör bibehållas såsom vi i vår fyrpartimotion nr 1386 begärt – liksom för övrigt också krävs i den andra motionen, nr 1387 – i stället för den femmannadelegation som utredningen föreslagit och som till förfång för det gemensamma revisionsarbetet enligt min mening alltför mycket skulle komma att dominera detsamma.

2. Finansutskottet bör enligt vår uppfattning via riksdagsbeslut vara det utskott som kan ge revisionen uppdrag att verkställa vissa utredningar.

3. Revisionen bör ges större möjligheter att fullfölja sin uppgift genom att en personalförstärkning ordnas enligt utredningens förslag.

4. Förhållandet mellan riksdagens revisorer och riksrevisionsverket bör närmare prövas av grundlagberedningen, vilket torde kunna ske under det kommande året i samband med förslag till ny riksdagsordning.

Vad som efter dessa punkter återstår av utredningsbetänkandet är egentligen antagandet just nu av en ny instruktion för riksdagens revisorer och fastställandet av namnet till statsrevisorer.

För min del tycker jag att sedan de av mig berörda ändringarna, om

Tisdagen den
1 juni 1971

*Statsrevisionens
uppgift, organisa-
tion och verksam-
het*

vilka enighet råder, utbrutits bör instruktionsförslaget överses. När grundlagberedningen utarbetat förslag till ny riksdagsordning förmodar jag att vissa ändringar blir nödvändiga även i revisorernas instruktion.

Herr talman! Jag har med detta inlägg velat något kommentera det särskilda yttrande som herr Norrby i Åkersberga och jag avgivit och vill därtill yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har ingen annan mening än den som kommit till uttryck i utskottets betänkande, nämligen att riksdagen för närvarande inte skall ta ställning till revisionsutredningens förslag i dess helhet. Vi bör avvakta grundlagberedningens arbete när det gäller en ny riksdagsordning.

Utskottet anför emellertid även att utskottet vid en förestående översyn av riksdagsstadgan under höstsessionen avser att föreslå att granskningen av riksdagsrevisorernas berättelse skall överföras från konstitutionsutskottet till finansutskottet. Även om en sådan åtgärd vid det första påseendet kan verka praktisk och naturlig är frågan likväl inte helt problemfri, varför jag förutsätter att finansutskottet i någon form beredes tillfälle avge synpunkter innan ärendet förelägges riksdagens kammare.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Med hänsyn till tiden skall jag nöja mig med att instämma med herr Boo. Jag skulle möjligen bara göra det tillägget att det torde vara mer ovanligt att resultaten från en så kvalificerad utredning som den det här gäller hänskjuts till en något obestämd framtid. Här fanns det tillfälle att agera raskt, fränsett på en enda punkt. Detta har inte begagnats och torde vara rätt sällsynt med tanke på formerna för utredningens tillkomst och dess sammansättning.

Jag anser i likhet med herr Boo att en röst på reservationen markerar riksdagens intresse för en reform.

Herr PETTERSSON i Visby (s):

Herr talman! Vi skall erinra oss att denna utredning fick två frågor att syssla med; den ena gällde revisorernas Konstitutionella ställning, den andra gällde organisationen. Utredningen har föreslagit förändringar i grundlagen. Dessa förändringar kan inte genomföras definitivt förrän tidigast 1974. Därför har utskottsmajoriteten ansett att vi bör skjuta på frågan för att den skall kunna sättas in i sitt rätta sammanhang när vi skall utarbeta en ny riksdagsordning. Avsikten är, som herr Hernelius vet, att om möjligt under första delen av 1972 skall framläggas förslag till en ny riksdagsordning. Det finns därför ingen anledning att vi alltför hårt binder oss nu utan vi bör låta frågan stå öppen. Vad som för övrigt är aktuellt är ju att riksdagsrevisionen förstärks personellt. Förslaget om ytterligare fem revisorer är tillstyrkt. Man bör också hålla i minnet att det skett en mycket stark upprustning genom besluten 1967 och 1969 – det senaste gällde den organisation som träder i kraft fr. o. m. den 1 januari 1970.

Utskottet har också för sin del starkt understrukit frågan om

riksdagens kontrollmakt. Jag blev en aning förvånad när jag läste reservationen, där man säger att det får ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till om detta är befogat — det gäller frågan om samarbetet mellan de två revisionsorganen. Reservanterna tycks i det stycket ha en något mjukare uppfattning än utskottsmajoriteten.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BOO (c):

Herr talman! Jag skall endast bemöta vad utskottets ordförande sade om att vi i reservationen slagit fast att det är Kungl. Maj:t som har att göra avvägningen mellan riksdagsrevisorerna och Kungl. Maj:ts revisionsverk. Den passus som avses förstår jag är den där reservanterna skriver: "Det får ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till om detta är befogat." Detta avser alltså den kungörelse som Kungl. Maj:t alltid skall utfärda. Av nästa mening framgår klart vad reservanterna menar: "Utgångspunkten måste emellertid vara att riksdagsrevisionens nuvarande befogenheter inte skall beskäras." Det är utomordentligt viktigt att man har med denna mening i resonemanget.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill vitsorda att det är synnerligen väsentligt för revisorerna med den förstärkning av personalen som riksdagen kan väntas besluta i dag. Den instruktion som var föreslagen men som är uppskjuten är det Däremot inte på något sätt nödvändigt att nu besluta om. Riksdagsrevisorerna har alla möjligheter att arbeta på det rationella sätt som förutsättes. Vi är överens om att det är bäst om vi får behålla möjligheten att arbeta på avdelningar, vilket vi också har genom beslutet i dag.

Jag tror alltså att man har alla chanser att få den effektivitet som avsetts, även om riksdagen inte beslutar om instruktionen i dag.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Larsson i Luttra m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Boo begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 37 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Larsson i Luttra m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Boo begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	186
Nej	—	92
Avstår	—	8

§ 15 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande nr 38 angående regleringen för budgetåret 1971/72 av till utskottet hänvisade utgifter under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Finansutskottets betänkande nr 25 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 16 Ändringar i den indirekta beskattningen

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 34 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i den indirekta beskattning-
en jämte motioner.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Först vill jag uttrycka min tillfredsställelse över den kompromiss som träffats i skatteutskottet när det gällde guldsmeds-
skatten. Vi har tidigare debatterat den frågan många gånger och det har
varit många motioner. Nu har vi äntligen fått ett slut på det hela. Jag tror
man kan säga att även om motionärerna inte blivit tillfredsställda, så är
resultatet för branschen nyttigt och bra.

Vi har emellertid i anslutning till motionerna fogat ett särskilt
yttrande till utskottets betänkande när det gäller hygienpreparaten.
Tidigare har det förts diskussioner om hygienpreparaten – inte just det
här preparatet som nu avses utan andra saker såsom munvatten, tand-
kräm och schamponeringsmedel. De har successivt undantagits från
särskild varuskatt, det ena före och det andra efter – och vad som
kvarstår nu är hårmedel, rakvatten, parfymer, eau-de-cologne, badprepa-
rat, nagelpreparat och deodoranter.

Den här skatten ger en del pengar, och för deodoranternas del rör det
sig om ca 10 miljoner. Skatten utgår ju på 50 procent av varans pris till
detaljist, vartill kommer sedvanlig moms. Momsen utgår alltså även på
skatten i detta fall. För en deodorant som i dag i handeln kostar ca 6
kronor skulle det betyda, om den särskilda varuskatten kom bort, att den
skulle bli cirka 2 kronor billigare. Den skulle då kunna säljas för 4 kronor
efter den normala avans som handeln lägger på dessa varor.

Vi har alltså givit förtur för hygienpreparat när det gällt undantag från
den särskilda varuskatten. Jag tycker nog, herr talman, att när vi nästa
gång får utrymme för att ta bort en del av den särskilda varuskatten, är
det på tiden att den tas bort särskilt för deodoranterna, som är den sista
delen av denna grupp av preparat.

Nu säger visserligen utskottet att det kan vara litet gränsdragnings-
problem, men jag tror att detta är starkt överdrivet. Redan enligt den här
propositionen är det en deodorant som tas bort utan att man har något
gränsdragningsproblem. Det gäller alltså fotvårdspreparat, och det bör
inte vara någon svårighet heller på det andra området.

Jag har inget yrkande utan har bara velat med det särskilda yttrandet
markera att deodoranterna, på grund av att de är hygienpreparat, nu bör
stå i tur för att undantas från skatten.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Låt mig uttala Sveriges hantverks- och industriorganisationers och guldsmedsbranschens organisationers tack till finansministern och skatteutskottet för att de nu äntligen, efter ett tiotal års motionerande och uppvaktande, framlägger ett förslag om guldsmedsskattens avskaffande och därigenom skapar rättvisa och konkurrens på lika villkor åt detta hederliga och konstnärliga hantverksyrke liksom branschen i övrigt.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 101

Tisdagen den
1 juni 1971

*Skattefrihet för
kommunalt bo-
stadstillägg till
handikappade,*

§ 17 Skattefrihet för kommunalt bostadstillägg till handikappade, m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 36 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) jämte motioner.

I proposition 1971:104 hade Kungl. Maj:t under åberopande av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 26 mars 1971 föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

I propositionen hade föreslagits skattefrihet för kommunalt bostadstillägg till handikappade. Vidare hade föreslagits att vid beräkning av existensminimum vid beskattningen hänsyn skulle tagas till skattereduktion.

I detta sammanhang hade behandlats de vid riksdagens början väckta motionerna

1971:10 av herr Sjöholm,

1971:302 av herr Bohman m. fl., vari hemställts bl. a. om utredning rörande möjligheterna för fulltidsarbetande med särskilt låga inkomster att erhålla rätt till avdrag vid beskattningen i enlighet med vad som anförts i motionen,

1971:303 av herr Bohman m. fl., vari hemställts att riksdagen beslutade att grundavdraget för ålders- och förtidspensionärer inom folkpensioneringen fr. o. m. 1973 års taxering skulle ökas till att vara 90 % av basbeloppet för ensam pensionär och för var och en av pensionerade makar 70 % av basbeloppet i enlighet med vad som anförts i motionen,

1971:308 av herrar Hedlund och Helén, vari hemställts bl. a. att riksdagen beslutade att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen beträffande

1. en översyn av skattereglerna för inkomsttagare med särskilt låga inkomster i syfte att skapa möjligheter för fulltidsarbetande med särskilt låga inkomster att erhålla avdrag vid beskattningen enligt i motionen angivna grunder,

2. en samordning av skatteregler och bidragsregler för folkpensionärer i syfte att undvika en alltför hög marginalbelastning vid stigande inkomst i enlighet med vad som anförts i motionen,

1971:584 av herrar Boo och Larsson i Borrbý, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om åtgärder i syfte att från skattepliktig inkomst undanta kommunalt bostadstillägg till handikappade,

Tisdagen den
1 juni 1971

*Skattefrihet för
kommunalt bo-
stadstillägg till
handikappade,
m. m.*

1971:600 av fru Holmqvist m. fl., vari hemställts att riksdagen beslutade att kommunalt bostadstillägg till handikappade i beskattningshänseende jämfördes med kommunalt bostadstillägg till folkpensionärer,

1971:609 av fru Kristensson,

1971:611 av fru Kristensson och fröken Ljungberg, vari hemställts

1. att 50 § 2 mom. kommunalskattelagen ändrades så att ordet "väsenligen" utgick,

2. att bestämmelsen om inskränkning i rätten till extra avdrag för nedsatt skatteförmåga för barn som åtnjöt allmänt barnbidrag utgick,

3. att maximibeloppet för extra avdrag höjdes till 10 000 kronor,

1971:627 av herr Petersson i Gäddvik och fru Sundberg.

Utskottet hemställde

att riksdagen

A. med anledning av proposition 1971:104 samt motionerna 1971:584 och 1971:600 skulle antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370) med den ändringen att punkt 1 av anvisningarna till 50 § erhöll viss av utskottet i förtydligande syfte föreslagen lydelse,

B. skulle avslå följande motioner, nämligen

1. motionen 1971:10

2. motionen 1971:302, i vad den behandlats i detta betänkande,

3. motionen 1971:303

4. motionen 1971:308, i vad den behandlats i detta betänkande,

5. motionen 1971:609

6. motionen 1971:611

7. motionen 1971:627.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Nilsson i Trobro och Söderström (båda m), vilka ansett att utskottet under B 6 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:611 beslutade, att 50 § 2 mom. kommunalskattelagen (1928:370) skulle ha av reservanternas föreslagen lydelse,

2. av herrar Nilsson i Trobro och Söderström (båda m), vilka ansett att utskottet under B 3 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionen 1971:303 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag till nästa års vårriksdag angående ökning av folkpensionärernas grundavdrag i enlighet med vad i motionen anförts,

3. av herrar Eriksson i Bäckmora (c), Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp), Nilsson i Trobro (m), Sundkvist (c), Hörberg (fp) och Söderström (m), vilka ansett att utskottet under B 2 och B 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1971:302 och 1971:308, i vad de behandlats i detta betänkande, i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag till riksdagen beträffande

1. en översyn av skattereglerna i syfte att skapa möjligheter för fulltidsarbetande med särskilt låga inkomster att erhålla avdrag vid beskattningen enligt i motionerna angivna grunder, samt

2. en samordning av skatteregler och bidragsregler för folkpensionärer i syfte att undvika en alltför hög marginalbelastning vid stigande inkomst.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande nr 36 är försett med tre reservationer, till vilka jag har anslutit mig.

Reservation nr 1 föranleds av motionen 611, vari yrkas att om skatteförmågan är nedsatt på grund av långvarig sjukdom, olyckshändelse, ålderdom, underhåll av närstående eller annan därmed jämförlig omständighet skall den taxerade inkomsten kunna minskas med upp till 10 000 kronor. Detta yrkande sammanfaller med yrkandet i motion 609, som gäller dialys i hemmen för njursjuka personer. Utskottets majoritet har inte velat biträda detta yrkande utan hänvisar till att hjälp bör lämnas genom bidrag i stället för avdrag vid beskattningen. Dessutom hänvisas till att olika kommunala bidrag utgår.

Nu är situationen för njursjuka patienter mycket allvarlig, och samhällets samlade resurser är alldeles otillräckliga. Vi får i vårt land omkring 500 nya fall varje år, och tyvärr kan inte alla behandlas. Sjukhusen räcker inte till på långa tag – i vissa landsting finns över huvud taget inte någon plats alls – och enda möjligheten att på kort sikt hjälpa alla dem som behöver hjälp är att hemdialysbehandlingen får ökade möjligheter. Hemdialysbehandlingen kostar dessutom inte mer än 40 å 50 procent av vad lasarettsvård kostar. Lasarettsvården kostar per patient ca 100 000 kronor om året, medan hemdialysen kostar 40 000 å 50 000. Denna kostnad för hemdialys torde med säkerhet kunna nedbringas, om dialysapparaturen kan inhandlas i större omfattning än nu. Vad den kommunala bidragsgivningen beträffar, så finns det för närvarande inga klara normer för bidrag, utan detta får avgöras från fall till fall. Jag anser därför, herr talman, att det ur såväl ekonomiska som medicinska och sociala synpunkter finns skäl för staten att här gå in som bidragsgivare.

Reservationen 2 avser yrkandet i vår partimotion om skattefrihet för folkpensionärerna. Jag tycker att det nästan borde räcka med att läsa vad utskottet har skrivit om marginaleffekterna för så blygsamma extrainkomster som 3 200 respektive 2 800 kronor – det gäller gift respektive ogift pensionär – för att utan tvekan kunna biträda vårt yrkande. Man kommer upp i 93 procents marginaleffekt – och då anses ändå detta enligt utskottets betänkande vara en förbättring i jämförelse med tidigare regler! Utskottet har lyckats att med en krystad motivering avstyrka vår motion. Trots de marginaleffekter som uppstår påstås folkpensionärerna ha en gynnad ställning vid beskattningen, och vidare påstås att det inte är möjligt att komma till rätta med problemet utan betydande avsteg från skatteförmågeprincipen. Så våra folkpensionärer får väl i fortsättningen trösta sig med att de ändock i sämsta fall får åtminstone 7 kronor kvar på varje intjänt hundralapp.

Jag tycker att vårt krav är mycket rimligt och att man borde stimulera de folkpensionärer som vill jobba litet i stället för att så hårt straffbeskatta dem.

Reservationen 3 berör samma problem och där yrkas att vi skall få en utredning som skall komma till rätta med skattereglerna så att de nuvarande höga marginalbelastningarna försvinner samt att låginkomsttagarna skall få bättre behandling i skattehänseende. Nu beaktas inte de ökade effekter som uppnås genom att samtidigt som skatterna ökar så minskar bostadstilläggen.

Nr 101

Tisdagen den
1 juni 1971

*Skattefrihet för
kommunalt bo-
stadstillägg till
handikappade,
m. m.*

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3 vid skatteutskottets betänkande nr 36.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! I reservationen 3 begär vi reserverter som omfattar samtliga tre oppositionspartier en utredning och förslag till riksdagen om en översyn av skattereglerna i syfte att skapa möjligheter för fulltidsarbetande med särskilt låga inkomster att erhålla avdrag vid beskattningen samt en samordning av skatteregler och bidragsregler för folkpensionärer i syfte att undvika en alltför hög marginalbeskattning vid stigande inkomst.

Vad det gäller den första gruppen med särskilt låga inkomster, så är det många som har det verkligt bekymmersamt med sin ekonomi. Vi anser att det bör finnas särskilda avdragsregler även för dessa människor i likhet med vad som införts för en del andra grupper. Nu knyts denna förmån till vissa grupper som givetvis har verkligt behov. Därav på grund av sjukdom, arbetslöshet eller särskilt stor försörjningsbörda. Men andra fulltidsarbetande, som inte kan nå annat än en synnerligen blygsam inkomst, har givetvis samma behov att få lindring genom särskilda regler.

Det finns betydande grupper i samhället som är i det läget att inkomsten är så låg att den inte räcker till försörjningen. En översyn och utredning om detta är väl det minsta man kan begära, och det vore orimligt att blunda för att stora sådana grupper finns i vårt samhälle. Vi är alla ense om att höja de lågavlönades inkomster, men människor som inga avtal kan hjälpa att få ut högre löner får man inte bara lämna åt sidan, utan samhällets ansvar bör vara lika för alla.

Då det gäller folkpensionärerna, så har de fått förbättringar genom nya regler som tagit bort en del orättvisor i fråga om beskattningen av sidoinkomster.

Bidragsreglerna spelar här en dominerande roll, och man får en alltför kraftig effekt av förhållandevis små sidoinkomster när skatten höjs, och dessutom en del förmåner försvinner. En förhållandevis måttlig inkomst som en pensionär kan ha vid sidan om sin pension får ofta till följd att han mister bidrag som annars automatiskt utgår. Denna förlust väger som regel tyngre än det ökade skattetrycket, men tillsammans kan effekterna bli förödande. En samordning måste här komma till stånd. Den vänstra handen måste veta vad den högra gör. Pensionärerna måste skyddas från en kostnad, som kan slå så blint och orättvist som en liten biinkomst ibland kan medföra. Då det gäller människor i så relativt hög ålder som pensionärerna kan det inte vara rimligt att de, när de vill och kan utföra ett arbete, skall så illa lönas att man tar bort det mesta av ersättningen för arbetet. En up muntran vore bättre på sin plats. Det är inte något samhällsintresse att förlama pensionärernas arbetsvilja genom att ta tillbaka ersättningen för arbetet, dels genom höjd skatt, dels genom att samhället drar in de bidrag som eljest skulle ha utgått.

En bättre samordning är nödvändig, så att pensionärerna liksom andra grupper i samhället får behålla en rimlig del av vad de producerar genom sitt arbete. Fulltidsarbetande med låga inkomster bör inte belastas för hårt i skattehänseende, utan de bör få en humanare behandling. Pensionärerna skall kunna känna trygghet för att deras extra arbetsinsats

ger dem en behållning som de själva får bestämma över. Samhället bör därför tillse att sådana regler gäller att inte de nu arande orättvisorna består.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 3, som vill att dessa frågor utreds och att det sedan framläggs förslag som innebär större rättvisa.

Herr JOSEFSON i Arrie (c):

Herr talman! Vid förra årets riksdagsbeslut om ett nytt skattesystem beslöts att folkpensionärerna utöver grundavdraget på 4 500 kronor också skulle ha rätt till ett extra avdrag på 3 200 kronor för ensamstående och 2 800 kronor för äkta makar. Vid inkomster överstigande dessa båda avdragsbelopp tillsammans skulle en successiv avtrappning av det extra avdraget göras. Utan tvivel var detta extra avdrag en välkommen sak för folkpensionärer med relativt sett mindre inkomster vid sidan av folkpensionen. Centern ställde sig också helt bakom detta beslut, eftersom detta överensstämde med den uppfattning som centerpartiet och folkpartiet tidigare framfört.

Frågan är emellertid om inte samma bestämmelser som beslutats för folkpensionärerna också borde gälla för andra helårsarbetande låginkomsttagare. Från centerns och folkpartiets sida ställde vi redan förra året kravet att denna fråga borde utredas och förslag framläggas, och vi har i år upprepat detta krav.

Det finns ganska många helårsarbetande låginkomsttagare, vilkas inkomster inte är högre än folkpensionärernas, och då är det orimligt att deras beskattning skall vara hårdare. Framför allt är det personer i åldersgrupperna omedelbart före pensionsåldern som det här gäller. I centern och i folkpartiet har vi ansett att här bör man skapa möjlighet för ett liksidigt skatteuttag, så att andra låginkomsttagare får tillämpa samma regler som nu gäller för folkpensionärerna.

Utskottet skrev förra året att man förutsätter att Kungl. Maj:t sedan resultaten av låginkomstutredningens undersökningar framlagts skulle ta initiativ till erforderliga åtgärder för att uppnå ökad likställighet mellan olika låginkomstgrupper. I år skriver utskottet egentligen ingenting. Utskottet konstaterar bara att låginkomstutredningen har lagt fram sitt betänkande. Detta är något oroande. Förra årets uttalande från majoriteten i utskottet gav vissa förhoppningar om att Kungl. Maj:t skulle ta initiativ till att åstadkomma en ändring av bestämmelserna i den riktning som föreslås i centerns och folkpartiets motion, alltså det yrkande som också har följts upp i reservationen 3 till skatteutskottets betänkande nr 36. Årets uttalande av utskottsmajoriteten är mera ett frågetecken. Man vet inte riktigt vad som menas med detta uttalande.

En annan fråga som har tagits upp i samma motion är marginalskatten för folkpensionärerna. Genom den reduktion som sker av såväl det extra avdraget som av det kommunala bostadstillägget kan marginalbelastningen i vissa fall bli orimligt hög. Vi har därför i reservationen 3 yrkat att den utredning som vi där begärt också skall försöka åstadkomma en samordning av skatteregler och bidragsregler så att en alltför hög marginalbelastning vid stigande inkomst kan undvikas.

Nr 101

Tisdagen den
1 juni 1971

*Skattefrihet för
kommunalt bo-
stadstillägg till
handikappade,
m. m.*

Tisdagen den
1 juni 1971

*Skattefrihet för
kommunalt bostadstillägg till
handikappade,
m. m.*

Man blir något förvånad över utskottsmajoritetens uttalande på denna punkt. Det heter: "Beträffande de i och för sig otillfredsställande margineffekter, som skatte- och bidagsreglerna i vissa fall medför, vill skatteutskottet liksom bevillningsutskottet framhålla, att folkpensionärerna har en i många avseenden gynnad ställning vid beskattningen eftersom de även i de inkomstlägen, där avtrappningseffekterna sätter in, totalt sett är lägre beskattade än andra inkomsttagare." Även om det totala skatteuttaget är lägre för folkpensionärerna än för andra grupper, torde ingen kunna förneka att det är otillfredsställande att marginalbelastningen i vissa fall uppgår till över 90 procent. Vi har från centerms sida begärt utredning och förslag för att undvika denna orimliga marginalbeskattning. Skall man stimulera pensionärerna till en insats är det en förutsättning att någonting görs åt denna sak.

Med denna motivering, herr talman, yrkar jag bifall till den till skatteutskottets betänkande nr 36 fogade reservationen 3 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande behandlas proposition nr 104. Den innehåller bl. a. förslag om skattefrihet för kommunalt bostadstillägg till handikappade. Jag tycker det finns all anledning att fästa kammarens uppmärksamhet på detta, eftersom de talare som tidigare har agerat inte på något sätt talat om att det är vad skatteutskottets betänkande främst handlar om.

Propositionens förslag om skattefrihet för kommunalt bostadstillägg till handikappade har kunnat biträdas av utskottet i dess helhet. Förslaget innebär att de yrkanden som framförts i motionerna 584 och 600 blivit tillgodosedda.

I samband med behandlingen av propositionen har utskottet haft att ta ställning till ett antal motioner, och det har resulterat i tre reservationer. Reservanterna har nu redovisat sina synpunkter. Jag kan därför inskränka mig till några kommentarer i anslutning till dessa reservationer.

Utskottet har inte kunnat ansluta sig till kravet på en utökad möjlighet till extra avdrag på grund av nedsatt skatteförmåga. I reservationen 1 har företrädarna för moderata samlingspartiet yrkat att maximibeloppet för avdrag på grund av nedsatt skatteförmåga skall höjas från nuvarande 6 000 kronor till 10 000 kronor samt att den nu gällande regeln att skatteförmågan skall vara väsentligt nedsatt skall ändras på så sätt, att ordet "väsentligt" utgår. Som motivering för denna ändring har man bl. a. anfört det i motionen 609 av fru Kristensson aktualiserade problemet när det gäller dem som i hemmiljö undergår behandling av njuråkomma. Motionären har önskat att man skall öka möjligheterna till avdrag vid beskattningen för omkostnader i samband med dialysbehandling i hemmet. Utskottet har den principiella uppfattningen att samhällets hjälp till kostnader av här nämnt slag bör lämnas i form av bidrag och inte i form av en skattereduktion. En skattereduktion slår ju väldigt olika beroende på var patienten befinner sig i inkomsthänseende. Vi menar att lika väl som vårdkostnaderna i sammanhanget skall bekostas av annan huvudman, bör de särskilda kostnader som uppstår i anslutning till behandlingen också täckas genom bidrag.

Även förra årets riksdag hade att ta ställning till kravet om en ökning av maximibeloppet ifrån 6 000 till 10 000 kronor. Förslaget avvisades då av riksdagen, och något nytt har knappast tillkommit sedan dess. Utskottet avvisar därför det i reservationen 1 framförda yrkandet.

I reservationen 2 har moderaterna med anledning av motionen 303 hemställt om förslag till nästa års riksdag om ökade grundavdrag för folkpensionärerna. Ett bifall till det här förslaget skulle innebära betydande skattebortfall för staten och för kommunerna, och det skulle medföra en ännu större skillnad i beskattningen mellan å ena sidan folkpensionärerna med sidoinkomster och å andra sidan låginkomsttagare i motsvarande inkomstläge. Även om man kan anföra exempel på att effekten av skatt och avtrappningen av det kommunala bostadstillägget för folkpensionärer med sidoinkomster, när de kommer över en viss nivå, kan förefalla otillfredsställande, är det ändå på det sättet – det är obestridligt – att folkpensionärerna totalt sett är lägre beskattade än inkomsttagare i motsvarande inkomstlägen.

Om vi går vidare på den väg som föreslås i reservationen 2 med ökade grundavdrag för folkpensionärerna innebär det, att vi alltmer avviker från skatteförmågeprincipen, och den bör ju ändå vara vägledande när vi skall fastställa beskattningen. Man skall skatta efter de inkomster och den nivå man lever på vare sig man är folkpensionär eller låginkomsttagare.

Den tredje reservationen har samlat den borgerliga delen av utskottet. I denna framförs krav på utredning och förslag om översyn av skattereglerna för inkomsttagare med särskilt låga inkomster. Man vill också ha en samordning av skatteregler och bidragsregler för folkpensionärerna.

Förra årets riksdag hade att ta ställning till ett liknande yrkande. Med hänvisning till låginkomstutredningens undersökningar avvisade vi då det framförda kravet på utredning. Man kan väl säga att i sak råder det inga delade meningar mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Det är en angelägen uppgift att åstadkomma större rättvisa och jämlikhet i beskattningen mellan olika kategorier av låginkomsttagare. Men här är det tillvägagångssättet som skiljer oss åt.

Låginkomstutredningen avser att under 1971 slutföra en undersökning om skatte- och socialpolitikens inkomstfördelade effekter. Vi menar att här kommer att föreligga ett undersökningsmaterial som kan läggas till grund för Kungl. Maj:ts handlande. Det finns alltså ingen anledning att nu beställa nya utredningar.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Herr Carlstein var en aning förvånad över att vi inte hade berört den frågan att de handikappade hade fått det bättre. Men det beror dels på omtanke om kammarens tid, dels på att man här inte brukar ta upp sådana saker som det råder enighet om utan främst diskuterar de reservationer som är avlämnade.

När det gäller åldringarna har vi den uppfattningen att ett bidrag är att föredra. Det är ju en principiell fråga och vi har också bedömt den rent principiellt.

Tisdagen den
1 juni 1971

*Skattefrihet för
kommunalt bo-
stadstillägg till
handikappade,
m. m.*

Vidare säger herr Carlstein att kostnaderna i fråga om de njursjuka bör bestridas av sjukvårdens huvudmän. Nu är det tyvärr på det viset att vi inte har de resurser som behövs för att vårda de njursjuka, och vi har heller inte fastställt några normer för hur bidrag skall utgå. Det är bakgrunden till reservationen i detta fall. Vi anser att problemet är så allvarligt att det bör observeras.

När det gäller folkpensionärerna har vi väl den uppfattningen att de är människor som har jobbat ett helt liv. Om de sedan vill fortsätta att jobba i stället för att ta ett bidrag, är detta en vinst för staten och samhället, som slipper ifrån vissa fyllnadsbidrag. Det finns alltså anledning att utreda denna fråga.

Låt mig till sist, herr talman, bara få fästa kammarens uppmärksamhet på att det har utdelats ett kartongtryck avseende reservationen 3, som alltså har ett något annat utseende än som framgår av skatteutskottets betänkande.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! Jag avsåg inte att vi skulle diskutera huruvida det var riktigt med detta bidrag eller skattelättnader för de handikappade, men jag riktade kammarens uppmärksamhet på att tre talare hade framträtt utan att nämna att vi har fattat ett viktigt beslut om skattelättnader när det gäller bostadstillägget till handikappade. Det var bara detta jag tyckte att kammarens uppmärksamhet borde fästas på.

Sedan säger herr Söderström att vi inte har tillräckliga resurser när det gäller att hjälpa de njurlidande. Det är väl riktigt och det kan vi beklaga. Men det är inte vi som sköter den saken, utan andra huvudmän har att söka lösningen på dessa problem. Det blir inte flera platser om vi biträder herr Söderströms förslag till lösning, nämligen att vi skall införa ytterligare ett avdrag i beskattningshänseende. Platserna och resurserna utökas inte därigenom, utan vad vi har att diskutera är om det är riktigare att införa ett avdrag vid beskattningen eller att ge ett bidrag till de kostnader som är förenade med den behandling som sker i hemmen. Där menar jag att det måste vara riktigare med ett bidrag, eftersom ett avdrag slår så väldigt olika beroende på var patienten befinner sig i beskattningshänseende. Den som ligger högt på inkomstskalan tjänar betydligt mer på ett sådant system som herr Söderström företräder än på det system som jag önskar få genomfört.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna A och B 1

Kammaren biföll vad utskottet i dess punkter hemställt.

Punkterna B 2 och B 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr

Larsson i Umeå begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 101

Tisdagen den
1 juni 1971

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkterna B 2 och B 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Skattefrihet för kommunalt bostadstillägg till handikappade, m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Umeå begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 135
Avstår - 6

Herr Nilsson i Tvärålund (c) anmälde att han avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Punkten B 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Nilsson i Trobro och Söderström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten B 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Nilsson i Trobro och Söderström.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 246
Nej - 37
Avstår - 5

Punkten B 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Nilsson i Trobro och Söderström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderström begärt votering upplästes och godkändes följande

Tisdagen den
1 juni 1971

Ändring i förordningen om automobilskatt

voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 36 punkten B 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Nilsson i Trobro och Söderström.

Vid omröstning genom uppläsning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	250
Nej	–	37
Avstår	–	2

Punkten B 7

Utskottets hemställan bifölles.

§ 18 Ändring i förordningen om automobilskatt

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 38 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1922:260) om automobilskatt jämte motioner.

I proposition 1971:97 hade Kungl. Maj:t under återopande av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 26 mars 1971 föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i förordningen (1922:260) om automobilskatt.

I propositionen hade förslagits att i förordningen (1922:260) om automobilskatt infördes bestämmelser som gav möjlighet till återbetalning av automobilskatt för lastbil, buss eller släpvagn som använts utom riket.

I detta betänkande hade behandlats

dels den i anledning av propositionen väckta motionen 1971:1447 av herr Komstedt, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om sådan ändring av bestämmelserna att rätten till tullfri införsel av drivmedel begränsades till högst 50 liter

dels de vid riksdagens början väckta motionerna
1971:237 av herr Petersson i Gäddvik m. fl.,
1971:591 av herrar Dahlgren och Eriksson i Ulfsbyn,
1971:622 av herr Nordgren m. fl.

Utskottets hemställde

A. att riksdagen med bifall till proposition 1971:97 skulle antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i förord-

ningen (1922:260) om automobilskatt,

B. att riksdagen skulle avslå följande motioner, nämligen

1. motionen 1971:237
2. motionen 1971:591
3. motionen 1971:622
4. motionen 1971:1447.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! I den tidsnöd kammaren befinner sig i skall jag inte uppta någon längre debatt eller diskussion om skatteutskottets betänkande nr 38, fastän det egentligen borde föranleda därtill. Låt mig bara till kammarens protokoll få anteckna att den i betänkandet behandlade propositionen inte tagit med hela utredningens förslag när det gäller beskattningen av drivmedel för de fordon, som befraktar den svenska marknaden. Jag har i min motion 1447 i likhet med utredningen försökt påvisa de orättvisor som finns. Den svenska åkerinäringen får betala ganska höga fordonsskatter och drivmedelsskatter. Den befraktar icke någon gång utländsk marknad. De svenska åkarna kan alltså inte i likhet med de utländska, som befraktar den svenska marknaden, införa 400 liter obeskattat bränsle.

Under förra året behandlades ett liknande ärende i riksdagen. Bevillningsutskottet sade i sitt betänkande att man vid nästa behandling borde ta hänsyn till det som då anförts. Trots detta har man inte i skatteutskottets betänkande liksom heller inte i propositionen närmare berört den del som gäller drivmedelsbeskattningen.

Herr talman! Jag vill med dessa få ord yrka bifall till motionen 1447.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1447, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 19 Trafiksäkerheten m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande nr 8 i anledning av motioner rörande trafiksäkerheten m. m.

I detta betänkande hade behandlats motionerna

1971:144 av herr Hedlund m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att ett program med riktlinjer för en så långt möjligt olycksfri trafik förelades riksdagen,

1971:202 av herrar Bengtsson i Landskrona och Henningsson,

1971:204 av herr Hjorth och fru Thunvall, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag angående 1. bestämmelser att motorfordon skulle utrustas för automatisk släckning av extra ljus vid avbländning till halvljus, 2. bestämmelser om förbud mot omkörning av stillastående skolbussar och motsvarande, 3. föreskrifter om att skolfordon skulle förses med särskilda varningsljus, 4. åtgärder för att öka användningen av reflexer för gående, 5. bestämmelser om att bilar

Nr 101

Tisdagen den
1 juni 1971

---

*Trafiksäkerheten
m. m.*

obligatoriskt skulle utrustas med säkerhetsbälten av rulltyp, samt att vad som i övrigt framhållits i motionen skulle beaktas i det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet,

1971:255 av herr Lindahl, vari hemställts att riksdagen skulle ge Kungl. Maj:t i uppdrag att förbereda en ändring i vägtrafikförordningen så att förbud mot omkörning av stillastående skolskjuts i trafik kunde införas,

1971:393 av herr Bohman m. fl., vari yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa att en förutsättningslös utredning tillsattes om trafiksäkerhetens organisation i syfte att nå största möjliga effekt och samordning på trafiksäkerhetsområdet, att den pågående utredningen om trafikolycksfallsstatistiken snarast framlade förslag om en mera differentierad statistik och undersökte möjligheten att upprätta en databank med relevanta uppgifter om inträffade trafikolyckor, att Kungl. Maj:t skulle överväga att delegera beslutanderätten om den övre hastighetsgränsen till länsstyrelserna, att halvljus på motorfordon blev obligatoriskt åtminstone under vinterhalvåret, att en gallring i skogen av trafikskyltar skulle eftersträvas, att propagandan om säkerhetsbälten och reflexband intensifierades, att vad i denna motion anförts om trafiksäkerheten vid skolskjutsning skulle beaktas, att i övrigt beaktades vad i denna motion anförts för att förbättra trafiksäkerheten,

1971:394 av herr Eriksson i Arvika m. fl.,

1971:400 av herr Helén m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en parlamentarisk utredning som fick till uppgift att utarbeta ett program innehållande mål, resurser, metoder och tidsplan för en samordnad satsning i syfte att som ett första mål åstadkomma en minskning av trafikolyckorna med minst 50 procent,

1971:403 av herrar Nelander och Petersson i Röstånga, vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag beträffande införande av en bestämmelse om förbud för motorfordon att passera skolskjuts som stannat på vägbanan för av- eller påstigning,

1971:409 av herr Stålhammar m. fl., vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att Kungl. Maj:t skulle 1. utfärda bestämmelser som ålade kommunerna att inrätta trafiksäkra väntplatser för eleverna i samband med skolskjutsar, 2. ge kommunerna anvisningar på olika möjligheter att anordna trafiksäkra vänt- och hållplatser vid äldre skolor, 3. uppdraga åt länskolnämnden och länsstyrelsen att årligen inspektera säkerheten i samband med skolbarnstransporter, 4. intensifiera arbetet på att utveckla en effektiv markering av skolskjutsar, 5. rekommendera kommunerna att samråda med skolskjutsentreprenörerna om säkerhetsbestämmelser och ordningsföreskrifter vid skolskjutsar, 6. påpeka för kommunerna behovet av samordning mellan skolskjutsar och allmänna kollektiva transportmedel,

1971:500 av herr Persson i Heden m. fl.,

1971:916 av herr förste vice talmannen Bengtson m. fl.,

1971:938 av fru Jonäng och herr Eriksson i Bäckmora, vari hemställts

att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t 1. kräva en intensifierad trafiksäkerhetspropaganda på i motionen anförda grunder, samt 2. anhålla om att riksdagen förelades ett program för en i möjligaste mån olycksfri trafik med en minskning av trafikolyckorna med minst 50 procent fram till mitten av 1970-talet,

1971:939 av herr Komstedt m. fl.,

1971:956 av herrar Polstam och Glimmér,

1971:957 av herr Polstam m. fl.,

1971:961 av fru Sundberg,

1971:972 av herr Zachrisson m. fl.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. skulle avslå motionerna 1971:144, 1971:400, 1971:938 och 1971:393, sistnämnda motion i vad den avsåg dels trafiksäkerhetens organisation, dels skrivelse till Kungl. Maj:t om förbättrad trafiksäkerhet, samt motionen 1971:204 i vad den avsåg det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet,

2. skulle avslå motionen 1971:202,

3. skulle avslå motionen 1971:500,

4. skulle avslå motionerna 1971:204 och 1971:956 i vad de avsåg automatisk släckning av extra ljus vid avbländning till halvljus, motionen 1971:939 i vad den avsåg utökad forskning angående bilars ljusutrustning samt motionen 1971:393 om obligatoriskt halvljus under vinterhalvåret,

5. skulle avslå motionerna 1971:394 samt 1971:393 och 1971:204, sistnämnda båda motioner i vad de avsåg säkerhetsbälten och reflexband,

6. skulle avslå motionen 1971:916,

7. skulle avslå motionen 1971:956 i vad den avsåg vindrutespolare,

8. skulle avslå motionen 1971:957,

9. skulle avslå motionen 1971:961,

10. skulle avslå motionen 1971:972,

11. i anledning av motionerna 1971:403 och 1971:255, 1971:393 och 1971:204, sistnämnda båda motioner i vad de avsåg trafiksäkerhet vid skolskjutsning och omkörning av stillastående skolbuss, samt motionerna 1971:204 och 1971:209, i vad de avsåg utmärkning av skolskjuts, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande omkörning av stillastående skolskjuts m. m.

12. skulle avslå motionen 1971:393 till den del motionen behandlades i detta betänkande men inte berördes under punkterna 1, 4, 5 och 11,

13. skulle avslå motionen 1971:939 till den del motionen behandlades i detta betänkande men inte berördes under punkten 4,

14. skulle avslå motionen 1971:409 till den del motionen behandlades i detta betänkande men inte berördes under punkten 11.

Reservation hade avgivits av herrar Gustafson i Göteborg (fp), Dahlgren (c), Persson i Heden (c), Sellgren (fp), Håkansson (c), Clarkson (m)

Nr 101

Tisdagen den
1 juni 1971

Trafiksäkerheten
m. m.

Tisdagen den
1 juni 1971

Trafiksäkerheten
m. m.

och Komstedt (m), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1971:144, 1971:400, 1971:938 och 1971:393, sistnämnda motion i vad den avsåg dels trafiksäkerhetens organisation, dels framställning till Kungl. Maj:t om förbättrad trafiksäkerhet, samt motionen 1971:204, i vad den avsåg det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om tillsättandet av en arbetsgrupp som även hade parlamentarisk representation och som fick till uppgift att utarbeta ett program innehållande mål, resurser, metoder och tidsplan för en samordnad satsning i syfte att som ett första steg åstadkomma en minskning av trafikolyckorna med minst hälften.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Om två arbetare blir instängda vid ett ras i ett tunnelbygge, dirigeras alla räddningskrafter dit utan hänsyn till kostnaderna. Hela nationen följer de två instängdas öde.

Om fyra människor befinner sig i en båt i sjönöd, dirigeras alla krafter till den platsen. Det gäller att rädda människoliv. Utan hänsyn till kostnader kan fartyg ändra kursen och man gör en samlad insats för att rädda dessa människor.

Men hur är det, herr talman, på våra vägar? Där dödas 1 300 människor om året. Nära fyra människor dör varje dag på våra vägar. Varje dag blir 70 personer skadade, och av dem blir 15 invalider eller svårt skadade. Forskaren Jan Thorson tror för övrigt att antalet såväl lindrigt som svårt trafikskadade i själva verket är tre gånger större än den officiella statistiken visar. Var tredje svensk riskerar att under sin livstid råka ut för en trafikolycka.

Man kan fråga sig hur detta kan få fortsätta. Varför blir det inte en större opinion? Varför anser man inte att denna massdöd och detta lidande på våra vägar skall motivera insatser som i alla fall ligger i närheten av dem man gör för att rädda människor som befinner sig i livsfara t. ex. ute på havet?

Kanske beror det i viss mån på att en del av dem som drabbas ligger tysta på kyrkogårdarna, utan möjlighet att väcka någon opinion. Många andra finns på sjukhusen – de lever visserligen, men de har ingen förmåga att kommunicera med yttervärlden. De flesta klarar sig och resonerar kanske som många av oss: "Det här var obehagligt och besvärligt, men det händer nog inte någon mer gång och det kommer nog inte att hända mig."

Olycksfallsutvecklingen på våra vägar är dock sådan att vi måste sätta in radikala åtgärder. För dem som inte har förbarmande med att andra människor dödas eller tillfogas omänskliga lidanden bör den samhälls-ekonomiska kostnaden vara ett kompletterande argument. Man beräknar att trafikolyckorna kostar samhället minst 2 500 miljoner kronor om året. Det blir ungefär 75 öre för varje körd mil – på trafiksäkerhetsforskning offrar vi ett tiondels öre per körd mil.

Nu görs ett bra arbete när det gäller trafiksäkerheten, herr talman. Det finns en planeringsnämnd vid statens trafiksäkerhetsverk, som har gjort upp ett mycket ambitiöst arbetsprogram. Men jag tror att man skall

komma ihåg två saker när man bedömer detta arbetsprogram.

För det första kan detta arbetsprogram ge resultatet att man håller trafikolyckorna ungefär på den nuvarande nivån. I och för sig är det bra, därför att vi har en kraftig ökning av bilantalet. Kan man hålla det absoluta antalet trafikolyckor på samma nivå trots en kraftig ökning av bilantalet har man ju ändå uppnått vissa resultat. Men om man eftersträvar att väsentligt sänka trafikolyckornas antal räcker inte de åtgärder som föreslås i det i och för sig utmärkta arbetsprogrammet.

För det andra skall man komma ihåg att det i förordet till arbetsprogrammet står, att man utgår från anslagsnivån i trafiksäkerhetsverkets äskanden till Kungl. Maj:t. Trafiksäkerhetsverket begärde, när det gäller dess allmänna verksamhet, mer än en fördubbling av anslaget – från 10 miljoner kronor till 22 miljoner kronor. Man fick en ökning om 288 000 kronor i stället för de 12 miljoner kronor man begärt. Därför är det alldeles klart att programmet inte kan förverkligas i den takt som avsågs när det utarbetades.

Om man avsevärt vill minska trafikolyckornas antal behövs speciella åtgärder. Generaldirektören i trafiksäkerhetsverket Lars Skiöld har i en artikel, som finns återgiven i verkets egen publikation TSV-kontakt, uttalat följande: "För att få ned antalet offer för trafiken trots den fortsatta trafikökningen krävs därför inte bara att vi intensivt jobbar vidare med hittills använda metoder utan också att vi får möjligheter att sätta in helt nya och radikala åtgärder, som kommer att kräva att vi får väsentligt ökade resurser – – –."

Det är med utgångspunkt från denna tankegång som trafiksäkerhetsverkets chef har gjort sig till talesman för – dvs. att vi behöver sänka antalet offer betydligt och att vi i det syftet måste sätta in helt nya och radikala åtgärder – som vi reservanter har hemställt att det skall tillsättas en arbetsgrupp. Denna skulle få i uppdrag att utarbeta ett program, innehållande mål, resurser, metoder och tidplan för en samordnad satsning i syfte att som ett första steg åstadkomma en minskning av trafikolyckorna med minst hälften.

Det finns en forskargrupp vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg – SCAFT – som för övrigt i mycket stor utsträckning används av kommunikationsdepartementet. Den har lagt fram ett program för att sänka trafikolyckorna som ett första mål med hälften. Det har publicerats i boken Vägen till trafiksäkerhet. Jag vill, herr talman, nu inte närmare gå in på alla de förslag som gruppen lägger fram i detta hänseende. Låt mig bara nämna några.

För att få en ökad trafiksäkerhet behöver vi förbättra vägstandarden – i första hand bygga bort de trafikfallor som finns på olika håll men också på längre sikt se till att vägarna blir av den beskaffenheten att man kan reducera trafikolyckornas antal. Man behöver också en ökad satsning på kollektivtrafik, då det ju är klarlagt att kollektivtrafiken har mycket mindre olycksfallsrisker än annan trafik. Vi behöver vidare en ökad trafikutbildning och en integrerad trafikutbildning i skolväsendet. Vi behöver en bättre trafikövervakning. Man måste visa ökat intresse för bilarnas konstruktion och för säkerhetsbestämmelser. Trafikplaneringen, inte minst frågan om separering av olika trafikslag, måste ägnas stor

Tisdagen den
1 juni 1971

Trafiksäkerheten
m. m.

uppmärksamhet, liksom frågan om differentierade hastighetsbestämmelser. Forskningen måste få ökade resurser.

En annan mycket viktig sak i sammanhanget är nykterheten i trafiken. Jag såg en uppgift häromdagen att på amerikanska vägar dödas på grund av rattnykterhet fem gånger så många amerikaner som i Vietnamkriget.

Herr talman! Jag skall gärna bekänna att jag är litet besviken på att vi inte har lyckats få enighet kring detta förslag i trafikutskottet. Jag vet att man på inflytelserikt håll inom regeringspartiet har uttalat sig för en arbetsgrupp av detta slag. Frågan är av den karaktären att det borde vara motiverat att vi här gör en helhjärtad satsning för att avsevärt minska trafikolyckorna. Jag tycker, herr talman, att vi skall göra ett försök på detta område. Låt en arbetsgrupp utarbeta ett program, med förslag till finansiering, och låt oss sedan ta ställning till om man på denna väg kan förverkliga syftet. Kan syftet förverkligas måste det vara motiverat att göra en helhjärtad satsning.

Detta innebär inte på något sätt att trafiksäkerhetsverkets nuvarande arbete eller det övriga arbete som utförs på trafiksäkerhetens område skall eftersättas. Det arbetet skall fortgå och det skall utvidgas ytterligare. Här gäller det att få en arbetsgrupp som planerar för en speciell satsning i syfte att radikalt sänka antalet trafikolyckor.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Trafikdöden har blivit en verklig folksjukdom. Varje år omkommer i trafikolyckor närmare 1 400 människor. Dessutom skadas svårt över 6 000 och många av dessa blir invalider för livet. Under 1960-talet skadades i trafikolyckor cirka en kvarts miljon människor mer eller mindre svårt.

De mänskliga lidanden och tragedier som är förenade med trafikolyckor kan inte beskrivas, än mindre mätas med ekonomiska mått.

Men samhällets kostnader för trafikolyckorna kan mätas med ekonomiska mått. De beräknas till ungefär 2 500 miljoner kronor om året. Det finns de som menar att dessa beräkningar är låga och att kostnaderna uppgår till ännu högre belopp.

Trafikutskottets betänkande rörande trafiksäkerheten har sålunda i sanning en mörk bakgrund. I en partimotion från centerpartiet har hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om att ett program med riktlinjer för en så långt möjligt olycksfri trafik förelägges riksdagen, och det finns också andra motioner med samma grundtanke.

Radikala åtgärder måste vidtagas med snabb verkan för att olycksfrekvensen skall kunna nedbringas. Jag föreställer mig att ingen i denna kammare har en annan uppfattning. Trafikutskottet har också understrukit trafiksäkerhetsfrågornas utomordentliga vikt liksom betydelsen av ett samlat program för åtgärder i akt och mening att nedbringa trafikolyckornas antal. Utskottsmajoriteten har dock inte kunnat följa upp det i åberopade motion framförda kravet om ett samlat program för en så långt möjligt olycksfri trafik. Detta är verkligen att beklaga.

Visserligen har trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vidtagits, och utskot-

tets ordförande har åberopat det arbetsprogram för ökad trafiksäkerhet som planeringsnämnden vid statens trafiksäkerhetsverk har presterat. Det är gott och väl i och för sig. Men detta till trots har man inte lyckats minska olycksfallsfrekvensen. Det krävs att medel ställs till förfogande och att dessa används rationellt och på ett ändamålsenligt sätt.

Självfallet måste en rad samverkande åtgärder genomföras. Jag skall endast beröra några av dessa. I denna kammare har gång efter annan påtalats sambandet mellan vägstandard och trafikolyckor. Dålig vägstandard har mången gång givit upphov till katastrofala trafikolyckor. Det är därför ett krav som sannerligen behöver prioriteras att det ges möjlighet till förbättring av vägstandarden genom ökade väginvesteringar för att man därigenom skall kunna uppfylla högt ställda trafiksäkerhetskrav på landets vägnät, ett behov som i nuläget är allt annat än tillgodsett. Detta kostar pengar, stora pengar. Men den satsningen är ändå välgrundad.

Nu kan man emellertid göra punktinsatser med ganska god effekt på vägstandarden. Det kan inte vara nödvändigt att långa tider avvakta ordinarie utbyggnader enligt fastställda flerårs- och fördelningsplaner. Temporära åtgärder eller, om man så vill, provisoriska åtgärder behöver inte vara så kostnadskrävande och utgifterna härför kan inkluderas i senare utbyggnader. Det väsentliga är ändock att avhjälpa de värsta trafikfällorna.

Här i landet har sedan 1968 tillämpats en generell hastighetsbegränsning på 90 km i timmen med något undantag, bl. a. för motorvägar. Lokala bestämmelser föreskriver dessutom en lägre hastighet, 50 eller 70 km i timmen. Men när en sådan hastighetsbegränsning upphör markeras detta med den skylt som används för hastighetsbegränsning till 90 km i timmen. I vissa fall är detta helt felaktigt. Det kan gälla vägar av sådan beskaffenhet att det är förenat med ren livsfara att där färdas med en hastighet av 90 km i timmen. Det finns t. o. m. enskilda vägar med 90-kilometersskyltar – krokiga och smala vägar, där det är helt otänkbart med en dylik hastighet.

Nu kan man givetvis framhålla att farten skall anpassas efter omständigheterna. Visst är det så, men man kan ändå inte komma ifrån att en skyltning av detta slag har en psykologisk verkan på vissa trafikanter.

Vi har därför i en motion, nr 500, hemställt att hastighetsbegränsning till 90 km i timmen skall anges med förbudsmärke endast där annan högre hastighetsbegränsning upphör och att övergång från lägre hastighetsgräns än 90 km i timmen skall utmärkas med märke nr 170, "Hastighetsbegränsning upphör". Det har säkerligen psykologisk betydelse om man tar bort denna 90-kilometersskylt vid vägar, där det är otänkbart att köra med 90 km i timmen utan att sätta liv och lem i fara.

Trafikutskottet har i sitt betänkande hänvisat till den år 1968 antagna FN-konventionen om vägmärken och trafiksignaler. Det kan i och för sig vara riktigt att verka för enhetliga trafikmärken över hela världen, men en något så när praktisk tillämpning torde ändå vara nödvändig och vällovlig. Jag hoppas därför att denna fråga kommer att uppmärksammas, som utskottet skriver, vid det fortlöpande internationella samarbetet inom trafikområdet. Om inte detta görs inom en nära framtid, förbehåller jag

mig givetvis rätten att återkomma i det här sammanhanget.

Till slut, herr talman, vill jag ta upp en annan sak. För någon månad sedan publicerade bilregisterutredningen ett betänkande med förslag till nytt bilregister. Utredningen tar upp frågan om reflekterande material i bilskyltarna och konstaterar att man genom att använda sådant material kan öka möjligheterna att observera fordon i trafiken under mörker och höja läsbarheten hos skyltarna. Fordon med reflekterande skylt upptäcks på betydligt längre avstånd än ett fordon med skylt av icke-reflekterande material. Det skulle alltså vara en väsentlig trafiksäkerhetspolitisk åtgärd att föreskriva reflekterande skyltar.

Ändå anser sig utredningen inte kunna förorda sådana skyltar. Skyltar av reflekterande material skulle bli mer än två gånger så dyra, hävdar utredningen. Detta är dock fel. Tillverkare av sådana skyltar gör gällande att merkostnaden för två skyltar blir tre kronor. Utredningen beräknar kostnaden för två vanliga skyltar till åtta kronor. Skyltar i reflekterande material skulle sålunda komma att kosta elva kronor per fordon. Är det inte värt att i trafiksäkerhetens intresse ta denna obetydliga merkostnad?

Trafikolyckornas utveckling är så skrämmande att extraordinära åtgärder ofördröjligen måste vidtagas. Jag tror att man i det här sammanhanget måste gå ett steg längre än vad majoriteten i utskottet har gjort. Därför ber jag, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till reservationen.

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! Det är naturligtvis svårt att gradera vikten och värdet av de frågor som vi har att behandla här i riksdagen, men alla torde vara överens om att trafiksäkerhetsfrågan är bland de allra viktigaste och egentligen värd en omfattande debatt, helst en resultatrik sådan. Nu har emellertid kammaren råkat i sådan tidsnöd att här inte skall slösas med onödiga upprepningar. Jag tycker att trafikutskottets ordförande herr Gustafson i Göteborg och nu senast herr Persson i Heden har sagt så pass viktiga ting som gäller den borgerliga synen på trafiksäkerhetsfrågorna att jag kan inskränka mig till att för moderata samlingspartiets del ge reservationen till trafikutskottets betänkande nr 8 vårt stöd. Jag yrkar, herr talman, bifall till den reservationen.

Men innan jag lämnar talarstolen vill jag framhålla ett par saker som i dagens läge bör ytterligare understrykas. Jag tänker då på vad man kan göra för att tillförsäkra vissa befolkningsgrupper en säkrare trafikmiljö. De flesta av oss har säkerligen läst Skandias utredning om barnet i trafikmiljön. I den finns uppräknade en rad åtgärder som utredningen i fråga rekommenderar för att göra barnen säkrare i vår trafikmiljö. Även om sådana saker kostar pengar är de så viktiga att man inte skall hesitera för kostnaden. Barn förstår inte de vuxna trafikanternas beteende och omvänt har de vuxna trafikanterna inte möjlighet att sätta sig in i barnens impulsiva sätt att röra sig i vår trafikmiljö. Vi måste helt enkelt lägga ner mera arbete och mera pengar, t. ex. på att skydda utfarter från villaområden och på skilda trafikbanor för barn och den övriga trafiken. Jag tänker också på den befolkningsgrupp som nått så långt upp i ålder att den har svårt att klara sig och är rädd för att gå ut i trafiken. Det

sades i ett TV-program häromdagen, att många gamla har skräck för att ens gå ut, att de inte klarar det höga tempot och knappt vågar gå över gatan. Det sista har vi flera exempel på från den allra senaste tiden, när folk här i Stockholm, äldre människor, blivit överkörda vid övergångsställen för att trafikanterna litat på att de ser upp på ett helt annat sätt än vad de fysiskt och psykiskt har förmåga till.

Detta om detta. Trafiksäkerhetsfrågorna måste ligga oss varmt om hjärtat här i riksdagen. Vi måste göra allt för att se till att det blir mindre skadeverkningar, mindre lidanden här i landet på grund av trafikolyckor.

I detta sammanhang vill jag också ta upp frågan om bashastighet 70 som förvisso har upprört många i den svenska allmänheten. Det är som jag ser det – och det är en personlig deklARATION – en högeligen tivelaktig åtgärd, ett beslut tillkommet med stor självrådighet från regeringens sida utan att man tillräckligt pejlade meningställningarna hos andra grupper som har något att säga om dessa saker. Det är uppenbart att den svenska allmänheten när den i sommar skall trafikera våra vägar många gånger och mycket ofta kommer att finna den bestämmelsen meningslös och föga vettig.

Det är i hög grad diskutabelt om generella hastighetsbegränsningar av denna typ, med en så pass låg bashastighet som 70, verkligen kan uppfattas av den normala trafikanten som säkerhetsbefrämjande. Många tror – och jag med dem – att vi får långa, långa bilköer som i stället för att sänka antalet trafikolyckor kommer att öka dem. Irritation kommer att uppstå i köerna, förhastade omkörningar kommer att göras och ytterligare trafikolyckor blir följden. Den svenske trafikanten kommer att svårt frestas till ideliga lagbrott.

Jag är angelägen att i sammanhanget understryka att det från såväl finsk som dansk sida framförts stor skepsis visavi hastighetsbegränsningar som ett trafikolycksnedsättande medel.

I detta anförande instämde herr Komstedt (m).

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Tillfälligheterna har gjort att vi har fått ett synnerligen aktuellt datum för vår debatt i riksdagen kring trafiksäkerheten. Det är den 1 juni och vi har bakom oss helgtrafiken under pingsten som skördat sina offer. Det utgör på sitt sätt den skrämmande bakgrunden.

Men den 1 juni är också den dag då de nya fartgränserna träder i kraft som ett försök att dämpa farten och minska olyckorna. Jag vet liksom herr Clarkson att det råder delade meningar om fartgränserna, men eftersom alla tidigare talesmän här i denna debatt har varit av den meningen att exceptionella åtgärder måste till, finner jag det för min del helt acceptabelt att man också prövar fartgränserna under den sommar som nu ligger framför oss.

Vi vet ju att sommaren är den tid på året då olycksfallen i trafiken går i topp. Under de senaste åren har man just under sommarmånaderna kunnat iakttä en chockartad ökning av olycksfrekvensen.

Det är tre situationer som hör till de mest olycksbelastade – det är vänstersväng i korsning, det är omkörning och det är utfart på huvudled.

Vi vet att vi inför midsommarhelgen och inför industrisemestern – vid dess början och vid dess slut – har att emotse särdeles farofyllda situationer ute i den intensiva trafiken. Mot den bakgrunden tycker jag att vi här i riksdagen som anser att exceptionella åtgärder måste vidtas inte kan vända oss mot ett försök att genom dämpad hastighet minska antalet svåra olycksfall i trafiken.

Det kommer för övrigt att bedrivas en intensiv trafikövervakning i sommar – vi känner till sedan förra sommaren vad detta betyder. Jag har mig bekant att rikspolisstyrelsen har beslutat om en trafikövervakning av synnerligen stor omfattning från den 1 juni t. o. m. den 30 september. Alla tillgängliga resurser kommer därvid att sättas in i den trafikövervakande verksamheten. Det kommer att bli en intensiv övervakning med motorcykelpatruller på vissa vägar; det kommer att bli en övervakning med helikopter i samarbete med markpatruller; det kommer att bli en koncentration av alla övervakningsresurser länsvis under vissa dagar på särskilt angivna huvudvägar. Ansträngningarna kommer att koncentreras till Europavägar i anslutning till skolavslutningen, midsommarhelgen och som jag nämnde, industrisemestern. Antalet polismän, helt engagerade i den trafikövervakande verksamheten i sommar, kommer att uppgå till 1 426 och dessutom kommer naturligtvis många kolleger att vara engagerade i det på deltid.

Det sägs ofta i pressen att polisen inte har tid att syssla med den trafikövervakande verksamheten. Det kan därför vara skäl att erinra om de personella resurser som sätts in men också om att 496 bilar och 417 motorcykelpatruller ställs till förfogande samt att 18 helikoptrar kommer att användas från den 18 juni. Det blir sålunda en samverkan mellan luftburna patruller och markpatruller.

Jag har velat säga detta därför att jag häromdagen i en stor tidning läste att man ansåg att polisen inte hade satt in de resurser som erfordrades. Jag erkänner att de är knappa och att ännu större resurser hade behövts, men rätt skall vara rätt och jag har därför velat teckna denna bakgrund.

Jag har lyssnat på de tre talesmännen för den gemensamma reservationen. Låt mig slå fast en sak som är så självklar att den inte skulle behöva diskuteras. Jag utgår nämligen från att vi alla, trots att olika meningar har kommit till uttryck i utskottet, är lika intresserade och positivt engagerade i trafiksäkerhetsarbetet. Jag kan i likhet med ordföranden verkligen beklaga att inte trafikutskottet på denna punkt kunnat åstadkomma enighet.

I den gemensamma reservationen från de borgerliga representanterna i utskottet föreslås att en arbetsgrupp med parlamentariskt inslag skall tillsättas. I folkpartimotionen talades om en parlamentarisk utredning. Det har sålunda blivit en nyansskillnad, men i stort sett är det väl samma sak som krävs. En ny utredning ovanpå alla de expertgrupper och utredningar som nu arbetar skulle enligt vår mening fördröja och splittra det nu i skyndsamt takt bedrivna trafiksäkerhetsarbetet, och det vill vi inte vara med om.

I reservationen talas om behovet av "väsentligt ökade resurser". På den punkten kan jag instämma; jag konstaterar emellertid att reserver-

na bara i allmänna ordalag talar därom och inte har följt upp denna tankegång — de nöjer sig med den kostnadsram som Kungl. Maj:t har angivit. Några krav på ökade resurser i nuläget reses alltså inte, vilket kan vara värt att notera. Vi har alltså samma åsikt på denna punkt. Utskottsmajoriteten skriver nämligen: "Ökade medel måste också framdeles ställas till förfogande."

Vad vill då reservanterna? De vill tillsätta en arbetsgrupp, en ny utredning med experter och representanter för de politiska partierna. De arbetsuppgifter som skisseras i reservationen och som vår ordförande antydde i sitt inlägg ligger helt inom ramen för nuvarande trafiksäkerhetsarbete, och jag vågar påstå att det finns inget nytt som motiverar reservationen.

Det talas om behovet av sanering av trafikmiljön, om ökade forskningsanslag, om trafikutbildning i skolan och om intensifierad trafikövervakning. Det är riktigt, allt detta, och det är det arbetet som bedrivs för närvarande. Men genom att räkna upp en rad frågor och områden som måste ägnas stor uppmärksamhet skapar man enligt min mening felaktigt intrycket att det inte på alla håll finns ett lika stort intresse för de här frågorna. Vi är, det vill jag starkt betona, lika angelägna att steg för steg minska antalet trafikolycksfall. Det är bara *metoderna* för hur vi skall nå dithän som vi i dag diskuterar.

Vi har i trafikutskottet haft anledning att titta på arbetsprogrammet för ökad trafiksäkerhet, framställt av planeringsnämnden vid statens trafiksäkerhetsverk. Jag vill verkligen rekommendera kammarkollegerna att ta del av den skriften. Bara ett axplock ur densamma ger vid handen att det för närvarande finns inte mindre än 153 utredningar på detta område. De redovisas av TSV i det aktuella arbetsprogrammet. Man har för det första statistiska undersökningar till ett antal av 22. Man har för det andra en verksamhet med primärt sikte på trafiken. Antalet sådana grupper, arbetsgrupper och projektgrupper är 47. Man har för det tredje en verksamhet med primärt sikte på fordonet. Antalet studiegrupper uppgår till 35. Man har för det fjärde en verksamhet med primärt sikte på vägen. Antalet grupper som studerar den problematiken är 40. Dessutom har man för metodutveckling 9 olika arbetsgrupper i verksamhet. Allt som allt 153 — kan vi mer begära? Jag tycker att här täcker man i praktiskt taget alla områden.

Det talas ibland i trafiksäkerhetsdebatten om splittring och behov av samordning, och den kan naturligtvis alltid bli bättre. Trafiksäkerhetsarbetet är, som jag ser det, något av en folkrörelse som engagerar oss alla. Men vi politiker skall inte klaga över splittringen. Vi kan ju inte ens i trafikutskottet bli överens om hur vi skall behandla ett knippe motioner. Trafiksäkerhetsverket har verkat i tre år och några månader; det tillkom ju den 1 januari 1968. Det har haft begränsade resurser, men enligt min mening har det under den korta tid det verkat ändå utfört ett fint jobb. Sedan har vi rikspolisstyrelsen, som jämsides med alla andra uppgifter också ägnar sig åt den intensifierade trafikövervakning, inte minst i sommar, som jag inledningsvis antydde. Vi skall i det sammanhanget heller inte glömma bort NTF som i sin skolverksamhet utför ett utomordentligt gott arbete.

När jag talar om att trafiksäkerhetsarbetet är något av en folkrörelse gör jag det mot den bakgrunden att jag vet att det inte bara är riksdagen som anslår medel för sådan verksamhet. Jag känner exempelvis till att innevarande år har försäkringsbolagen till NTF anslagit inte mindre än 3,3 miljoner kronor, och det gör man i ett för försäkringsbolagen ansträngt ekonomiskt läge. Det vittnar om att på många håll i vårt samhälle har man blicken öppen för de krav som ställs på detta område och är också beredd att göra en insats.

Mot den här bakgrunden borde trafikutskottet enligt min mening ha haft goda utsikter, om viljan varit god, att skriva sig samman. Men då återkommer vi till det som vi talade om för några veckor sedan i samband med den trafikpolitiska debatten, nämligen folkpartiets övertro på nya utredningar. Varken centerpartiet eller moderaterna vågade eller ville på sluttampen gå emot, och vi upplevde, som vi ibland gör i det politiska arbetet, att trillar en så trillar alla.

Men är vi i stort sett överens, så är reservationen enligt min mening överflödigt. Och är vi mycket oense så framgår inte detta klart av reservationens mjuka och svepande formuleringar. Uttrycket "berget som födde en råtta" rinner mig osökt i tankarna när jag tar del av folkpartimotionen i januari och reservationen nu i maj – reservationen bygger ju i stort sett på denna motion.

Vår målsättning är att år från år minska antalet trafikolyckor och antalet dödade och skadade vid sådana olyckor – att så att säga bryta kurvorna. Det finns i varje sekund miljoner möjligheter till olyckor, och vi har att se fram emot fortsatt ökning av bilbeståndet under 1970-talet. Även om man inte helt kunnat nå målet att minska antalet olycksfall i trafiken – en följd av den fortlöpande och snabba utvecklingen av bilbeståndet och trafiken – kan man likväl notera att vi under de senaste fyra åren haft färre trafikolyckor och färre dödade och skadade än vad vi hade under fyraårsperioden 1963–1966 och att vi exempelvis 1970 alltså hade lägre siffror än 1966 i fråga om såväl antalet olyckor som antalet dödade. Detta konstaterande får inte vantolkas dithän att jag skulle vara nöjd och belåten. Arbetet på trafiksäkerhetsområdet kommer fortgående att intensifieras under 1970-talet. Den internationella statistiken visar emellertid att våra ansträngningar på detta område inte varit alldeles förgäves.

Det som behövs i dag är enligt min mening inte en ny utredning. Det som behövs – och därom är vi ju alla överens – är mera pengar. Det mycket omfattande trafiksäkerhetsarbete som bedrivs i nära samverkan mellan ett stort antal myndigheter inom olika samhällsområden måste ges ökad intensitet och effektivitet genom en förstärkning av de resurser som står till förfogande. Då det för närvarande anses ekonomiskt nödvändigt att iaktta stor återhållsamhet när det gäller de mera kostnadskrävande åtgärderna såsom ökat vägbyggande, skärpt trafikövervakning etc., är det desto angelägnare att satsa de relativt små medel som erfordras på förbättrad trafikreglering, ytterligare skärpning av säkerhetskraven på fordonen, vidgad information etc. Men för detta arbete krävs det ju inte någon ny utredning.

Ibland förefaller det mig som om reservanterna inte kände till att det

sedan tre år tillbaka förekommer ett mycket omfattande samarbete mellan de olika myndigheter vilkas verksamhet på ett eller annat sätt berör säkerheten i trafiken. Detta samarbete sker dels inom ramen för gemensam planeringsnämnd och gemensamma arbetsgrupper, dels genom ett mycket intensivt samarbete under hand på olika nivåer. Just den omständigheten att samarbetet spänner över nästan alla samhällsområden gör det nödvändigt att det gemensamma arbetsprogrammet utformas i tämligen kortfattade fastlägganden av vad som skall göras och vem som skall göra vad under den tidsperiod som programmet omfattar. Det är väsentligt att man – som här skett – gemensamt kommer överens om vad var och en har att uträtta inom en viss period och att man också sedan går igenom att allt blivit gjort. Den närmare planeringen av de olika åtgärderna måste sedan ske hos den närmast ansvariga myndigheten, trafiksäkerhetsverket, med inriktning på att fullfölja åtaganden enligt arbetsprogrammet men också med beaktande av de övriga behov och intressen som myndigheterna har att tillgodose.

Det är just omfattningen och bredden av trafiksäkerhetsarbetet – med ett femtontal myndigheter representerade i trafiksäkerhetsverkets planeringsnämnd och ytterligare ett tjugotal myndigheter som medverkar i olika delfrågor – som gör det nödvändigt att använda en sådan form av gemensam planering.

Sammanfattningsvis kan man säga att det nu finns ett etablerat samarbete över hela det stora fält som berör säkerheten i trafiken, att det finns en gemensam målsättning för detta arbete och att underlag tas fram för en ytterligare precisering av denna målsättning samt att gemensamt arbetsprogram utarbetats för vad som skall göras som kan tjäna som grundval för det fortsatta arbetet.

Herr talman! Men hänvisning till det här anförda och de synpunkter jag gjort mig till tolk för ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr tredje vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19,30.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det arbetsprogram som herr Lindahl har talat om kan inte förverkligas i den omfattning som man utgått från därför att man inte har gett trafiksäkerhetsarbetet de resurser som myndigheterna räknade med när de gjorde upp detta program.

När man lyssnar till herr Lindahl får man den uppfattningen, att några väsentligt ökade resurser kan man inte räkna med för trafiksäkerhetsarbetet i framtiden. Herr Lindahl säger att det egentligen inte finns några nyheter i reservationen. Men vad som saknas i det nuvarande trafiksäkerhetsarbetet är just en prioritering och tidsplanering, så att vi får en målsättning när det gäller att väsentligt nedbringa antalet trafikolyckor. Och där vill jag på nytt hänvisa till det som generaldirektör Skiöld i trafiksäkerhetsverket har sagt, att det verkar som om den nuvarande nivån på trafikolyckorna skulle vara det minimipris för bilismen som vi får betala. Men han säger också: "För att få ned antalet offer för trafiken

trots den fortsatta trafikökningen krävs därför inte bara att vi intensivt jobbar vidare med hittills använda metoder utan också att vi får möjligheter att sätta in helt nya och radikala åtgärder. -- --."

Det är därför som åtgärder har begärts av SCAFT-gruppen vid Chalmers. Och medlemmarna av den gruppen är inte okunniga på det här området, herr Lindahl. De har begärt att dessa åtgärder skall vidtas och de har begärt ett tidsplanerat program. Det kommer att kosta pengar – det är sant. Med hittillsvarande metoder har vi ju inte lyckats motivera någon väsentligt ökad kostnad. Men låt en sådan här arbetsgrupp arbeta ut förslag till ett program som innebär att – som ett första steg – sänka antalet trafikolyckor med hälften. Det kommer att kosta pengar, men låt denna grupp också tala om hur mycket pengar det kommer att kosta. Låt gruppen föreslå den finansiering som vi måste vara beredda att svara för och låt oss sedan ta ställning till gruppens förslag. Jag tycker att det är en sak som vi är skyldiga dem som omkommer på våra vägar.

Och när herr Lindahl är så stor motståndare till en arbetsgrupp vill jag säga, att socialdemokraternas främste företrädare i trafikfrågor, vice ordföranden i trafikutskottet herr Mellqvist, begärde för några månader sedan i riksdagen att regeringen mycket snart skulle ta initiativ för tillsättande av en parlamentarisk grupp som tillsammans med trafiksäkerhetsverket, NTF, trafikforskare, polismyndigheter och andra organ som verkar för en säkrare trafik så snabbt som över huvud taget är möjligt skall kunna samordna redan vunna erfarenheter och lägga fram ytterligare förslag. Jag instämmer helt med herr Mellqvist på denna punkt.

Herr PERSSON i Heden (c) kort genmäle:

Herr talman! Ja, herr Lindahl, visst hade det varit fördelaktigt om vi kunnat få ett enigt utskottsbetänkande, men det beror ju inte på bara en grupp om det skall lyckas, utan då måste samtliga partier vara intresserade av en samskrivning. Det gick inte i detta fall.

Inte heller förhåller det sig så som herr Lindahl påstod, att man i det ena partiet inte vågade för det andra partiets skull. Där har ju var och en rättighet att handla som man vill, och det gör vi också. Men även på motsatta sidan måste det finnas ett intresse, om man skall åstadkomma en samskrivning i en fråga.

Enligt herr Lindahl skulle reservationen vara överflödigt, eftersom det inte har framkommit någonting i den som talar för dess berättigande. Då vill jag bara peka på en enda sak, nämligen vad som står i utskottets utlåtande på s. 12, där vi i reservationen bl. a. säger följande: "Vägsektorn måste ägnas stor uppmärksamhet. Genom ökade väginvesteringar på grundval av en vägplanering som tillgodoser högt ställda trafiksäkerhetskrav torde sålunda många olycksrisker kunna elimineras." Det är inte utskottsmajoriteten som har skrivit det. Utskottet har endast nämnt vägsektorn. Bara detta torde ha varit motivering nog för att skriva reservationen.

Vad sedan målsättningen för trafiksäkerheten beträffar är denna för centrens vidkommande alldeles klar. Vi har inte vågat sträcka oss längre än till att i första hand försöka minska antalet trafikolyckor med hälften. Härmed kunde man i Aftonbladet läsa en artikel i vilken det

omtalades att trafiksäkerhetsverket skall presentera ett utkast, som går ut på att om vi vill sänka antalet trafikolyckor med 20, 40 eller 60 procent, så är det beroende på hur mycket pengar som står till förfogande. Så är det, men det är beklagligt att behöva säga det. Det fordras mycket pengar, om vi skall kunna sänka antalet trafikolyckor med 60 procent, men jag vill försäkra att i det fallet kommer inte centern att svika. Vi anser det vara så väsentligt att nedbringa antalet offer för denna folksjukdom – som jag kallade trafikolyckorna för i mitt första anförande – att pengarna inte får vara avgörande för om vi skall rädda människoliv. Detta är alldeles självklart.

Herr LINDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är några fakta som jag vill peka på och som det kan vara skäl att hålla i minnet.

År 1967 beslöt riksdagen att tillsätta ett särskilt trafiksäkerhetsverk, vars uppgift och primära ansvar skulle vara att svara för en samordning av trafiksäkerhetsarbetet på alla dess olika avsnitt och områden. Trafiksäkerhetsverket tillsattes sedan den 1 januari 1968. Det har alltså till dags dato förflutit tre år och fem månader. Verket fick starta med ganska små resurser, och den årliga ökningen har inte varit alltför storslagen. Men jag vågar påstå att trots detta har trafiksäkerhetsverket ständigt presenterat nya idéer och uppslag. Listan över de projekt som ingår i det aktuella arbetsprogrammet upptar inte mindre än 153 olika initiativ och idéer. I det programmet ryms det mycket. Jag vill också påstå att det arbete som under de senaste åren har bedrivits här i Sverige på detta område t. o. m. har väckt internationell uppmärksamhet. I motsats till flera andra länder har vi under de senaste fyra åren kunnat notera förändringar i positiv riktning. Men när jag säger det vill jag tillägga, som jag brukar göra, att jag är angelägen om att betona att jag inte är nöjd med det. Om jag tidigare har pekat på att trafikutvecklingen inte är ogynnsam, har jag nämligen från tidningshåll blivit beskylld för att vara helt nöjd med utvecklingen i och för sig, och det är jag naturligtvis inte. Vad gör då reservanterna? De föreslår inte mera pengar, trots allt som här har sagts, däremot att en ny arbetsgrupp skall tillsättas. Därmed skulle TSV befrias från en del av ansvaret, kan man förmoda. Vi har lagt ansvaret på en bestämd myndighet; där är man engagerad och följer arbetet dag för dag. Man har det knapert, men man har, som jag ser det, varit framgångsrik på många punkter. Utskottet fick också ett starkt intryck av detta vid sitt besök på verket för en tid sedan. Det är därför jag menar att en ny arbetsgrupp, såsom reservanterna har tänkt sig, skulle verka splittrande. Det skulle nämligen betyda att man tar ifrån verket en del av ansvaret. Det kommer sannolikt att bli så att samma experter tillsätts i den nya arbetsgrupp och utredning som reservanterna har tänkt sig – vi har inte så många experter på detta område i vårt land.

Vi kommer också, herr Gustafson i Göteborg, att få förslag till en samordnad målsättning redan i höst. Om tiden det tillät skulle jag kunna referera vad som stod i Aftonbladet häromdagen; trafiksäkerhetsverket sysslar just nu med de frågor som herr Gustafson efterlyste i debatten.

Herr PERSSON i Heden (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara läsa upp fortsättningen av reservanternas skrivning i detta utskottsbetänkande beträffande vägstandarden, och jag gör det med anledning av att herr Lindahl sade att vi inte begärt några extra pengar till vägsektorn. Vi skriver: "I avvaktan på ordinarie utbyggnader enligt fastställda flerårs- och fördelningsplaner bör genom temporära eller provisoriska åtgärder ansträngningar göras att 'bygga bort' s. k. trafikfällor och förbättra sådana vägsträckor på vilka olycksfallsfrekvensen av olika skäl visat sig vara särskilt hög." Denna skrivning torde väl räcka för att för kommunikationsdepartementet klargöra behovet härav och därmed för att anvisa medel för ändamålet.

Vi har inte klandrat trafiksäkerhetsverket och dess arbete. Det har såvitt jag kan bedöma gjort mycket goda saker. Men det gäller att skapa en målsättning för att få ned trafikolyckorna och att skapa resurser för detta, och jag har pekat på några av de samverkande faktorer som måste komma till stånd för det.

Den senaste insats som regeringen gjort på det här området är att från och med i dag sänka bashastigheten till 70 km/tim. på landets vägar. Jag vet inte om denna insats är den förnämsta i det här sammanhanget. Jag vet inte heller om det över huvud taget finns något annat land i världen som har en så låg bashastighet i trafiken ute på vägarna.

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Trafikpolitik och trafiksäkerhet är frågor som ofta diskuteras i massmedia och vid konferenser och möten av olika slag. Det är helt naturligt, för det är något som angår varje människa. För ett par veckor sedan diskuterade vi här i kammaren trafikpolitiken, och i dag är det trafiksäkerhetsfrågorna som är i fokus. Det har väckts en lång rad motioner som har behandlats i trafikutskottet, och det vittnar värtaligt om det mycket stora intresset för just trafiksäkerhetsfrågorna. Alla vill självfallet göra allt vad som göras kan för att rädda liv på våra vägar. Det är många olika åtgärder som föreslås i dessa motioner, och flera av dem är av teknisk natur. Forskning pågår dock och kommer att intensifieras och många konkreta uppgifter finns upptagna i trafiksäkerhetsverkets ambitiösa arbetsprogram för ökad trafiksäkerhet, som herr Lindahl nyss har erinrat om. Alla dessa åtgärder och förslag syftar naturligtvis till att minska antalet trafikolyckor.

I en motion tillsammans med fru Thunvall har jag pekat på några saker som vi anser vara väldigt angelägna. Vi tar bl. a. upp ökad användning av reflexband för gående samt av säkerhetsbälten.

Vad gäller reflexband har en rad prov visat vilket effektivt skydd de utgör för de gående. Tyvärr är det svårt att i någon större utsträckning få människor att använda dessa. De kampanjer som tid efter annan har genomförts har inte givit önskat resultat. Det verkar som om barn och äldre människor har lättast att anpassa sig, medan åldersgrupperna däremellan tycks nonchalera det hela. Många anser t. o. m. att det är generande att gå med reflexbanden dinglande utefter sidan. Jag tror för min del att man i stället bör gå in för reflexmaterial fastsatta direkt på ytterplaggen och fotbeklädningen. Kunde man få konfektionsindustrin att

mera gå in för reflekterande material direkt på kläderna, så tror jag det vore ett både praktiskt, enkelt och effektivt skydd mot mörkerolyckor. Det har ju prövats på en hel del barnkläder med mycket gott resultat.

Säkerhetsbälten är ett effektivt skydd vid trafikolyckor och har ju förhindrat många allvarigare skador. Tyvärr är det alltför få som vill använda dem. Vi har i vår motion visat på fördelen med bälten av rulltyp. Enda sättet att få ökad användning av bälten är att det blir så enkelt som möjligt, gärna i förening med någon automatik. Den gamla traditionella typen av bälten måste ju ändras om alltefter stolarnas placering och individens storlek, och det gör det hela mycket besvärligt och krångligt. Rullbältena är följbara och man slipper ha dem liggande på golvet. Kunde man få dem som standard i alla bilar tror jag att mycket vore vunnet. Den kampanj för bilbälten som Folksam i samarbete med trafiksäkerhetsverket och polisstyrelsen dragit i gång verkar vara riktigt upplagd. Den riktar sig i första omgången till företag och organisationer med sikte på att anställda och medlemmar skall engagera sig och bli normbildare i fråga om att använda bilbälten. Folksam har sedan flera år tillbaka arbetat med problemen kring bilens inre säkerhet, och resultaten av detta arbete kommer nu till användning i kampanjen för ökad bältesanvändning. Vi ställer stora förhoppningar till den, men den måste följas upp på den tekniska sidan genom konstruerande av lättskötta och lätt anpassbara bilbälten.

Extraljusen har vi också tagit upp i vår motion, och problemen med dessa har också understrukits av dem som är mera sakkunniga än vi. När det gäller fjärrljusen är de automatiskt kopplade till bländningen, och vi anser att så borde vara fallet även med övriga extraljus. De är mycket irriterande vid möten och har orsakat flera olyckstillbud. Utskottet delar vår uppfattning och anser det angeläget med en reglering. Vi hoppas på förslag till åtgärder härvidlag från den arbetsgrupp inom trafiksäkerhetsverket som sysslar med det här problemet.

Den allvarligaste frågan i vår omnämnda motion angående trafiksäkerhetsåtgärder är skolskjutsarna och olyckorna i samband därmed. Vi har krävt varningsljus på dessa fordon och även förbud mot omkörning av stillastående skolbussar. Det är klart att ett omkörningsförbud kan väcka en del irritation hos andra trafikanter, men jag tycker nog vi kan ta på oss dessa obetydliga olägenheter, om vi bara därmed kan uppnå säkrare skolbarntransporter. Nu är jag glad över utskottets positiva inställning till detta allvarliga spørsmål. Utskottet är här enigt om att effektivare åtgärder måste vidtas för att förhindra allvarliga olyckor i samband med skoltransporter och hemställen hos Kungl. Maj:t om åtgärder i motionernas syfte. Vi är naturligtvis helt nöjda med det förslaget, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av herr Gustafson i Göteborg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr

Gustafson i Göteborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan men den ändring däri som föranledes av bifall till reservationen av herr Gustafson i Göteborg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustafson i Göteborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 150

Nej — 141

Avstår — 1

§ 20 Inkassokostnader m. m.

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 12 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken, m. m. (ang. inkassokostnader m. m.) jämte motioner.

Genom en den 2 april 1971 dagtecknad proposition, nr 105, hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ändring i rättegångsbalken,
- 2) lag om ändring i lagsökningslagen (1946:808).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:
”F. n. är det oklart i vad mån en borgenär är berättigad till ersättning för vidtagna inkassoåtgärder och hur ersättningsfrågan i så fall skall handläggas. I propositionen uttalas att en försumlig gäldenär i princip bör vara skyldig att ersätta borgenären skälig kostnad för inkassoåtgärder av viss omfattning. För sedvanliga påminnelser per telefon eller genom enklare kravbrev e. d. bör borgenären dock svara själv utan rätt till särskild ersättning från gäldenären. I syfte att göra det rättsliga förfarandet så enkelt och billigt som möjligt föreslås sådana ändringar i rättegångsbalken och lagsökningslagen att inkassokostnaden jämställs med rättegångskostnad i mål angående huvudfordringen. Har huvudfordringen betalats utan att rättsliga åtgärder har behövt vidtas behöver borgenären inte inleda rättegång för att få ersättning för endast eventuella inkassoåtgärder utan kan använda sig av det enklare förfarandet med betalningsföreläggande. I propositionen föreslås att Kungl. Maj:t i en särskild kungörelse får lämna närmare bestämmelser om vad som skall anses som ersättningsgill inkassoåtgärd och ersättnings storlek. Även frågan om

kostnad i övrigt i mål om betalningsföreläggande skall enligt förslaget regleras i denna kungörelse.”

Nr 101

Tisdagen den
1 juni 1971

Inkassokostnader

m. m.

I samband med propositionen hade behandlats de i anledning av propositionen väckta motionerna

1971:1467 av herr Henmark m. fl., vari yrkats att riksdagen skulle besluta att i det förslag till lagändring som förelagts riksdagen de meningar som ålade Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser rörande ersättning för inkassokostnader utgick,

1971:1468 av herr Sjöholm.

Utskottet hemställde

att riksdagen

1. med avslag på motionen 1971:1467 skulle antaga det genom propositionen 1971:105 framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken,

2. skulle antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagsökningslagen,

3. skulle avslå motionen 1971:1468.

Reservation hade avgivits av herr Henmark (fp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med förklaring att propositionen 1971:105 icke kunnat i oförändrat skick antagas samt med bifall till motionen 1971:1467 för sin del skulle antaga 18 kap 8 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken med den ändring att lagrummet erhöi av reservanten föreslagna lydelse.

Till detta betänkande hade fogats ett särskilt yttrande av fru Kristensson (m), samt herrar Ernulf (fp), Johansson i Växjö (c), Schött (m), Polstam (c) och Fransson (c).

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Jag tror att vi alla i utskottet är av samma uppfattning som departementschefen, att det finns en mycket stark motivering för ett lagstiftningsförslag i det ärende, nämligen inkassokostnaderna, som här är aktuellt. Vi är sålunda överens om att det bör åligga en gäldenär att ersätta de skäliga kostnader som en borgenär måste bestrida på grund av att gäldenären inte fullföljer sina skyldigheter i rätt tid. Vi är också fullständigt överens om att dessa kostnader bör vara skäliga; de bör alltså inte överstiga skälig ersättning för nedlagt arbete, inte heller bör de avse annat än den faktiska kostnad som drabbar borgenären.

Detta är sålunda grundsatser som vi alla är helt och fullt eniga om. Det är när det gäller att fastställa de former i vilka dessa grundsatser skall föras ut i praktiken som jag har anmält en något avvikande uppfattning från utskottet i övrigt.

Departementschefen är liksom utskottet medveten om att det i olika inkassoärenden fordras olika mycket arbete. Propositionen anger att omfattningen även av sakligt motiverade inkassoåtgärder kan variera från

fall till fall. Vissa ärenden medför kontakter och diskussion med gäldenären angående uppgörelse, delbetalning e. d. Det står särskilt att de s. k. konsumentinkasseringarna kräver typiskt sett mer arbete än de ordinära ärendena. Man är ock å fullt medveten om att en borgenär i vissa fall anser sig själv kunna utföra inkassoåtgärder, under det att i andra fall biträde med sådana anses erforderligt. Man är sålunda fullt medveten om att inkassoåtgärder kräver olika omfattning och volym i olika fall. Men trots att det är så har man utgått från att man skall fastställa en taxa som skall gälla lika, oavsett den volym som man måste ge åt inkassoarbetet.

Detta förfarande medför att överensstämmelse mellan faktiska kostnader och den uttagna taxeenliga kostnaden endast i ett fåtal fall kan föreligga. Hur denna taxa konstrueras – eller om man lägger den på en mycket låg nivå eller på en högre nivå – betyder inte någonting. I vissa fall kan den sammanfalla med de kostnader som borgenären verkligen har fått ta på sig, men i de flesta fall är så inte förhållandet.

Det är viktigt att en medborgare som lämnar en domstol, efter att ha fått ett tvistemål avgjort, kan göra det med intrycket att han har fått rättvisa. En gäldenär som utsatts för relativt ringa åtgärder och sålunda vet med sig att det inte har gjorts alltför mycket för att utkräva det som han är skyldig att betala, men som – när han kommer inför rätten – blir ålagd att betala exempelvis 40 kronor tycker inte när han går därifrån, att han har blivit rättvist behandlad.

En borgenär, som – kanske i ärligt syfte – vidtagit litet mer åtgärder har måhända inte ansett sig kunna sköta ärendet själv utan vidtalat ett ombud. Det har kostat honom 150 kronor, men domstolen ger honom 40 kroor i ersättning. Han kan ju inte anse att han är riktigt rättvist behandlad.

Med en schablonmässig taxa kan inte ersättningen utgå för de faktiska kostnaderna, vilket vore rättvist och såsom har sagts när det gällt att utforma grundreglerna för dessa frågor.

Jag har för min del framhållit i en motion att man borde kunna ge domstolarna möjlighet att bedöma skäligheten av de krävda inkassokostnaderna. Dels måste domstolen kunna bedöma om de åtgärder som vidtagits är skäliga, dels bör den också kunna bedöma om de kostnader som har debiterats för de olika åtgärderna är skäliga. På det sättet skulle man kunna komma dithän att såväl borgenär som gäldenär efter tvistens slut liksom intygar för sig själva att de har fått en rättvis behandling.

Det finns emellertid ett inslag i propositionen som egentligen är mer betänkligt än införandet av en schablontaxa. Enligt förslaget skulle domstolarna åläggas att i sina domar tillämpa en i administrativ ordning utfärdad taxa för att utmäta del av domen. Bestämmelser om rättegångskostnaderna ingår i själva domen, och de brukar fastställas av domstolen efter det att domstolen har fått in uppgifter om vad de olika vittnesmålen osv. kostar. Nu skulle den del av domen som gäller inkassokostnaden vara bestämd genom en taxa och en kungörelse. Det blir sålunda inte domstolen som beslutar hur hög ersättningen skall vara, utan det avgöres av en taxa. Lagrådet har tagit avstånd från detta förfarande med motiveringen att det strider mot den rättssats som säger att rättsförhål-

landen mellan enskilda skall bedömas enligt i lag givna stadgar.

Det här är kanske en ganska liten och obetydlig sak, men jag tror att det principiellt är väsentligt att domstolarna är suveräna. De bör ha endast ett åläggande, nämligen att döma efter av riksdagen stiftade lagar. I det här fallet avviker man något från den principen, och lagrådet har helt och hållet tagit avstånd därifrån.

Jag skall inte måla den onde på väggen. Men det har väl förekommit i olika länder och i olika tider att domstolarna inte varit suveräna utan varit ett instrument i den rådande regimens hand. Jag misstänker inte att någonting sådant kan förekomma här, men det föreslås ändå en avvikelse från en sedan urminnes tider gällande grundsats att domstolar skall vara suveräna att döma efter lagen utan att vara beroende av den rådande regimen vid avkunnandet av sina domar.

Det är inte mer än tre månader sedan här i riksdagen diskuterades möjligheten att mildra obligatoriet när det gäller lagrådsremisser. Detta blev också riksdagens beslut. Men jag vill erinra om att vid det tillfället ungefär hälften av riksdagens ledamöter ansåg att det obligatorium beträffande lagrådsremissen som rätt dittills var befogat. Det förvånar mig därför mycket att i det nu aktuella fallet nästan hela justitieutskottet har haft en annan mening, dvs. att man bör kunna ge avkall även i ett sådant fall, då lagrådet helt tagit avstånd från en viss princip.

Jag tycker inte heller att det vittnar om alltför stort mod att så att säga krypa bakom ett särskilt yttrande där man, såvitt jag kan fatta, har ansett att den princip jag förordar i och för sig är riktig men med hänsyn till de praktiska fördelar som kan förknippas med Kungl. Maj:ts förslag ändå går emot den förra principen. Man har således en uppfattning om vad som i princip är riktigt, men man röstar mot sin mening. Det är det jag tycker är litet allvarligt, och att dessa utskottsledamöter sedan fogar ett särskilt yttrande till betänkandet förändrar inte saken på något sätt.

När det gäller påståendet att Kungl. Maj:ts förslag skulle ge en mer praktisk ordning vill jag fråga: Vad gör man egentligen för praktiska vinster med det förslaget? Jo, att man går över till en metod enligt vilken man dömer ut inkassokostnader på ett sätt som inte överensstämmer med de rättssatser som jag från början angav, nämligen att inkassokostnaderna skulle vara skäliga och motiverade, dvs. i stort sett vara de faktiska kostnaderna.

Jag skall inte förlänga debatten, men jag vill – med hänvisning till de synpunkter jag har framfört – yrka bifall till reservationen.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Det förtjänar att inledningsvis understrykas att den proposition som vi här behandlar löser ett mycket angeläget problem, nämligen att klargöra vem som skall ersätta inkassokostnaderna. Det är en fråga som varit oklar. Genom propositionen undanröjer man den ovissheten – och jag tycker att det är bra att man fått det klarläggandet.

I övrigt vill jag säga till herr Henmark att det inte är något särskilt uttryck för bristande mod att vi har nöjt oss med ett särskilt yttrande när det gäller den här principiellt viktiga frågan som herr Henmark tar upp. Vi har sett det som en praktisk åtgärd att man i en kungörelse anger vissa

Nr 101

Tisdagen den
1 juni 1971

Inkassokostnader
m. m.

belopp efter vilka inkassokostnaderna och kostnaderna för betalningsföreläggande skall ersättas. Det är klart att man kan anföra principiella betänkligheter, men eftersom domstolarna redan nu utdömer belopp som fått en schablonmässig karaktär har vi inte ansett att avgörande invändningar kan resas emot att beloppen anges i en kungörelse.

Jag skulle vidare vilja säga till herr Henmark att det i det föreliggande förslaget till kungörelse anges att de föreslagna beloppen skall vara högsta belopp, dvs. man skall kunna gå under dem. Det kanske också finns anledning att framhålla att man har tänkt sig att domstolen även, om det finns synnerliga skäl, skall kunna utdöma högre belopp. De belopp som anges i kungörelsen är alltså den huvudregel från vilken undantag skall kunna göras.

Vi som står för det särskilda yttrandet har närmast velat foga detta till betänkandet med hänvisning till den fråga som så småningom kommer under riksdagens prövning, nämligen den rättshjälpsreform som vi har att motse. I den frågan, som vi behandlade tidigare här i vår, har vi i utskottet kanske inte haft den i stort sett enhälliga uppfattning som vi haft i denna fråga, ty den ger vidare perspektiv. Jag skulle för egen del vilja säga, när herr Henmark gör så stor skillnad mellan vad som regleras i kungörelse och i lag, att när det gäller frågan om kostnader för advokatarvode m. m. så tycker jag egentligen att det riktiga är att man i lag anger att det är domstolarna som skall avgöra ersättningsfrågan, ty det är ju mindre tilltalande att frågan om ersättning till uppdragstagare – advokater t. ex. – skall regleras genom kungörelse eller genom lag. Principen bör vara att arvodena fastställs i helt annan ordning, alltså vid sidan av de beslutande organen.

Men som sagt har vi från utskottsmajoritetens sida velat ställa oss bakom propositionen, och vi har gjort det av praktiska skäl. Vi tror inte att det kommer att bli några större skillnader på de i kungörelsen fastställda beloppen i förhållande till vad som redan tidigare har gällt.

Herr HENMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att om kungörelsen kommer att ges en sådan utformning att man har vissa gränser, så kan man säga att det i sak blir ungefär samma förfarande som jag har föreslagit. Då blir det en skälighetsbedömning. Men om det nu bara finns en högsta gräns är ju faran att en borgenär, som tar reda på dessa saker, så att säga begränsar sina åtgärder just så att de kan täckas in i detta belopp. Då uppstår risken – det har jag också påpekat i motionen – att man, även om det eljest kanske skulle vara skäligt och bäst för både borgenären och gäldenären att klara upp sitt mellanhavande utan att gå till rättegång, ändå går till lagföring, därför att man inte kan få ersättning för de kostnader, som eljest kunde anses vara skäliga.

I övrigt tycks ju, om kungörelsen är utformad på det sättet – vilket jag ju inte har haft möjlighet att kontrollera – skillnaden inte blir så värst stor.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! Fru Kristensson har ju redan redovisat varför justitietut-

skottet har stannat för det beslut det har gjort. Jag skulle bara vilja säga några ord i anledning av att fru Kristensson ändå har ansett sig böra avge ett särskilt yttrande, där hon har sagt att hon anser i alla fall att detta egentligen inte är förenligt med den grundsatsen att rättsförhållandena mellan enskilda skall bedömas enligt i lag givna stadganden.

Jag skulle då bara vilja peka på vad departementschefen har anfört i proposition nr 105, s. 25, där han bemöter vad lagrådet har sagt. Statsrådet säger att det enligt hans mening inte föreligger något principiellt hinder för att man reglerar denna fråga på annat sätt än i lag och att eftersom lagrådet redan har godtagit en sådan ordning när det gäller inkassokostnad och annan kostnad i mål om betalningsföreläggande, där det också är fråga om ett rättsförhållande mellan enskilda, så finns det faktiskt inte skäl att man skall anse att detta är principiellt avvikande från vad som bör kunna godtas. Med hänsyn till att förfaringsättet i sådana här fall ju är synnerligen enhetligt och schablonmässigt så lämpar det sig mycket bra att i detta fall reglera det genom kungörelseförfarande. Utskottet har också funnit att de praktiska skälen är övervägande och har stannat för att tillstyrka propositionen i den delen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Henmark, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 21 Föredrogs

Justitieutskottets betänkanden:

Nr 13 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen (1918:523), m. m. jämte motion

Nr 15 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Försvarsutskottets betänkande:

Nr 15 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialutskottets betänkande:

Nr 25 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 22 Statligt tidskriftsstöd

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 14 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt tidskriftsstöd jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1971:47 under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 12 mars 1971 föreslagit riksdagen att dels godkänna de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för statligt tidskriftsstöd, dels till Tidskriftsstöd för budgetåret 1971/72 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås statliga stödåtgärder för att arbetsbetingelserna och spridningsmöjligheterna för kulturtidskrifter och ideella tidskrifter skall förbättras.

Tre stödformer föreslås, nämligen grundbidrag, projektbidrag och ett system med stödköp.

Tidskriftsstödet bör administreras av en för ändamålet inrättad fristående myndighet.

Totalkostnaden för de föreslagna stödformerna uppskattas till 1,3 miljoner kronor, vilket innebär en ökning i förhållande till nu utgående tidskriftsstöd från anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål med ca 900 000 kronor.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1971:370 av herrar Wikström och Stålhammar, såvitt nu var i fråga,

dels motionen 1971:1310 av herrar Björk i Göteborg och Sundman, vari hemställts att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 47 skulle uttala, att den i propositionen förordade nämnden för tidskriftsstöd i sin verksamhet borde vägledas av kravet på mångsidighet och att särskilda röstningsregler skulle utformas i syfte att trygga en nämndminoritets intressen,

dels motionen 1971:1365 av fru Ryding m. fl., i vad avsåg hemställa att riksdagen med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition 1971:47 skulle besluta

1. att det statliga tidskriftsstödet i sin helhet skulle utgå såsom grundbidrag,
2. att till Tidskriftsstöd för budgetåret 1971/72 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 800 000 kronor,

dels motionen 1971:1366 av herr Wikström m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att projektbidraget skulle utformas och fördelas enligt i motionen angivna riktlinjer,
2. uttala att kravet på mångsidighet i tidskriftsurvalet även borde gälla för de mottagande institutionerna i stödköpssystemet samt
3. besluta att den föreslagna nämnden skulle bestå av minst sju ledamöter och inrymma representanter även för de politiska partierna.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1971:1310 uttalade, att den föreslagna nämnden för tidskriftsstöd i sin verksamhet skulle vägledas av kravet på mångsidighet

och att särskilda röstningsregler skulle utformas i syfte att trygga en nämndminoritets intressen,

2. att riksdagen beträffande sammansättningen av nämnden för tidskriftsstöd med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1971:1366, såvitt nu var i fråga, godkände vad härvidlag förordats i statsrådsprotokollet,

3. att riksdagen beträffande de i stödköpssystemet mottagande institutionernas tidskriftsurval med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1971:1366 såvitt nu var i fråga godkände vad härvidlag förordats i statsrådsprotokollet,

4. att riksdagen

a. beträffande stödformerna med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1971:1365 såvitt nu var i fråga godkände projektbidrag som stödform i det nya stödsystemet,

b. beträffande projektbidragets utformning och fördelning i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1971:1366 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

5. att riksdagen godkände de i övrigt i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för statligt tidskriftsstöd,

6. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1971:1365 såvitt nu var i fråga till Tidskriftsstöd för budgetåret 1971/72 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 500 000 kronor,

7. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:370 i vad avsåg ungdomsorganisationernas tidskriftsutgivning.

Reservation hade avgivits av fru Ryding (vpk), som ansett
dels att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen

a. beträffande stödformerna med bifall till motionen 1971:1365 såvitt nu var i fråga och med avslag å Kungl. Maj:ts förslag uttalade att projektbidrag inte skulle förekomma som stödform i det nya stödsystemet,

b. beträffande projektbidragets utformning och fördelning skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionen 1971:1366 såvitt nu var i fråga,

dels att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1971:1365 såvitt nu var i fråga till Tidskriftsstöd för budgetåret 1971/72 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 1 800 000 kronor.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Till kulturutskottets betänkande om det statliga tidskriftsstödet är fogad en reservation, som dels gäller ett avvisande av införandet av det speciella projektbidraget, dels en höjning av anslaget.

Låt mig först kort beröra frågan om projektbidrag.

Som vi i vår motion, nr 1365, framhållit spelar i dag – i den

tilltagande monopoliseringen inom dags- och veckopress – de icke-komersiella tidskrifterna och bulletinerna en alltmer betydelsefull roll i samhället. Det är därför väsentligt att dessa ges goda existensmöjligheter. I detta avseende är vi alltså överens om vad som sagts av departementschefen och vad utskottet skrivit.

Men i fråga om det föreslagna projektbidraget, som avses komplettera grundbidraget, har vi starka och bärande invändningar att göra, eftersom detta får en icke önskvärd styrningseffekt.

De närmast berörda parterna i detta fall – kulturtidskrifterna – har tyvärr inte fått vara med i remissförfarandet vad det gäller litteraturutredningens betänkande. Detta är beklagligt. De flesta har genom andra kanaler riktat häftig kritik mot flera förslag. Av de tidskrifter som vänt sig emot ifrågavarande projektbidrag vill jag bara nämna sådana som Ord och Bild, Zenit, Kommentar, Häften för kritiska studier, Medicinska föreningens tidskrift och Vår Lösen.

Nu vill jag inte påstå att utredningens förslag är identiskt med proposition nr 47 – dess bättre, kan jag tillägga. Men en väsentlig fråga i propositionen är just uppdelningen av stödet i en generell del och en selektiv del. Det är inte bara vänsterpartiet kommunisterna som har uppmärksammat den betänkliga styrningseffekt som blir följden.

Det heter att de projektbidrag som nu skall införas innebär att tidskrifterna måste redovisa vissa konkreta projekt och dessutom redovisa artikelförfattare. Sedan skall en nämnd bedöma dels angelägenhetsgraden av själva projektet, dels lämpligheten av författare som tidskriften valt. Och om pengar då beviljas i form av ett projektbidrag, skall dessa – utom i yttersta undantagsfall – utbetalas direkt till respektive författare.

Herr talman! Man kan ju inte tolka hela detta förfaringsätt på annat vis än så att det ökar risken för att vi skall få en samling statligt auktoriserade kulturtyckare.

Det hjälper tyvärr icke att utskottet uttalar sig för att denna utdelningsnämnds verksamhet skall vägledas av mångsidighet och att dessutom särskilda röstningsregler skall utformas i syfte att trygga nämndminoritetens intressen. Man måste ju komma fram till ett beslut på något sätt i nämnden också i fråga om projektbidraget.

Och, herr talman, också av ren självbevarelsedrift anser jag att man måste hålla fast vid ett grundbidrag som tidskrifterna själva suveränt får förfoga över. För så fort en sådan nämnd avslår ansökningar om projektbidrag – och detta kommer ju någon gång att hända – så kommer automatiskt, med rätt eller orätt, misstanken om ett politiskt ställningstagande av nämnden i fråga.

Vi anser alltså att vi har starka och bärande skäl för att man bör hålla fast vid principen om grundbidrag. Tidskrifterna söker ju anslag en gång om året, och i denna anslagsansökan kan de ta upp vad de vill, t. ex. om så önskas motivera en framställning om mer pengar med att de planerar att genomföra vissa projekt.

Sedan till anslagssumman. Det finns i dag en rad värdefulla tidskrifter och bulletiner, som försöker komma ut regelbundet och som verkligen behöver stöd för att kunna leva vidare. Men med den i propositionen föreslagna summan kommer de inte att kunna få statligt ekonomiskt

stöd. Det finns också krav från ungdomsorganisationerna som gäller ett bättre statligt ekonomiskt stöd till utgivning av deras tidskrifter. Inte heller de kommer att bli så värst långt tillgodosedda med den summa som föreslås i propositionen.

Vi anser från vpk:s sida att Sveriges författarförbund har alldeles rätt när det hävdar att stödet måste utgå med minst det dubbla beloppet. Detta nämnes också i reciten i utskottsbetänkandet. I reservationen har vi dock stannat för att i år yrka enbart dubbla beloppet, alltså att det anvisas ett reservationsanslag på 1,8 miljoner kronor.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen till kulturutskottets betänkande nr 14.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Här har nu fru Ryding uttalat en hel del kritik mot utskottet och dess betänkande och framhållit att det skulle ha varit mycket bättre, om utskottet hade stannat för den mening som nu i stället kommit till uttryck i hennes reservation. Vi är, som alla vet, 15 ledamöter i utskottet. 14 av dessa har enat sig. Tyvärr kunde fru Ryding inte följa oss.

I propositionen har föreslagits till kulturtidskrifter och ideella tidskrifter ett belopp på 1,3 miljoner kronor. Det innebär en ökning från innevarande budgetår med ca 900 000 kronor. Det förslaget har utskottet tillstyrkt.

Propositionens förslag om projektbidrag till tidskrifter bygger på förslag från en utredning. Syftet med bidraget är ju att det skall verka i kvalitetshöjande riktning för tidskrifternas del. Det är alltså ett stöd till kvalificerad kultur- och samhällsjournalistik. Det skall underlätta för tidskrifterna att skaffa artiklar och artikelserier från medarbetare när dessa artiklar och artikelserier är så kostnadskrävande att projekten inte rymms inom tidskriftens normala budget.

Departementschefen har framhållit i propositionen att det är angeläget att det inte ges någon anledning till misstanke om styrning av tidskrifternas journalistik. När pengar skall lämnas till något projekt, skall det vara efter prövning av projektets ämnesinriktning eller de aktuella författarnas lämplighet att uppfylla önskemålet att stimulera kvalitetsjournalistik.

Nu säger fru Ryding att här blir det en politisk styrning och här löper man alltså risker. Än en gång vill jag säga att det är ju fråga om att få fram kvalitetsprodukter, och då är det väl inte så underligt om man vill att det ändå skall anges vad det är man har för avsikt att använda pengarna till. Fru Ryding vill att de i stället skall utbetalas såsom grundbidrag, och departementschefen säger att han utgår ifrån att medlen under det första året som systemet skall tillämpas till större delen faller på grundbidrag. Vi har från utskottets sida inte funnit förslaget om projektbidrag sådant att ett bifall till detta förslag är förenat med några risker utan vi delar den mening som är angiven i propositionen att det kan verka kvalitetshöjande och att det är framfört i ett vällovligt syfte.

När fru Ryding anför att det finns remissinstanser som varit tveksamma i denna fråga, bör hon väl också kunna erkänna – och det gör

Tisdagen den
1 juni 1971

*Statligt tidskrifts-
stöd*

hon säkert – att många av remissinstanserna tillstyrkt.

Det hela är en bedömningssak. Vid den bedömning som vi gjort av denna proposition har vi kommit fram till ett tillstyrkande.

Jag ber att få yrka bifall till kulturutskottets hemställan.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Helt kort!

Det är alldeles riktigt som herr Mattsson i Lane-Herrestad säger att detta projektbidrag skall införas i kvalitetsförbättrande syfte. Det är bara så att med den utformning stödet då erhåller är det inte tidskrifterna själva som får avgöra hur de skall förbättra sin kvalitet. Jag kan ställa en fråga som exempel. Låt oss säga att tidskriften Zenit vill göra en stor utredning om SÄPO. Är detta i så fall något som är värt stöd och är då herr N.N., fru N.N. eller fröken N.N. den lämpliga författaren? Det skall nämnden avgöra och säga ja eller nej till.

Herr Mattsson säger att det är en bedömningssak. Javisst! Följden av ett system med projektbidrag blir att de redaktioner som bäst identifierar sig med överhetens kultursyn – och den är alltid politiskt bestämd – kommer att få de största resurserna. Hur man än vänder och vrider på saken kommer resultatet att bli detta. Därför har vi reserverat oss mot detta förslag, då vi inte vill ha denna styrning.

Herr MATTSSON i Lane-Herrestad (c):

Herr talman! Det kan naturligtvis låta bestickande att tidskrifterna inte själva får avgöra. Men är man ute och vill ha statliga pengar är det inte så märkvärdigt om de som skall lämna pengarna vill ha något inflytande också.

Jag skulle tro att om man kommer med verkligt fina projekt har man all anledning räkna med att nämnden tillstyrker. Skulle det bli på det sättet att bidraget kommer att missbrukas och att man inte kan vinna gehör för mer än en kultursyn, då skall vi passa på, hoppas jag, både fru Ryding och vi andra, att ge oss till känna.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkterna 4 och 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av fru Ryding, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Ryding begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkterna 4 och 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fru Ryding.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Ryding begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 268
Nej — 17
Avstår — 2

Nr 101

Tisdagen den
1 juni 1971

Radionämnden

Punkterna 5 och 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 23 Radionämnden

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 16 i anledning av motion angående radionämnden.

I motionen 1971:800 av herr Carlshamre hade hemställts att riksdagen uttalade sig för att radionämndens ledamöter skulle utses av riksdagen samt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag angående upprättande av ett till radionämnden knutet utredningskansli.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1971:800.

Reservation hade avgivits av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård (båda m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1971:800 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört angående radionämnden.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! I tidsekonomin intresse skulle jag i huvudsak kunna nöja mig med att citera en redan berömd motion till årets riksdag, i vilken det finns önskemål som är så självklara att ingen motivering är av nöden. Dit hör enligt min mening önskemålet att radionämnden bör tillsättas av riksdagen och inte av Kungl. Maj:t. Det är nu en gång ovanligt och inte helt tillfredsställande att en styrelse utser revisorer, och man är snubblande nära det förhållandet när Kungl. Maj:t har att tillsätta en granskningsnämnd för en verksamhet som bedrivs i ett halvstatligt bolag, vars ärenden omhänderhas inom Kungl. Maj:ts kansli. Det är för mig närmast en självklarhet att granskningen av Sveriges Radios verksamhet bör vara en del av riksdagens granskningsmakt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid kulturutskottets betänkande nr 16.

Herr SUNDMAN (c):

Herr talman! Jag hade faktiskt väntat ett längre inlägg från herr Carlshamre och hade tänkt mångordigt bemöta det jag gissade att han

skulle säga. Jag finner att jag inte behöver göra det. Med hänsyn till det krav på tempo som framförts av herr talmannen ber jag därför bara att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Nilsson i Agnäs och fru Mogård, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 24 Föredrogs

Kulturutskottets betänkanden:

Nr 17 i anledning av motion om ökade resurser för Emigrantinstitutet

Nr 18 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utbildningsutskottets betänkande:

Nr 20 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Trafikutskottets betänkanden:

Nr 11 angående uppskov med behandlingen av vissa till trafikutskottet hänvisade ärenden

Nr 12 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående körkort och körkortsregistrering jämte motioner

Nr 13 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1965:719) om säkerheten på fartyg

Näringsutskottets betänkanden:

Nr 23 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Nr 24 i anledning av motion angående ifrågasatt förläggning av en skidfabrik till Boden

Nr 25 i anledning av motioner angående de multinationella företagen

Konstitutionsutskottets betänkande:

Nr 39 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Skatteutskottets betänkanden:

Nr 39 angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden

Nr 42 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av två tilläggsavtal till dubbelbeskattningsavtalet den 24 december 1936 mellan Sverige och Frankrike beträffande direkta skatter, m. m.

Lagutskottets betänkande:

Nr 13 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 21 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om studie- och yrkesorientering i grundskola och gymnasieskola jämte motioner.

Tisdagen den
1 juni 1971

Studie- och yrkesorientering i grundskola och gymnasieskola

I propositionen 1971:34 hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 12 mars 1971 föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer som förordats i statsrådsprotokollet för en omorganisation av studie- och yrkesorienteringen i grundskolan och gymnasieskolan,

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att bestämma dels storleken av de schablonbelopp som skulle utgå i statsbidrag enligt vad som förordats i statsrådsprotokollet, dels grunderna för extra statsbidrag,

3. godkänna de riktlinjer för statsbidrag till studie- och yrkesorientering som i övrigt förordats i statsrådsprotokollet,

4. godkänna att det fr. o. m. läsåret 1971/72 anordnades utbildning i studie- och yrkesvägledning enligt de riktlinjer som förordats i statsrådsprotokollet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”På grundval av en promemoria som upprättats inom utbildningsdepartementet föreslås i propositionen att studie- och yrkesorienteringen (syo) skall förstärkas inom gymnasieskolan. En gemensam organisation för syo bör införas i grundskolan och gymnasieskolan. Den som närmast svarar för syo bör normalt vara en särskilt utbildad kommunalt anställd funktionär som ägnar sig uteslutande åt syo inom skolväsendet. Den nuvarande organisationen, där arbetsmarknadsverkets yrkesvägledare i samarbete med kuratorer närmast svarar för syo inom gymnasium och fackskola och yrkesvalslärare närmast svarar för syo på grundskolan, bör gradvis avvecklas. Yrkesvalslärarna bör stimuleras att verka inom den nya organisationen.

Varje kommun och landstingskommun bör, oavsett storleken, få statsbidrag motsvarande minst ett schablonbelopp. Om antalet elever i grundskolans årskurs 6–9 och gymnasieskolan tillsammans överstiger 750 skall ytterligare statsbidrag utgå. Antalet heltidsanställda syo-funktionärer i en kommun bör ungefär motsvara antalet schablonbelopp. Den föreslagna organisationen är enligt propositionen så flexibel att den lätt kan utvidgas till att omfatta syo inom vuxenutbildningen.

Den nya organisationen bör införas den 1 juli 1973 i första och andra årskursen i gymnasieskolan och den 1 juli 1974 i övriga årskurser i gymnasieskolan och i grundskolan. Under budgetåret 1972/73 bör ett statsbidrag motsvarande 60 schablonbelopp utgå till kommunerna. Statsbidraget bör fördelas av skolöverstyrelsen och användas för syo i gymnasieskolan.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1971:1402 av herr Sundkvist m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle

*Studie- och yrkes-
orientering i grund-
skola och gymna-
sieskola*

1. besluta att avslå propositionen 1971:34,
2. uttala att den nuvarande organisationen för studie- och yrkesorientering i grundskolan med yrkesvalslärare som samordnare och specialist skulle bibehållas,
3. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag innebärande organisation av studie- och yrkesorienteringen i gymnasieskolan enligt samma principer som gällde i grundskolan,

dels motionen 1971:1404 av herr Stålhammar m. fl., vari hemställts att riksdagen beslutade att

1. bibehålla nuvarande yrkesvalsläraryrkesorganisation i grundskolan,
2. i gymnasieskolan och för vuxenutbildningen inrätta en studie- och yrkesorienteringsorganisation i enlighet med de i propositionen 1971:34 angivna riktlinjerna,
3. uppdraga åt Kungl. Maj:t att utforma bestämmelser samt anvisningar beträffande inrättande och utformning av tjänsterna i studie- och yrkesorientering i enlighet med motionens förslag,
4. uppdraga åt Kungl. Maj:t att utforma bestämmelser om behörighet och utbildning enligt de riktlinjer som anförts i motionen,

dels motionen 1971:1411 av herr Hjorth, vari hemställts att riksdagen med bifall till propositionen 1971:34 i skrivelse till Kungl. Maj:t gav till känna vad i motionen anförts,

dels motionen 1971:1412 av fru Marklund m. fl., vari hemställts att riksdagen i anledning av propositionen 1971:34 skulle uttala att jämsides med nuvarande ordning med yrkesvalslärare i grundskolan försöksverksamhet med syo-funktionärer bedrevs i gymnasieskolan och att slutligt ställningstagande skedde efter utvärdering av erfarenheterna,

dels motionen 1971:1413 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl., vari hemställts att riksdagen beslutade att

1. yrkesvalsläraryrkesystemet skulle bibehållas i grundskolan,
2. yrkesvalsläraryrkesystemet skulle prövas i gymnasieskolan,
3. befattningshavare i studie- och yrkesorientering både i grundskola och gymnasieskola skulle inneha lärarbehörighet,
4. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande av bestämmelser för utbildning av befattningshavare för tjänster i studie- och yrkesvägledning gemensam för grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning,

dels motionen 1971:1414 av herr Nordstrandh m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle med avslag på propositionen 1971:34 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning och förslag till höstriksdagen 1971 rörande studie- och yrkesorienteringen i grundskolan och gymnasieskolan syftande till ett yrkesvalsläraryrkesystem i båda dessa skolformer,

dels motionen 1971:1415 av herr Richardson.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna 1971:1402, 1971:1404, 1971:1412, 1971:1413 och 1971:1414 såvitt nu

var i fråga godkände de riktlinjer som i statsrådsprotokollet förordats för en omorganisation av studie- och yrkesorienteringen i grundskolan,

2. i anledning av motionen 1971:1411 beslutade att syo-systemet i grundskolan i enlighet med vad utskottet förordat efter en försöksperiod skulle utvärderas och ånyo underställas riksdagen,

3. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1971:1404 samt i anledning av motionen 1971:1412 och med avslag å motionerna 1971:1402, 1971:1413 och 1971:1414 såvitt nu var i fråga godkände de riktlinjer som i statsrådsprotokollet förordats för en omorganisation av studie- och yrkesorienteringen i gymnasieskolan,

4. med bifall till motionen 1971:1412 såvitt nu var i fråga beslutade att syo-systemet i gymnasieskolan i enlighet med vad utskottet förordat efter en försöksperiod skulle utvärderas och ånyo underställas riksdagen,

5. bemyndigade Kungl. Maj:t att bestämma dels storleken av de schablonbelopp som skulle utgå i statsbidrag enligt vad som förordats i statsrådsprotokollet, dels grunderna för extra statsbidrag,

6. godkände de riktlinjer för statsbidrag till studie- och yrkesorientering som i övrigt förordats i statsrådsprotokollet,

7. godkände att det fr. o. m. läsåret 1971/72 anordnades utbildning i studie- och yrkesvägledning enligt de riktlinjer som förordats i statsrådsprotokollet,

8. skulle avslå motionen 1971:1413 i vad avsåg krav på lärarbehörighet,

9. skulle avslå motionen 1971:1413 i vad avsåg bestämmelser för utbildning till syo-tjänster,

10. skulle avslå motionen 1971:1404 i vad avsåg bestämmelser om behörighet och utbildning för syo-tjänster,

11. skulle avslå motionen 1971:1415,

12. skulle avslå motionen 1971:1404 i vad avsåg anvisningar om inrättande och utformning av syo-tjänster.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *omorganisation av studie- och yrkesorienteringen* av herrar Wikström (fp), Larsson i Staffanstorp (c) och Nordstrandh (m), fru Sundberg (m), herr Johansson i Skärstad (c), fru Söder (c) samt herr Stålhammar (fp), som ansett att utskottet under 1—4 bort hemställa,

att riksdagen

1. med bifall till motionerna 1971:1402, 1971:1404, 1971:1412, 1971:1413 och 1971:1414 samt med avslag på Kungl. Maj:ts förslag såvitt nu var i fråga beslutade att nuvarande yrkesvalsläroorganisation i grundskolan skulle bibehållas oförändrad,

2. skulle avslå motionen 1971:1411,

3. med bifall till motionerna 1971:1412 och 1971:1414 och med avslag å motionerna 1971:1402, 1971:1404 och 1971:1413, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, beslutade avslå Kungl. Maj:ts förslag om omorganisation av studie- och yrkesorienteringen i gymnasieskolan,

4. med bifall till motionen 1971:1412 såvitt nu var i fråga beslutade att försöksverksamhet med i statsrådsprotokollet förordad organisation av studie- och yrkesorienteringen i gymnasieskolan skulle bedrivas i

Tisdagen den
1 juni 1971

*Studie- och yrkes-
orientering i grund-
skola och gymna-
sieskola*

enlighet med vad reservanterna föreslagit,

2. beträffande motionen 1971:1404 i vad avsåg *behörighet att antas till syo-kurs m. m.* av herrar Wikström (fp), Larsson i Staffanstorp (c) och Nordstrandh (m), fru Sundberg (m), herr Johansson i Skärstad (c), fru Söder (c) samt herr Stålhammar (fp), som ansett att utskottet under 10 bort hemställa,

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna i anledning av motionen 1971:1404 anfört beträffande bestämmelser om behörighet och utbildning för syo-tjänster.

Till detta betänkande hade fogats ett särskilt yttrande av herr Berndtson i Linköping (vpk).

Fru SÖDER (c):

Herr talman! Föreliggande utskottsbetänkande behandlar studie- och yrkesorientering i grundskolan och gymnasieskolan. Utskottsmajoriteten föreslår med utgångspunkt i utbildningsdepartementets proposition nr 34 en ny organisation för studie- och yrkesorienteringen i skolan (syo), vilket innebär en förstärkning i gymnasieskolan och en avsevärd förändring i grundskolan i avsikt att få ett enhetligt system.

Utskottsmajoriteten föreslår en enhetlig organisation för grundskola och gymnasium men ger uttryck åt en viss osäkerhet i förhållande till propositionen, då man förordar en försöksverksamhet som skall utvärderas efter fem år.

Trots tveksamheten inför det nya, oprövade systemet innebär förslaget en avveckling av det yrkesvalslärarysystem som fungerat i försökskolan och grundskolan i omkring 15 år. De föreslagna övergångsbestämmelserna är till synes generösa mot de nu verksamma yrkesvalslärarna, men det är dock ett avvecklingssystem, där varje enskild lärare blir bunden till en viss tjänst och slutligen är beroende av kommunens inställning när det gäller om han eller hon skall få kvarstå i sin tjänst.

Komplikationer kommer även att uppstå då flera typer av syo-tjänster finns inom samma kommun på samma stadium. En reell utvärdering av syo-funktionärssystemet efter försöksperiodens slut hade kunnat utföras på ett betydligt mera tillfredsställande sätt om yrkesvalslärarysystemet funnits kvar i grundskolan.

Reservanterna i utskottet anser att för att få ett enhetligt organisatoriskt system för syo har man gjort avkall på de krav vi har rätt att ställa på en även i grundskolan väl fungerande syo-verksamhet. Man är beredd att avveckla ett system, som hittills enligt alla berörda parter fungerat väl, för att ersätta detta med ett oprövat system utan att ha klart för sig vilka konsekvenserna blir därav.

På gymnasieskolan är situationen en annan. Där har syo varit mycket otillfredsställande, då resurserna varit knappa för att inte säga i vissa fall obefintliga. Förslaget innebär en avsevärd förbättring och kan accepteras under försöksperioden för att sedan utvärderas.

I reservationen 1 yrkas bifall bl. a. till motionen 1404, där jag är medmotionär, i fråga om bibehållande av yrkesvalslärarysystemet i grundskolan. Skälen för detta är följande.

Yrkesvalslärarsystemet har varit i funktion länge och befunnits vara bra. Det medger en flexibilitet som innebär att varje högstadieskola kan få sin egen befattningshavare i syo. Undervisningsskyldigheten är den regulator som medger detta. Syo-funktionärsorganisationen, som den nu föreslagits, medför att många skolor inte kommer att få en egen funktionär utan måste dela funktionär med en annan. Syo-funktionären blir en "kringresande expert" som inte ges möjlighet att naturligt och på heltid ta del i varje skolas arbete. Detta blir ett problem inte bara i glesbygderna utan även i tätorter, t. ex. här i Stockholm. I glesbygder kan i vissa fall resavståndet mellan de två skolor man skall arbeta i uppgå till tio mil. Elevantalet per syo-funktionär har satts till 750, vilket innebär att det fordras en 7-parallellig högstadieskola för att få underlag för en syo-funktionär. Många skolor har färre elever.

Det är inte bara möjligheterna att få en syo-funktionär på varje högstadieskola som omintetgör's av elevantalet 750. Antalet elever är för högt för att kunna ge möjligheter till en fullgod enskild syo och kompenseras inte av bortfallet av undervisningsskyldigheten. En syo-funktionär skall delta i ett stort antal konferenser, allt enligt Lgr 69. För den som har två skolor på sin lott måste detta avsevärt beskära tiden för enskild vägledning till förfång för den enskilde eleven, vilken trots allt är den viktigaste faktorn i allt syo-arbete.

De pedagogiska inslagen i syo-arbetet understrykes i propositionen. Vad vore då naturligare än att man på denna post hade befattningshavare med lärarkompetens, vilket ger även de tidigare nämnda fördelarna? I Lgr 69 påpekas gång på gång syons integrering i undervisningen på alla nivåer och i de flesta ämnen. Detta om något understryker behovet av en fullödig pedagogisk utbildning även i syo-arbetet. Hade man dessutom haft erfarenheterna i full utsträckning av studiebesöksverksamheten i årskurs 8, som införes i höst, hade slutsatsen beträffande syo-funktionen i grundskolan helt säkert blivit en annan. För just studiebesöken kommer att fordras ett omfattande samarbete med andra ämnen, för- och efterarbete i skolan samt förberedelser på arbetsplatserna för att få goda handledare för ungdomarna där.

Elevernas bästa måste vara avgörande för det beslut vi fattar. Vi reservanter anser att det nuvarande yrkesvalslärarsystemet fungerar väl. Det ger utrymme för anpassning till den vidgade målsättningen för syo, vilken vi alla är överens om. Vi måste ständigt anpassa den målsättningen till nya förhållanden.

Syons pedagogiska program rimmar väl med yrkesvalslärarsystemet. Det är organisatoriskt överlägset på grundskolan, det är ett prövat system. Förändring får inte vara självändamål – man måste först utnyttja möjligheterna att förändra inom det system man har. Jag beklagar att vpk:s representant i utskottet inte följde sina partivänners motion i denna fråga utan föll till föga för en ur reservanternas synpunkt mycket dålig kompromiss. Motionärerna har här i kammaren fortfarande möjlighet att följa reservanternas förslag.

Jag vill yrka bifall till reservationen 1. Jag yrkar även bifall till reservationen 2, där vi föreslår att klasslärarutbildning från lärarhögskola skall uppfylla kravet på teoretisk utbildning för tillträde till den ettåriga

Tisdagen den
1 juni 1971

*Studie- och yrkes-
orientering i grund-
skola och gymna-
sieskola*

syo-utbildningen. Vad som tidigare anförts beträffande pedagogisk utbildning i syo-arbetet får även här anföras som motiv för denna reservation. I övrigt kommer mina medreservanter att anföras ytterligare synpunkter på varför vi vill behålla yrkesvalslärarysystemet i grundskolan.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Redan vid en noggrann genomläsning av Lgr 69 borde man ha kunnat ana att yrkesvalslärarysystemet befann sig i socialdemokratiska dödsryckningar. I kapitlet Studie- och yrkesorientering omnämns inte yrkesvalslärarysystemets uppgifter annat än perifert – detta trots att i praktiken hela verksamheten med studie- och yrkesorientering fungerat och fungerat så väl just beroende på yrkesvalslärarynsatser.

Man har klagat på åtskilligt i den nya grundskolan, men mig veterligt har man inte klagat på yrkesvalslärarysystemet. Tvärtom torde man från varje skolenhet kunna få höra lovord från såväl elever som skolpersonal över insatserna från denna yrkesgrupp. Jag vill särskilt betona detta inte minst med tanke på att man klagat på så mycket annat i grundskolan utan att där genomförs några förändringar.

På utbildningsdepartementet hade man planer i det tysta. Bra eller dåligt – systemet skulle bort, och en proposition skrevs ihop, inte efter en utredning eller en seriös undersökning av något slag utan med en departementspromemoria som underlag. Reaktionen blev våldsam – och reaktionen har blivit kraftig på åtskilliga propositioner från utbildningsdepartementet denna värriksdag. Propositionen om socionomutbildningen: departementet fick ge vika för utskottsmajoriteten som stöddes av en kompakt opinion. När propositionen om bibliotekarieutbildningen var lagd ville man inte än en gång ge vika utan fick fram en form av muntlig tilläggsproposition, som ju diskuterades i kammaren häromdagen. Men tredje gången giltigt – och det är kanske för mig det olyckligaste, om jag ser det ur elevernas synpunkt, att den här propositionen har blivit lagd. Här förordar man nu från utskottsmajoritetens sida, genom att man gör en förändring i propositionen, en form av dubbelsystem, och hur det kommer att fungera skall den reservant som talar efter mig redogöra för.

Herr talman! Det har inte varit lätt att arbeta i utbildningsutskottet under denna enkammartid, och med ett visst vemod minns man tiden i statsutskottets andra avdelning, när man kunde räkna med att vad som stod i propositionerna skulle följas upp av de socialdemokratiska utskottsledamöterna. En reservation blev i det fallet också riktad mot propositionen. De reservationer som finns fogade till utbildningsutskottets betänkande riktar sig mot utskottsmajoritetens skrivning, särskilt så till vida att vi under inga förhållanden är villiga att ge upp ett system som fungerar så väl som yrkesvalslärarysystemet. Den största fördelen i systemet ligger i den nära kontakt som etableras mellan en lärare och en elev. Denna kontakt är ömsesidig och innebär att läraren får en verklig möjlighet att lära känna sina elever och deras individuella förutsättningar för framtida yrkesval, studieval osv. Jag kan ta ett exempel från min egen kommun med 22 högstadielklasser. Där finns två yrkesvalslärare. Varenda elev på högstadiet är personligen känd av dessa två yrkesvalslärare och undervisas också en timme i veckan. Införandet av syo-systemet skulle

innebära att en syo-funktionär kan komma att få två skolor inom sitt arbetsområde, medan det i dag inte är ovanligt att en skola har två yrkesvalslärare. Denna flexibilitet i det nuvarande systemet beror just på att lärarna också har undervisningsskyldighet, och det är i den funktionen de får den nära kontakten med eleverna.

Jag vill ställa en direkt fråga till utbildningsministern, som nu är närvarande i kammaren: Anser inte utbildningsministern att den personliga kännedomen om eleven är av den allra största betydelse när det gäller att vägleda denne angående hans framtid? I annat fall ställer man sig frågan: Vad är det primära? Är det arbetsmarknaden eller människan? Vi reserverar oss inte om att foga dessa ungdomar direkt in i ett system. Vi tycker att de själva skall få betyda litet. De flesta av oss vet kanske vilken typ av frågor en 14-åring ställer, och om frågorna är väsentliga ställs de till en människa som han känner.

Den negativa reaktion som mött propositionen har inte enbart kommit från yrkesvalslärare. Från deras kolleger har betygats hur värdefullt det är att ha dem i det elevvårdande arbetet. De talar med kuratorn, de känner skolsköterskan, de deltar i elevvårdskonferenser och, jag säger det igen, de kan sina elever. Den kännedomen kan aldrig en syo-funktionär få.

Motionärerna från moderata samlingspartiet hade föreslagit att yrkesvalslärosystemet skulle införas också på gymnasieskolan, ty att en förstärkning av yrkesvägledningen där behövs är självklar. I reservationen har vi emellertid avstått från att följa upp detta krav och i stället begärt att en försöksverksamhet med syo-funktionärer skall påbörjas. Gymnasieelevernas behov av yrkesvägledning ligger fortfarande huvudsakligen på det individuella planet; men de kanske mest avgörande valen har de gjort i en tidigare skolform. Den elevvårdande uppgiften behöver här inte på samma sätt sammankopplas med den arbetsmarknadspolitiska rådgivningen. Resultatet måste emellertid utvärderas, det vill jag starkt understryka, och vi har också begärt en sådan utvärdering inom fem år.

Jag vill också gärna nämna att långt innan utskottet färdigbehandlat propositionen läste vi i våra dagliga tidningar en annonsering om utbildning till syo-funktionärer. Redan den 12 maj skulle ansökningshandlingar kunna erhållas från lärarhögskolan i Malmö. Enligt propositionen och utskottsmajoriteten skall utbildningen få formen av en ettårig dyrk-kurs och kunna räknas som 40 poäng i filosofie kandidatexamen. Behörighetskravet är antingen yrkesverksamhet eller teoretisk utbildning.

Fru Söder har här redan före mig redogjort för motivet till den andra reservationen, och jag vill nu bara instämma i vad hon anförde. Emellertid vill jag tillägga att det trots den reservation man gör i sådana här annonser är litet märkvärdigt att man kan utannonsera en befattning, som inte ens är färdigbehandlad i riksdagens utskott.

Slutligen, herr talman, blir det i den socialdemokratiska politiken allt mindre utrymme för den enskilda människan, men också för den enskilde eleven. Som en del i ett kollektiv, som en del av ett system – om man i första hand ser eleven så – är syo-systemet det rätta. Utskottet säger också att systemet skall vara enhetligt, funktionärerna skall vara utbytbara, felinvesteringar skall undvikas. Men var är eleven? Jag vill

Nr 101

Tisdagen den
1 juni 1971

---

*Studie- och yrkes-
orientering i grund-
skola och gymna-
sieskola*

tillägga att man också säger att systemet med yrkesvalslärare har fungerat utan större problem, och kanske beror problemfriheten just på att yrkesvalslärarna har varit personligt engagerade i eleverna och känt sitt största ansvar riktat mot dem som individer. Kanske har samhällets krav kommit i andra hand, men vi är några, bl. a. reservanterna, som tror att också samhällets krav bäst fylls av nöjda och välanpassade såväl studerande som yrkesarbetande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna vid utbildningsutskottets betänkande nr 21.

I detta anförande instämde herr Wennerfors och fru Mogård (båda m).

○ På förslag av herr tredje vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

§ 26 Herr tredje vice talmannen meddelade att herr Svedberg denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 27 Anmäldes och bordlades näringsutskottets betänkande nr 27 i anledning av proposition angående statliga åtgärder inom svensk varvsindustri jämte motion.

§ 28 Kammaren åtskildes kl. 17.00.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert